

อภิธรรมมหาวิทยาลัย
ABHIDHAMMA UNIVERSITY
WATRAKHANG DHONBURI THAILAND.

บัณฑิตทุกกะ
ชั้นอภิธรรมาจารย์ตรี

และ
สำหรับประชาชนทั่วไป

รวบรวมโดย
พระมหาถวัลย์ ญาณจารี ป.ธ. ๘ อ.ภ.บ.
สำนักวัชรเมธีโมฬีสถาธรรมมหาวิหาร
กรุงเทพมหานคร

(สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ)

ขันธาทิจตุกกะ

ชั้นอภิศรรมาจริยตรี

และ

สำหรับประชาชนทั่วไป

รวบรวมโดย

พระมหาอวัธย์ ญาณจารี ป.ธ. ๕ อ.ภ.บ.

สำนักวัชรฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร

กรุงเทพมหานคร

พิมพ์ครั้งที่ ๑ ๑,๐๐๐ ฉบับ

ราคาเล่มละ ๕๐ บาท

วันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๓๖

(สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ)

វេទកត្ថូចវិរាដ្ឋង្គ

[illegible]

99

ใบตมตากแห้งละเอียด

БАНКСТУСТ

ม.ร.ว.ค. ๔.๒ ๔๐๐๐๐ ๒๐๐๐๐๐๐๐

๑๐๖

ЗАПИСКИ

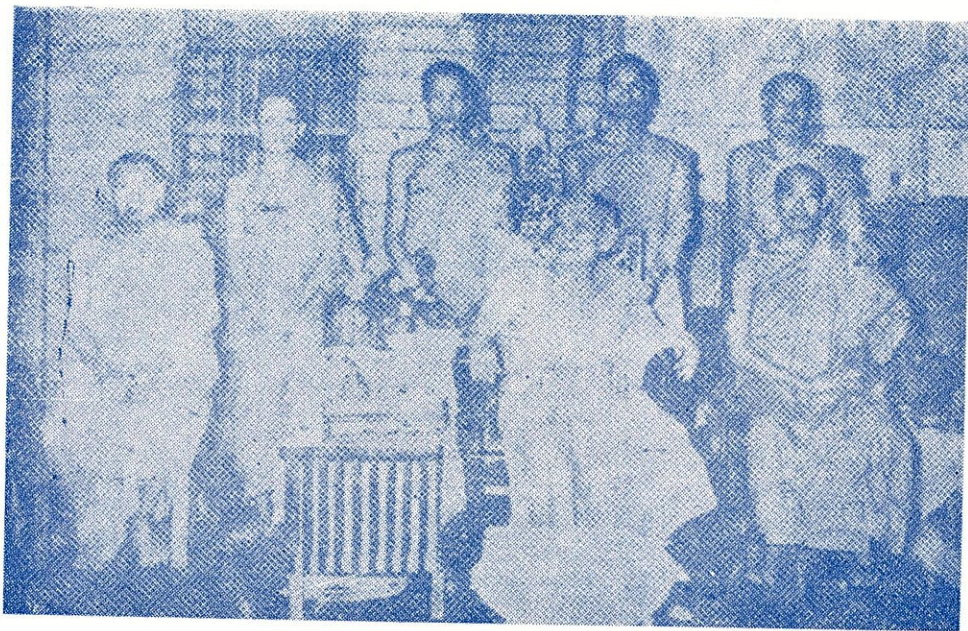
1111 000.0 0 1111111111

កាល ០៦ មិថុនា ១៩៧៧

๑๓๕๗ ๒๕๖๕ ๕ ๕๕

(สัญญาฉบับที่ ๒๕๖๓ ลงวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๓)

ผู้ได้รับปริญญาบัตรเป็นอธิธรรมบัณฑิตรุ่นแรก ๔ รูป ที่ได้ถ่ายร่วมกับ
พระมหาเถระ ๓ ท่าน เมื่อ ๑๐ มกราคม ๒๕๐๘

(แถวหน้า) พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ สมเด็จพระสังฆราช ฉาโนทยมหาเถระ
พระสัทธัมมโชติกะ ฐัมมาจริยะ

(แถวยืน) พระมหาถวัลย์ ญาณจารี พระอธิการประสาท สุปณฺฑิโต
พระอาจารย์หวล มงฺคโล พระครูธรรมบาล อคฺคจิตฺโต

คำนำ

เนื่องด้วยหนังสือชั้นชาติจตุกกะเล่มนี้ เป็นหนังสือที่ให้ความชำนาญในการจำแนกปรมัตถธรรมซึ่งเอาจากติกมาติกา และอภิธรรมทุกมาติกาให้รู้ธรรมข้อนี้แปลว่าอย่างนี้ องค์ธรรมได้ปรมัตถ์อย่างนี้ เมื่อแจกโดยขั้น อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้ว จะเข้าใจแจ่มแจ้งขึ้น ซึ่งเรื่องความรู้ของผู้เป็นอาจารย์ทั้งหลาย และผู้สนใจในอภิธรรมโดยทั่วไป และก็จะได้เป็นปัจจัยแก้ปฏิบัติอีกด้วย จะได้ความเห็นผิดว่าเป็นตัวตนเสียได้ เพราะในหนังสือเล่มนี้ให้ปรมัตถ์ล้วน คือ จิต เจตสิก รูป นิพพาน

อนึ่ง ในการพิมพ์เล่มนี้ ก็ได้อาศัยเจ้าภาพคือ พระอาจารย์เฉลิม มนุตเสวี พร้อมทั้งทายาท ทายิกา ออกเป็นทุนทรัพย์ ๑๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งหมื่นบาทถ้วน) ฉะนั้นจึงขอให้ผู้ออกนามมานี้ จงมีแต่ความสุข ความเจริญ ทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ในที่สุดข้าพเจ้าอุทิศส่วนกุศลซึ่งตลอดทั้งสัตว์ในทุกข์ ภูมิ ให้ความสุขยิ่งๆ ขึ้นไป

พระมหาวลย์ ญาณจารี

ผู้อำนวยการสอนพระอภิธรรม

วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร

วันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๓๖

ขันธาทิจตุกกแห่งมาติกา

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

๑. กุสลา ธมฺมา ธรรมทั้งหลายที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ชีวิต (นิสสत्ต นิชฺชีว
สภาวะ) ซึ่งมีลักษณะไม่มีโทษ และให้ผลเป็นความสุขมีอยู่ (สํวิขฺยนฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น, อายุคน, ชาติ, สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขั้น ๔ คือ

ในเจตสิก ๓๘ ดวงนั้น

เวทนาเจตสิก

เป็นเวทนาขั้น

สัญญาเจตสิก

เป็นสัญญาขั้น

เจตสิกที่เหลือ ๓๖

เป็นสังขารขั้น

กุศลจิต ๒๑

เป็นวิญญาณขั้น

๒. อายุคน ๒ คือ

กุศลจิต ๒๑

เป็นมโนอายตนะ

เจตสิก ๓๘

เป็นธัมมอายตนะ

๓. ชาติ ๒ คือ

กุศลจิต ๒๑

เป็นมโนวิญญาณชาติ

เจตสิก ๓๘

เป็นธัมมชาติ

๔. สัจจะ ๒ คือ

โลกียจิต ๑๑ เจตสิก ๓๘ เป็นทุกขสัจจะ

องค์มรรค ๘ ที่ในปฐมฌานมรรคและองค์มรรค ๗ (เว้นสัมมาสัมกัมป) ที่ใน

ทุติยฌานมรรคขึ้นไป เป็นมคฺคสัจจะ

มคฺคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๘ เป็นสัจจวิมุตติ

๒. อกฺสลา ทุมมา สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ชีวิต เป็นแต่
สภาวะ (นิสสत्ต นิชฺชิว สภาวา) ซึ่งมีลักษณะเป็นไปพร้อมด้วยโทษ และให้ผลเป็น
ความทุกข์มีอยู่ (สํวิขฺขณฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ อกฺสลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขั้น ๔ ก่อ

ในเจตสิก ๒๗ ดวงนั้น

เวทนาเจตสิก เป็นเวทนาขั้น

สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาขั้น

เจตสิกที่เหลือ ๒๕ เป็นสังขารขั้น

๒. อายุตนะ ๒ ก่อ

อกฺสลจิต ๑๒ เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๒๗ เป็นธมมายตนะ

๓. ชาติ ๒ ก่อ

อกฺสลจิต ๑๒ เป็นมโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๒๗ เป็นธัมมธาตุ

๔. สัจจะ ๒ ก่อ

อกฺสลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๖ (เว้นโลกเจตสิก) เป็นทุกข์สัจจะ

โลกเจตสิก เป็นสมุทัยสัจจะ

๓. อพฺยาภตา ทุมมา ธรรมทั้งหลายที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ชีวิต เป็นแต่สภาวะ
(นิสสत्ต นิชฺชิว สภาวา) ซึ่งพระพุทธร่องไม่ได้ทรงแสดงโดยความเป็นกุศล อกฺสลา
แต่ได้ทรงแสดงโดยความเป็นอย่างอื่นมีอยู่ (สํวิขฺขณฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ วิปากจิต ๓๖ กิริยจิต ๒๐ เจตสิก ๘๘ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ชั้นที่ ๕ กือ

รูป ๒๘	เป็นรูปชั้น
ในเจตสิก ๓๘ ดวงนั้น	
เวทนาเจตสิก	เป็นเวทนาชั้น
สัญญาเจตสิก	เป็นสัญญาชั้น
เจตสิกที่เหลือ ๓๖	เป็นสังขารชั้น
วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐	เป็นวิญญาณชั้น
นิพพาน	เป็นชั้นวิมุตติ

๒. ขายตนะ ๑๒ กือ

จักขุปสาท	เป็นจักขุขายตนะ
โสตปสาท	เป็นโสตขายตนะ
ฆานปสาท	เป็นฆานขายตนะ
ชีวหาปสาท	เป็นชีวหาขายตนะ
กายปสาท	เป็นกายขายตนะ
รูปารมณ	เป็นรูปายตนะ
สัททารมณ	เป็นสัททขายตนะ
กันธารมณ	เป็นกันธขายตนะ
รสารมณ	เป็นรสขายตนะ
ปฐวี เตโช วาโย โสณัฐัพพารมณ	เป็นโสณัฐัพพขายตนะ
วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐	เป็นมนายตนะ
เจตสิก ๓๘ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน	เป็นธัมมขายตนะ

๓. ชาติ ๑๘ กือ

ในรูป ๒๘ นั้น	
จักขุปสาท	เป็นจักขุชาติ
โสตปสาท	เป็นโสตชาติ

มานปสาท	เป็นมานธาตุ
ชีวปสาท	เป็นชีวธาตุ
กายปสาท	เป็นกายธาตุ
รูปารมณ	เป็นรูปธาตุ
สัททารมณ	เป็นสัทธาตุ
กันธารมณ	เป็นกันธธาตุ
รสารมณ	เป็นรสธาตุ
ปฐวี เตโช วาโย	โพฐัพพารมณ เป็นโพฐัพพธาตุ
จักขุวิญญาณจิต ๒	เป็นจักขุวิญญาณธาตุ
โสตวิญญาณจิต ๒	เป็นโสตวิญญาณธาตุ
ฆานวิญญาณจิต ๒	เป็นฆานวิญญาณธาตุ
ชีวหาวิญญาณจิต ๒	เป็นชีวหาวิญญาณธาตุ
กายวิญญาณจิต ๒	เป็นกายวิญญาณธาตุ
บัญญัติวาราวชชนจิต ๑	รวม ๓ ดวง เป็นมนธาตุ
สัมปฏิจฉันนจิต ๒	
วิปากจิตที่เหลือ ๒๔	เป็นมนวิญาณธาตุ
และกิริยาจิตที่เหลือ ๑๕	
เจตสิก ๓๘	เป็นธัมมธาตุ
สุขุมรูป ๑๖	
นิพพาน	

๔. สัจจะ ๒ คือ

โลกียวิปากจิต ๒๓	เป็นทุกขสัจจะ
กิริยาจิต ๒๐	
เจตสิก ๓๕ (เวณวรรต)	
รูป ๒๘	
นิพพาน	เป็นนิโรธสัจจะ
ผลจิตตูปบาท ๓๓	เป็นสัจจวิมุตติ

๔. สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วย
 สุขเวทนา โดยลักษณะทั้ง ๔ มีเอกุปปาตดา เป็นต้น มีอยู่ (ส่ววิษนติ)
 องค์ธรรมได้แก่ สุขสทกตจิต ๖๓ เจตสิก ๔๖ (เว้นเวทนา)
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น ๔ อย่างตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ชั้น ๑ คือ

ในเจตสิก ๔๖ ดวงนั้น

สัญญาเจตสิก	เป็นสัญญาชั้น
เจตสิกที่เหลือ ๔๕	เป็นสังขารชั้น
สุขสทกตจิต ๖๓	เป็นวิญญาณชั้น

๒. อย่างตนะ ๒ คือ

สุขสทกตจิต ๖๓	เป็นมนายตนะ
เจตสิก ๔๖	เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๓ คือ

สุขสทกตกายวิญญาณจิต ๑	เป็นกายวิญญาณชาติ
สุขสทกตจิต ๖๒ ที่เหลือ	เป็นมโนวิญญาณชาติ
เจตสิก ๔๖	เป็นธัมมชาติ

๔. สัจจะ ๓ คือ

โลกียสุขสทกตจิต ๓๑	เจตสิก ๓๕ (เว้นโลก)	เป็นทุกขสัจ
โลกเจตสิก	เป็นสมุทยสัจจะ	
องค์มรรค ๘ หรือ ๑	ที่ในมกคสุขสทกตจิต ๑๖	เป็นมกคสัจจะ
มกคจิตตูปปาตที่เหลือ ๒๘	} เป็นสัจจวิมุติ	
และผลจิตตูปปาต ๓๖		

๕. ทุกุบาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบ
 ด้วยทุกุบายเวทนา โดยลักษณะทั้ง ๔ มีเอกุปปาตดา เป็นต้น มีอยู่ (ส่ววิษนติ)
 องค์ธรรมได้แก่ ทุกุขสทกตจิต ๓ เจตสิก ๒๑ (เว้นเวทนา)
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น ๔ อย่างตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ชั้นที่ ๑ คือ

ในเจตสิก ๒๑ ดวงนั้น

สัญญาเจตสิก

เป็นสัญญารมณ์

เจตสิกที่เหลือ ๒๐

เป็นสังขารมณ์

ทุกขสหคจิต ๑

เป็นวิญญานอารมณ์

๒. อายุตนะ ๒ คือ

ทุกขสหคจิต ๓

เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๒๑

เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๓ คือ

ทุกขสหคตกายวิญญานจิต ๑ เป็นกายวิญญานชาติ

โทสมูลจิต ๒

เป็นมโนวิญญานชาติ

เจตสิก ๒๑

เป็นธัมมชาติ

๔. สัจจะ ๑ คือ

ทุกขสหคจิต ๓ เจตสิก ๒๑ เป็นทุกขสัจจะ

๖. อหุภมมสุขาย เวทนาย สมุปยุตฺตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยอุเบกขาเวทนา ซึ่งไม่ใช่ทุกข์ไม่ใช่สุข โดยลักษณะทั้ง ๔ มีเอกุปปาตทาเป็นต้น มีอยู่ (ส่วิขยฺนติ)

องค์ธรรมได้แก่ อุเบกขาสหคจิต ๕๕ เจตสิก ๔๖ (เว้นเวทนา)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยอารมณ์ อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว

๑. ชั้นที่ ๑ คือ

ในเจตสิก ๔๖ ดวงนั้น

สัญญาเจตสิก

เป็นสัญญารมณ์

เจตสิกที่เหลือ ๔๕

เป็นสังขารมณ์

อุเบกขาสหคจิต ๕๕

เป็นวิญญานอารมณ์

๒. อายุตนะ ๒ คือ

อุpekขาสหคจิต ๕๕

เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๔๖

เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๗ คือ

ในอุpekขาสหคจิต ๕๕ นั้น

จักขุวิญญาณจิต ๒

เป็นจักขุวิญญาณธาตุ

โสทวิญาณจิต ๒

เป็นโสทวิญาณธาตุ

ฆานวิญาณจิต ๒

เป็นฆานวิญาณธาตุ

ชีวหาวิญาณจิต ๒

เป็นชีวหาวิญาณธาตุ

บัญญัติวาราววิญาณจิต ๑ สัมปฏิจฉนจิต ๒ เป็นมโนธาตุ

อุpekขาสหคจิตที่เหลือ ๔๔ เป็นมโนวิญาณธาตุ

เจตสิก ๔๖

เป็นธัมมธาตุ

๔. สัจจะ ๓ คือ

โลกียอุpekขาสหคจิต ๔๑ เจตสิก ๔๕ (เว้นโลก) เป็นทุกขสัจจะ

โลกเจตสิก

เป็นสมุทยสัจจะ

องค์มรรค ๗ (เว้นสัมมาสังกัปปะ) ที่ในมัคคอุpekขาสหคจิต ๕ เป็นมัคคสัจจะ

มัคคจิตตูปปาตที่เหลือ ๒๖ ผลจิตตูปปาต ๓๓ เป็นสัจจวิมุติ

๗. วิปกา ๓๖ สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นผลของกุศล และอกุศลซึ่งพิเศษกว่ากันมีอยู่ (ส่ววิษนติ)

องค์ธรรมได้แก่ วิปากจิต ๓๖ เจตสิก ๓๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขั้น ๔ คือ

ในเจตสิก ๓๘ ดวงนั้น

เวทนาเจตสิก

เป็นเวทนาขั้น

สัญญาเจตสิก

เป็นสัญญาขั้น

เจตสิกที่เหลือ ๓๖

เป็นสังขารชั้น^๔

วิปากจิต ๓๖

เป็นวิญญานชั้น^๕

๒. อายตนะ ๒^๕ คือ

วิปากจิต ๓๖

เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๓๘

เป็นธัมมายตนะ

๓. ธาตุ ๘^๕ คือ

ในวิปากจิต ๓๖ ดวงนั้น

จักขุวิญญานจิต ๒

เป็นจักขุวิญญานธาตุ

โสตวิญญานจิต ๒

เป็นโสตวิญญานธาตุ

ฆานวิญญานจิต ๒

เป็นฆานวิญญานธาตุ

ชีวหาวิญญานจิต ๒

เป็นชีวหาวิญญานธาตุ

กายวิญญานจิต ๒

เป็นกายวิญญานธาตุ

สัมปฏิจฉันนจิต ๒

เป็นมโนธาตุ

๔. สัจจะ ๑^๕ คือ

โลกียวิปากจิต ๓๒ เจตสิก ๓๕ เป็นทุกขสัจจะ

ผลจิตตูปาทกที่เหลือ ๓๗ เป็นสัจจวิมุตติ

๔. วิปากธมม ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่มีสภาพให้ผลเกิดขึ้นมีอยู่
(สํ วิชฺชนฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๕๒

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ชั้น^๕ ๔ คือ

ในเจตสิก ๕๒ ดวงนั้น

เวทนาเจตสิก

เป็นเวทนาชั้น^๕

สัญญาเจตสิก

เป็นสัญญาชั้น^๕

เจตสิกที่เหลือ ๕๐

เป็นสังขารชั้น^๕

อกุศลจิต ๒๑ อกุศลจิต ๑๒ เป็นวิญญานชั้น^๕

๒. อายุตนะ ๒ คือ

กุศลจิต ๒๑ อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ
เจตสิก ๕๒ เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๒ คือ

กุศลจิต ๒๑ อกุศลจิต ๑๒ เป็นมโนวิญญาณธาตุ
เจตสิก ๕๒ เป็นธัมมธาตุ

๔. ตัจฉ ๓ คือ

โลกียกุศลจิต ๑๑ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลกะ) เป็นทุกขตัจจะ
โลกเจตสิก เป็นสมุทยตัจจะ
องค์ธรรม ๘ หรือ ๑ (เว้นสัมมาสังกัปป) ที่ในมกจิต ๔ เป็นมกคตัจจะ
มกคจิตตูปาทที่เหลือ ๒๘ เป็นสัจจวิมุตติ

๙. เนววิปาก นวิปากธมฺม ธมฺมา สภาวะธรรมทั้งหลาย ซึ่งไม่เป็นผลของ
กุศลและอกุศล ซึ่งพิเศษกว่ากันและกัน และไม่มีสภาพให้ผลเกิดขึ้น มีอยู่ (ส่ววิษณุติ)

องค์ธรรมได้แก่ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๕ รูป ๒๘ นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น อายุตนะธาตุ ตัจจะ แล้ว ได้

๑. ขั้น ๕ คือ

รูป ๒๘	เป็นรูปขั้น
เวทนาเจตสิก	เป็นเวทนาขั้น
สัญญาเจตสิก	เป็นสัญญาขั้น
เจตสิกที่เหลือ ๓๓	เป็นสังขารขั้น
กิริยาจิต ๒๐	เป็นวิญญาณขั้น
นิพพาน	เป็นขั้นวิมุตติ

๒. อายุตนะ ๑๒ คือ

ในรูป ๒๘ นั้น

โอฬาริกรูป ๑๒

เป็นโอฬาริกายตนะ ๑๐

กิริยาจิต ๒๐

เจตสิก ๓๕

เป็นมนายตนะ

เป็นมนายตนะ

๓. ชาติ ๑๓ กิ

ในรูป ๒๘ น

โอฬาริกรูป ๑๒

ปัญจทวารวัชจจิต ๑

กิริยาจิตที่เหลือ ๑๘

เจตสิก ๓๕ สุขุมรูป ๑๖

เป็นโอฬาริกชาติ ๑๐

เป็นมโนธาตุ

เป็นมโนวิญญูณธาตุ

นิพพาน เป็นขัมมธาตุ

๔. สัจจะ ๒ กิ

กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๕

นิพพาน

รูป ๒๘ เป็นทกขสัจจะ

เป็นนิโรธสัจ

๑๐. อปาทินนปาทานิยา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่กรรม (อันตัณหา และทวิฏฐิเข้าไปติด โดยอาการกระทำให้เป็นอารมณ์นั้น) ยึดไว้โดยความเป็นผล และเป็นอารมณ์ของอปาทานได้) มีอยู่ (ส่ววิชนดิ)

องค์ธรรมได้แก่ โลเกยวปากจิต ๓๒ เจตสิก ๓๕ กัมมชรูป ๒๐

ธรรมเหล่านั้น เมื่อจำแนกโดยขั้น อายุตนะธาตุ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขันธ์ ๕ กิ

กัมมชรูป ๒๐

เวทนาเจตสิก

สัญญาเจตสิก

เจตสิกที่เหลือ ๓๓

โลเกยวปากวิญญูณ ๓๒

เป็นรูปขันธ์

เป็นเวทนาขันธ์

เป็นสัญญาขันธ์

เป็นสังขารขันธ์

เป็นวิญญูณขันธ์

๒. อายุตนะ ๑๑ กิ

ในกัมมชรูป ๒๐ น

จักขุปสาท

เป็นจักขายตนะ

๑๑ ธมฺมชกรรพทอไม

๒๗ ปรุ

๑๑ ปรุ

โสตปสาท เป็นโสตายตนะ
 ฆานปสาท เป็นฆานายตนะ
 จิวหาปสาท เป็นจิวหายตนะ
 รูปารมณฺ์ เป็นรูปายตนะ
 กัณฐารมณฺ์ เป็นกัณฐายตนะ
 รสารมณฺ์ เป็นรสาตนะ
 ปฐวี เตโช วาโย ไผภูฏัพพารมณฺ์ เป็นไผภูฏัพพายตนะ
 โลเกยวิปากจิต ๓๒ เป็นมณายตนะ
 เจตสิก ๑๕ สุขุมรูป ๘ หรือ ๑๑ ได้แก่ อาโป อิตถีกาวะ ปฐิสกาวะ หทยะ
 จีวัต อาหาร ปริจเฉท อุปะยะ สันตติ หรือและ ชรตา อนิจจตา
 เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๑๓ คือ

คือในกัมมชรูป ๒๐ นั้น

จักขุปสาท เป็นจักขุชาติ
 โสตปสาท เป็นโสตชาติ
 ฆานปสาท เป็นฆานชาติ
 จิวปสาท เป็นจิวหาชาติ
 กายปสาท เป็นกายชาติ
 รูปารมณฺ์ เป็นรูปชาติ
 กัณฐารมณฺ์ เป็นกัณฐชาติ
 รสารมณฺ์ เป็นรสชาติ
 ปฐวี เตโช วาโย ไผภูฏัพพารมณฺ์ เป็นไผภูฏัพพชาติ
 จักขุวิญญาณจิต ๒ เป็นจักขุวิญญาณชาติ
 โสตวิญญาณจิต ๒ เป็นโสตวิญญาณชาติ
 ฆานวิญญาณจิต ๒ เป็นฆานวิญญาณชาติ

ชีวหาวิญญานจิต ๒ เป็นชีวหาวิญญานธาตุ
 กายวิญญานจิต ๒ เป็นกายวิญญานธาตุ
 สัมปฏิจฉันจิต ๒ เป็นมโนธาตุ
 โลเกียวิปากจิตที่เหลือ ๒๐ เป็นมโนวิญญานธาตุ
 เจตสิก ๓๔ สุขุมรูป ๕ หรือ ๑๑ ได้แก่ อาโป อุบัจจย สันตติ หรือและ
 ชรตา อนิจจตา เป็นธัมมายตนะ

๔. สัจจะ ๑ คือ

โลเกียวิปากจิต ๒๒ เจตสิก ๓๕ กัมมชรูป ๒๐ เป็นทุกขสัจจะ

๑๑. อนุปาทินุปาทานิยา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่กรรม (อันตัณหา และทิฏฐิเข้าไปติด โดยอาการกระทำให้เป็นอารมณ์นั้น) ไม่ได้ขัดไว้โดยความเป็นผล แต่เป็นอารมณ์ของอุปาทานได้มีอยู่ (ส่ววิษนฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ โลเกียกุสลจิต ๑๓ อกุสลจิต ๑๒ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๕๒ จิตตชรูป ๑๓ อุตฺตชรูป ๑๕ อาหารชรูป ๑๔

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้นก็ आयตนะ ธาตุ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขั้น ๕ คือ

ติชรูป เป็นรูปขั้น
 เวทนาเจตสิก เป็นเวทนาขั้น
 สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาขั้น
 เจตสิกที่เหลือ ๕๐ เป็นสังขารขั้น

โลเกียวิปากจิต ๑๓ อกุสลจิต ๑๒ กิริยาจิต ๒๐ เป็นวิญญานขั้น

๒. आयตन ๓ คือ

ในติชรูปนั้น

รูปารมณฺ์ เป็นรูปายตนะ
 สัททารมณฺ์ เป็นสัททายตนะ
 คันธารมณฺ์ เป็นคันธายตนะ
 รสารมณฺ์ เป็นรสายตนะ

ปฐวี เตโช วาโย โสณัฐพพารมณํ เป็นโสณัฐพพายตนะ
 โลกียวิปากจิต ๑๑ อกุศลจิต ๑๑ กิริยาจิต ๒๐ เป็นมณายตนะ
 เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๐ หรือ ๑๒ ได้แก่

อาโป อาหาร ปริเฉท
 กายวิญญูติ วจวิญญูติ
 ลหุตา มุทุตา กัมมัณญตา
 อุบัจจยะ สันตติ หรือและ
 ชรตา อนิจจตา

๓. ธาตุ ๘ คือ

โนติชรูปนํ

รูปารมณํ เป็นรูปธาตุ

สัททารมณํ เป็นสัทธาธาตุ

กันธารมณํ เป็นกันธธาตุ

รสารมณํ เป็นรสธาตุ

ปฐวี เตโช วาโย โสณัฐพพารมณํ เป็นโสณัฐพพธาตุ

บัญญัติวาราวชชนจิต ๑ เป็นมโนธาตุ

โลกียวิปากจิต ๓๒ อกุศลจิต ๑๒ กิริยาจิตที่เหลือ ๑๘ เป็นมโนวิญญานธาตุ

เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๐ หรือ ๑๒ ได้แก่ อาโป อุบัจจยะ สันตติ หรือและ

ชรตา อนิจจตา เป็นธัมมธาตุ

๔. สัจจะ ๒ คือ

โลกียวิปากจิต ๑๒ อกุศลจิต ๑๒ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลกะ) และ

ติชรูป เป็นทกขสัจจะ

โลกเจตสิก เป็นสมุทยสัจจะ

๑๒. อนุปาทินานุปาทานิยา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่กรรม (อันตัณหา และทิฏฐิเข้าไปติด โดยอาการกระทำให้เป็นอารมณ์นั้น) ไม่ได้ยึดไว้โดยความเป็นผลและ ไม่เป็นประโยชน์ คือไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทานได้ มีอยู่ (ส่วิขยนิติ)

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขั้น ๔ คือ

เวทนาเจตสิก	เป็นเวทนามัน
สัญญาเจตสิก	เป็นสัญญามัน
เจตสิกที่เหลือ ๓๔	เป็นสังขารมัน
โลกุตตรจิต ๘	เป็นวิญญานมัน
นิพพาน	เป็นขันธวิมุตติ

๒. อายุตนะ ๒ คือ

โลกุตตรจิต ๘	เป็นมโนอายตนะ
เจตสิก ๓๖	เป็นธัมมอายตนะ

๓. ชาติ ๒ คือ

โลกุตตรจิต ๘	เป็นมโนวิญญานชาติ
เจตสิก ๓๖	เป็นธัมมชาติ

๔. สัจจะ ๒ คือ

นิพพาน	เป็นนิโรธสัจจะ
--------	----------------

องค์มรรค ๘ หรือ ๑ ที่ในมกคจิต ๔ เป็นมกคสัจจะ

มกคจิตอุปบาทที่เหลือ ๒๘ ผลจิตอุปบาท ๓๗ เป็นสัจจวิมุตติ

๑๓. สงฺกิลฺลุตฺตสงฺกิลฺลิกา ธรรมา สภาวธรรมทั้งหลายที่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมอง เปรี้ยว และเป็นที่อาศัยเกิดของกิเลส หรือเป็นอารมณ์ของกิเลสมีอยู่ (ส่วิขฺยฺยติ)

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขั้น ๔ คือ

เวทนาเจตสิก	เป็นเวทนามัน
สัญญาเจตสิก	เป็นสัญญามัน

เจตสิกที่เหลือ ๒๕
อกุศลจิต ๑๒

เป็นสังขารขั้น
เป็นวิญญาณขั้น

๒. อายุตนะ ๒ คือ

อกุศลจิต ๑๒

เป็นอายตนะ

เจตสิก ๒๓

เป็นธรรมธาตุ

๓. ชาติ ๒ คือ

อกุศลจิต ๑๒

เป็นมโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๒๓

เป็นธรรมธาตุ

๔. สัจจะ ๒ คือ

อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๖ (เวทนาโลกะ) เป็นทุกขสัจจะ

โลกเจตสิก

เป็นสมุทตยสัจจะ

๑๔. อสงกิลิวัฐสงกิลิสภา สมมา สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่ถูกกิเลสทำให้
เศร้าหมอง เร่าร้อน แต่เป็นที่อาศัยเกิดของกิเลส หรือเป็นอารมณ์ของกิเลส ได้มีอยู่
(สวัยชนติ)

องค์ธรรมได้แก่ โลกียกุศลจิต ๑๓ โลกียวิปากจิต ๑๒ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘

รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

๑. ขั้น ๕ คือ

รูป ๒๘

เป็นรูปขั้น

เวทนาเจตสิก

เป็นเวทนาขั้น

สัญญาเจตสิก

เป็นสัญญาขั้น

เจตสิกที่เหลือ ๑๖

เป็นสังขารขั้น

โลกียวิปากจิต ๑๓ โลกียวิปากจิต ๑๒ กิริยาจิต ๒๐ เป็นวิญญาณขั้น

๒. อายุตนะ ๑๒ คือ

ในรูป ๒๘ นั้น

โอฬาริกรูป ๑๒

เป็นโอฬาริกายตนะ ๑๐

โลกียกุศลจิต ๑๗ โลกียวิปากจิต ๓๒ กิริยาจิต ๒๐ เป็นมนายตนะ
เจตสิก ๓๘ สุขุมรูป ๑๖ เป็น รมมยตนะ

๓. ธาตุ ๑๘ กิอ

ในรูป ๒๘ นั้น

โอฬาริกรูป ๑๐ เป็นโอฬาริกธาตุ ๑๐

โลกียกุศลจิต ๑๗ โลกียวิปากจิต ๓๒ กิริยาจิต ๒๐ เป็นวิญญาณธาตุ ๓
เจตสิก ๓๘ สุขุมรูป ๑๖ เป็นรมมธาตุ

๔. สัจจะ ๑ กิอ

โลกียกุศลจิต ๑๗ โลกียวิปากจิต ๓๒ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ รูป ๒๘ เป็น
ทุกขสัจจะ

๑๕. อสงักลิฏฐฐาสงักเลสิกา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่ถูกกิเลสทำให้
เศร้าหมอง เร่วร้อน และไม่เป็นที่อาศัยเกิดของกิเลส หรือไม่เป็นอารมณ์ของกิเลสได้มีอยู่
(ส่ววิษณฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น ๓ อายุตนะ ธาตุ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขั้น ๔ กิอ

เวทนาเจตสิก

เป็นเวทนาขั้น

สัญญาเจตสิก

เป็นสัญญาขั้น

เจตสิกที่เหลือ ๓๖

เป็นสังขารขั้น

โลกุตตรจิต ๘

เป็นวิญญาณขั้น

๒. อายุตนะ ๒ กิอ

โลกุตตรจิต ๘

เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๓๘

เป็นรมมยตนะ

๓. ธาตุ ๒ กิอ

โลกุตตรจิต ๘

เป็นมโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๓๘

เป็นรมมธาตุ

๔. สัจจะ ๒ คือ

องค์มรรค ๘ หรือ ๑ ที่ในมัคคจิต ๕ เป็นมัคคสัจจะ

นิพพาน เป็นนิโรธสัจจะ

มัคคจิตตูปบาท ๒๘ ผลจิตตูปบาท ๓๓ เป็นสัจจวิมุตติ

๑๖. สวิตกกถา สวการา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมด้วยวิตกและ
วิจารณ์อยู่ (ส่ววิชนนิต)

องค์ธรรมได้แก่ สวิตกกถา สวการจิต ๕๕ (เวทนาวิญญาณญาณจิต ๑๐) ปฐม-
ญาณจิต ๑๑ เจตสิก ๕๐ (เวทนาวิตก วิจารณ์)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น ๓ อย่างนี้ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขั้น ๔ คือ

นามขั้น ๔

๒. อย่างนี้ ๒ คือ

สวิตกกถา สวการจิต ๕๕ เป็นมโนมยตนะ

เจตสิก ๕๐ เป็นธัมมตนะ

๓. ชาติ ๓ คือ

ปัญจทวาราวชชนจิต ๑ สัมปฏิจฉนจิต ๒ เป็นมโนชาติ

สวิตกกถา สวการจิตที่เหลือ ๕๒ เป็นมโนวิญญาณชาติ

เจตสิก ๕๐ เป็นธัมมชาติ

๔. สัจจะ ๓ คือ

โลกียสวิตกกถา สวการจิต ๔๑ เจตสิก ๔๘ (เวทนาโลกะ) เป็นทกขสัจจะ

โลกเจตสิก เป็นสมุททสัจจะ

องค์มรรค ๓ (เวทนาสมาสังกัป) มัคคสวิตกกถา สวการจิต ๔ เป็นมัคคสัจจะ

มัคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๘ ผลจิตตูปบาท ๓๕ เป็นสัจจวิมุตติ

๑๗. อวิตกกถา สวการา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่มีวิตก มีแต่วิจารณ์
เท่านั้น มีอยู่ (ส่ววิชนนิต)

องค์ธรรมได้แก่ ทุติยमानจิต ๑๑ เจตสิก ๓๖ (เวทนา ๖) และวิตกเจตสิก ๕๕
 ที่ในสวัตักกสัจจารจิต ๕๕

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขั้น ๔ คือ

ในเจตสิก ๓๖ นั้น

เวทนาเจตสิก

เป็นเวทนาขั้น

สัญญาเจตสิก

เป็นสัญญาขั้น

เจตสิกที่เหลือ ๓๔ และวิตกเจตสิก ๕๕ เป็นสังขารขั้น

ทุติยमान ๑๑

เป็นวิญญาณขั้น

๒. อายุตนะ ๒ คือ

ทุติยमानจิต ๑๑

เป็นมมยตนะ

เจตสิก ๓๖ และวิตกเจตสิก ๕๕ เป็นธัมมยตนะ

๓. ชาติ ๒ คือ

ทุติยमानจิต ๑๑

เป็นมโนวิญญาณชาติเจตสิก ๓๖

และวิตกเจตสิก ๕๕

เป็นธัมมชาติ

๔. สัจจะ ๒ คือ

โลกียทุติยमानจิต ๑๑ เจตสิก ๓๓ และโลกียวิตกเจตสิก ๔๓ เป็นทุกขสัจจะ
 องค์มรรค ๑ (เว้นสัมมาสังกัปปะ) ที่ในทุติยमानมัคคจิต ๔ และสัมมาสังกัปปะ
 คือวิตกเจตสิก ๔ ที่ในปฐมमानมัคคจิต ๔ เป็นมัคคสัจจะ

มัคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๘ ผลจิตตูปบาท ๓๕ และวิตกเจตสิก ๔ ที่ในปฐม
 मानผลจิต ๔ เป็นสัจจวิมุตติ

๑๘. อวิตกกถาวจรรจา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่มีวิตกและวजार มียู
 (สวัชชนติ)

องค์ธรรมได้แก่ อวิตกกถาวจรรจิต ๕๕ คือ ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ ทุติยमानจิต
 ๑๑ จตตุดมานจิต ๑๑ ปัญจมานจิต ๒๓ เจตสิก ๓๖ และวजारเจตสิก ๑๑ ที่ในทุติย-
 মানจิต ๑๑ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ชั้นที่ ๕ คือ

รูป ๒๘ เป็นรูปชั้น

ในเจตสิก ๓๖ นั้น

เวทนาเจตสิก

เป็นเวทนาชั้น

สัญญาเจตสิก

เป็นสัญญาชั้น

เจตสิกที่เหลือ ๓๔ และวชิราเจตสิก ๑๑ เป็นสังขารชั้น

อวิตกกถาวจารจิต ๕๕

เป็นวิญญาณชั้น

นิพพาน

เป็นชั้นวิมุตติ

๒. อายุตนะ ๑๒ คือ

ในรูป ๒๘ นั้น

โอฬาริกรูป ๑๒

เป็นโอฬาริกายตนะ ๑๐

อวิตกกถาวจารจิต ๕๕

เป็นมนายตนะ ๒๒

เจตสิก ๓๖ และวชิราเจตสิก ๑๑ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๑๓ คือ

ในรูป ๒๘ นั้น

โอฬาริกรูป ๑๒

เป็นโอฬาริกชาติ ๑๐

ทวีปวิญญาณจิต ๑๐

เป็นวิญญาณชาติ ๕

อวิตกกถาวจารจิตที่เหลือ ๔๕ เป็นมโนวิญญาณชาติ

เจตสิก ๓๖ และวชิราเจตสิก ๑๑ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน เป็นธัมมชาติ

๔. สัจจะ ๓ คือ

โลกียอวิตกกถาวจารจิต ๓๑ เจตสิก ๓๓ และโลกยวชิราเจตสิก ๓ รูป ๒๘ เป็น

ทุกขสัจจะ

นิพพาน

เป็นนิโรธสัจจะ

องค์มรรค ๓ (เว้นสัมมาสังกัปปะ) ที่ในมกคอวิตกกถาวจารจิต ๑๒ เป็นมกคสัจจะ

มกคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๘ และวชิราเจตสิก ๘ ที่ในโลกุตตรทุกขนิมิต ๘

เป็นสัจจวิมุตติ

๑๙. ปัตติสสทคตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมด้วยปัตติ มีอยู่
(ส่ววิขยนติ)

องค์ธรรมได้แก่ ปัตติสสทคจิต ๕๑ กือ กามโสมนัสสทคจิต ๑๑ ปฐมมาน-
จิต ๑๑ ทุตติยมานจิต ๑๑ ตติยมานจิต ๑๑ เจตสิก ๔๖ (เว้นปัตติ)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น ๑ อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ชั้น ๑ กือ

นามชั้น ๑

๒. อายุตนะ ๒ กือ

มนายตนะ ธรรมายตนะ

๓. ชาติ ๒ กือ

มโนวิญญาณธาตุ ธรรมธาตุ

๔. สัจจะ ๓ กือ

โลกียปัตติสสทคจิต ๒๓ เจตสิก ๔๕ (เว้นโลก) เป็นทุกขสัจ

โลกเจตสิก เป็นสมุททสัจจะ

องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมกคสทคจิต ๑๒ เป็นมกคสัจจะ

มกคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๘ ผลจิตตูปบาท ๓๖ เป็นสัจจวิมุตติ

๒๐. สุปสสทคตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมด้วยสุขเวทนา มีอยู่
(ส่ววิขยนติ)

องค์ธรรมได้แก่ สุปสสทคจิต ๒๓ เจตสิก ๔๖ (เว้นเวทนา)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น ๑ อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ชั้น ๑ กือ

สัญญาเจตสิก

เป็นสัญญานันท์

เจตสิกที่เหลือ

เป็นสังขารนันท์ ๔๕

สุปสทคจิต ๒๓

เป็นวิญญาณนันท์

๒. อายุตนะ ๒ คือ

สุขสหคจิต ๖๓

เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๔๖

เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๓ คือ

สุขสหคกายวิญญาณจิต ๑ เป็นกายวิญญาณธาตุ

สุขสหคจิตที่เหลือ ๖๒ เป็นมโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๔๖

เป็นธัมมธาตุ

๔. สัจจะ ๓ คือ

โลกียสุขสหคจิต ๓๑ เจตสิก ๔๕ (เว้นโลกะ) เป็นทุกขสัจจะ

โลกเจตสิก

เป็นสมุทยสัจจะ

องค์มรรค ๘ หรือ ๑ ที่ในมัคคสุขสหคจิต ๑๖ เป็นมัคคสัจจะ

มัคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๘ และผลจิตตูปบาท ๓๖ เป็นสัจจวิมุตติ

๒๑. อูปেকขาสหคตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมด้วยอูปেকขา-
เวทนา มีอยู่ (ส่ววิษนฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ อูปেকขาสหคจิต ๕๕ เจตสิก ๔๖ (เว้นเวทนา)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขั้น ๓ คือ

ในเจตสิก ๔๖ นั้น

สัญญาเจตสิก

เป็นสัญญานันท์

เจตสิก ๔๕ ที่เหลือ

เป็นสังขารนันท์

อูปেকขาสหคจิต ๕๕

เป็นวิญญาณนันท์

๒. อายุตนะ ๒ คือ

อูปেকขาสหคจิต ๕๕

เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๔๖

เป็นธัมมายตนะ

๑. ชาติ ๓ คือ

ในอุpekขาสหคจิต ๕๕ นั้น จักขุวิญญาณจิต ๒ เป็นจักขุวิญญาณธาตุ
 โสทวิญาณจิต ๒ เป็นโสทวิญาณธาตุ
 ฆานวิญาณจิต ๒ เป็นฆานวิญาณธาตุ
 ชิวหาวิญาณจิต ๒ เป็นชิวหาวิญาณธาตุ
 บัญจทวาราวชชนจิต ๑ สัมปฏิจฉนจิต ๒ เป็นมโนธาตุ
 อุpekขาสหคจิตที่เหลือ ๔๕ เป็นมโนวิญาณธาตุ
 เจตสิก ๔๖ เป็นธัมมธาตุ

๔. สัจจะ ๓ คือ

โลกียอุpekขาสหคจิต ๔๑ เจตสิก ๔๕ (เวไนโลก) เป็นทุกขสัจจะ
 โลกเจตสิก เป็นสมุทยสัจจะ
 อังคมรรค ๑ (เวไนสัมมาสังกัปปา) ที่ในมกคอุpekขาสหคจิต ๔ เป็นมกคจิต
 มกคจิตอุปาทาทเหลือ ๒๖ ผลจิตอุปาทาท ๑๓ เป็นสัจจวิมุตติ

๒๒. หสฺสเนน ปหาตพฺพา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่พึงประหลาดโดย
 โสตาปัตติมรรคมอฺย (สวัชฺชนฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐีกตสัมปยุตตจิต ๔ วิจิจฉนาสัมปยุตตจิต ๑ เจตสิก ๒๒
 อันโสตาปัตติมรรค พึงจะได้เด็ดขาด (สมฺมจฺเณทฺปนฺนา) ทิฏฐีกตวิปยุตตจิต ๔
 โทสมฺมจฺต ๒ เจตสิก ๒๕ ที่นำไปสู่อบาย (อฺปายกมนฺย) อันโสตาปัตติมรรคพึงจะได้
 โดยสามารถทำให้เบาบางลง (ตฺนุกรฺปนฺนา)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น ๓ อย่างนี้ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขั้น ๕ คือ

เวทนาเจตสิก เป็นเวทนาขั้น
 สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาขั้น
 เจตสิกที่เหลือ ๒๕ เป็นสังขารขั้น
 อุกฺคตจิต ๑๑ เป็นวิญาณขั้น

๒. อายุตนะ ๒ คือ

อกุศลจิต ๑๑ เป็นมนายตนะ
เจตสิก ๒๓ เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๒ คือ

อกุศลจิต ๑๑ เป็นมโนวิญญาณธาตุ
เจตสิก ๒๓ เป็นธัมมธาตุ

๔. สัจจะ ๒ คือ

อกุศลจิต ๑๑ (เว้นอุทฺธัจจะ) เจตสิก ๒๖ (เว้นโลก) เป็นทุกขสัจจะ
โลกเจตสิก เป็นสมุทฺยสัจจะ

๒๓. ภาวนาย ปหาตพฺพา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย พึงประหลาดโดย
อริยมรรคเบืองบน ๓ มีอยู่ (สัวิขฺขนฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ ทิณฺฐิกตวิปปยุตฺตจิต ๔ โทสมฺมจิต ๒ เจตสิก ๒๕ ที่เป็นอย่าง
หยาบ (โอฬาริก) อันสทกทาคามิมรรค พึงละได้โดยสามารถทำให้เบาบางลง (ตณกรปหาน)
ทิณฺฐิกตวิปปยุตฺตจิต ๔ ซึ่งเกียวกามราคะ โทสมฺมจิต ๒ เจตสิก ๒๕ อันอนาคามิมรรค
พึงได้โดยเด็ดขาด (สมฺมุจเฉทปหาน) ทิณฺฐิกตวิปปยุตฺตจิต ๔ ที่เกียวกัด้วยรูปราคะ อรูปราคะ
อุทฺธัจจสัมปยุตฺตจิต ๑ เจตสิก ๒๑ อันอรหัตตมรรค พึงละได้เด็ดขาด (สมฺมุจเฉทปหาน)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจําแนกโดยขั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขั้น ๔ คือ

เวทนาเจตสิก เป็นเวทนาขั้น
สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาขั้น
เจตสิกที่เหลือ ๒๓ เป็นสังขารขั้น
อกุศลจิต ๓ เป็นวิญญานขั้น

๒. อายุตนะ ๒ คือ

อกุศลจิต ๓ เป็นมนายตนะ
เจตสิก ๒๕ เป็นธัมมายตนะ

๓. ธาตุ ๒ ก่อ

อกุศลจิต ๓

เป็นมโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๒๕

เป็นธัมมธาตุ

๔. สัจจะ ๒ ก่อ

อกุศลจิต ๓

เจตสิก ๒๔ (เวทนาโลก) เป็นทุกขสัจจะ

โลกเจตสิก

เป็นสมุทยสัจจะ

๒๔. เนวทสุสเนน น ภาวนาย ปหาตพฺพา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่
ไม่พึงประหารโดยโศดาปัตติมรรค และอริยมรรคเบื้องบน ๓ มีอยู่ (สวัชฺชนติ)

องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ รูป ๒๘ นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขั้น ๕ ก่อ

รูป ๒๘

เป็นรูปขั้น

เวทนาเจตสิก

เป็นเวทนาขั้น

สัญญาเจตสิก

เป็นสัญญาขั้น

เจตสิกที่เหลือ ๓๖

เป็นสังขารขั้น

กุศลจิต ๒๑

วิปากจิต ๓๖

กิริยาจิต ๒๐

เป็นวิญญาณขั้น

นิพพาน

เป็นขั้นขวิมุตติ

๒. อายตนะ ๑๒ ก่อ

โอฬาริกรูป ๑๒

เป็นโอฬาริกายตนะ ๑๐

กุศลจิต ๒๑

วิปากจิต ๓๖

กิริยาจิต ๒๐

เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๓๘

สุขุมรูป ๑๖

นิพพาน

เป็นธัมมายตนะ

๓. ธาตุ ๑๘ ก่อ

โอฬาริการูป

เป็นโอฬาริกธาตุ ๑๐

ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐

เป็นปัญจวิญญาณธาตุ ๕

ปัญจทวารวาชชนจิต ๑

สัมปฏิจจันนจิต ๒

เป็นมโนธาตุ

อกุศลจิต ๒๑ วิปากจิตที่เหลือ ๒๑ กิริยาจิตที่เหลือ ๑๕ เป็นมโนวิญญูณธาตุ
 เจตสิก ๓๘ เป็นธัมมธาตุ
 เจตสิก ๓๘ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน เป็นธัมมธาตุ

๔. ตั้จะ ๓ กือ

โลกียอกุศลจิต ๑๓ โลภียวิปากจิต ๓๒ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ รูป ๒๘

เป็นทุกขตั้จะ

นิพพาน

เป็นนิโรธตั้จะ

องค์มรรค ๘ หรือ ๑ ที่ในมกคจิต ๔ เป็นมกคตั้จะ

มกคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๘ ผลจิตตูปบาท ๓๓ เป็นสังขจิมติ

๒๕. ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่มีเหตุ อันพึง
 ประหาณโดยโสดาปัตติมรรคมีอยู่ (ส่วขุบฺนติ)

องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐีกตสัมปยุตตจิต ๔ วิจิกจนาสัมปยุตตจิต ๑ เจตสิก ๒๒
 (เว้นโมหเจตสิก ในวิจิกจนาสัมปยุตตจิต ๑) อันโสดาปัตติมรรค พึงจะได้เด็ดขาด
 (สมุจเฉตพหาน) ทิฏฐีกตวิปยุตตจิต ๔ โทสมูลจิต ๒ เจตสิก ๒๕ ที่นำไปสู่อบาย
 (อปายกมนัย) อันโสดาปัตติมรรค พึงจะได้โดยสามารถทำให้เบาบางลง (ตฺนุกรพหาน)

ธรรมเหล่านั้น เมื่อจำแนกโดยขั้น อายุตนะ ธาตุ ตั้จะ แล้ว ได้

๑. ขั้น ๔ กือ

เวทนาเจตสิก

เป็นเวทนาขั้น

สัญญาเจตสิก

เป็นสัญญาขั้น

เจตสิกที่เหลือ ๒๕

เป็นสังขารขั้น

อกุศลจิต ๑๑

เป็นวิญญูณขั้น

๒. อายุตนะ ๒ กือ

อกุศลจิต ๑๑

เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๒๓

เป็นธัมมายตนะ

๓. ธาตุ ๒ กือ

อกุศลจิต ๑๑

เป็นมโนวิญญูณธาตุ

เจตสิก ๒๓

เป็นธัมมธาตุ

๔. สัจจะ ๒ คือ
 อุกุศลจิต ๑๑ เจตสิก ๒๖ (เว้นโลภะ) เป็นทุกขสัจจะ
 โลกเจตสิก เป็นสมุททยสัจจะ

๒๖. ภาวนาย ปหาตพพเหตุกา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่มีเหตุ อัน
 พึงประหารโดยอริยมรรคเบืองบน ๓ มีอยู่ (ส่ววิษนฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐิคติวิปยุตตจิต ๔ โทสมูลจิต ๒ เจตสิก ๒๕ ที่เป็น
 อย่างหยาบ (โอฬาริก) อันสภกาคามิมรรค พึงละได้โดยสามารถทำให้เบาบางลง
 (ตณฺกรปหาน) ทิฏฐิคติวิปยุตตจิต ๕ ที่เกี่ยวกับกามราคะ โทสมูลจิต ๒ เจตสิก ๒๕
 อันอนาคามิมรรคพึงละได้โดยเด็ดขาด (สมุจเฉทปหาน) ทิฏฐิคติวิปยุตตจิต ๔ ที่เกี่ยวกับ
 รูปราคะ อรูปราคะ อุทฺธจสัมปยุตตจิต ๑ เจตสิก ๒๑ (เว้นโมหเจตสิก ที่ในอุทฺธจ-
 สัมปยุตตจิต ๑) อันอรหัตตมรรค พึงละได้โดยเด็ดขาด (สมุจเฉทปหาน)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น ๓ อย่างนี้ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ชั้น ๔ คือ

เวทนาเจตสิก
 สัญญาเจตสิก
 เจตสิกที่เหลือ ๒๓
 อุกุศลจิต ๓

เป็นเวทนาชั้น
 เป็นสัญญาชั้น
 เป็นสังขารชั้น
 เป็นวิญญานชั้น

๒. อายตนะ ๒ คือ

อกุศลจิต ๓
 เจตสิก ๒๕

เป็นมนายตนะ
 เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๒ คือ

อกุศลจิต ๓
 เจตสิก ๒๕

เป็นมโนวิญญานชาติ
 เป็นธัมมชาติ

๔. สัจจะ ๒ คือ

อกุศลจิต ๓ เจตสิก ๒๔ (เว้นโลภะ) เป็นทุกขสัจจะ
 โลกเจตสิก เป็นสมุททยสัจจะ

๒๗. เนวทสฺสเนน นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย
ที่ไม่มีเหตุอันพึงประมาณโดยโสตาปัตติมรรค และอริยมรรคเบื้องต้น ๑ มีอยู่ (สํวิขฺขันติ)

องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ และ
โมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขั้น ๕ คือ

รูปขั้น ๒๘

เป็นรูปขั้น

เวทนาเจตสิก

เป็นเวทนาขั้น

สัญญาเจตสิก

เป็นสัญญาขั้น

เจตสิกที่เหลือ ๓๖

เป็นสังขารขั้น

กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ เป็นวิญญานขั้น

๒. อายุตนะ ๑๒ คือ

โอฬาริกรูป ๑๒

เป็นโอฬาริกายตนะ ๑๐

กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๓๘ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๑๘ คือ

โอฬาริกรูป ๑๒

เป็นโอฬาริกธาตุ ๑๐

ทวิปัญญาวิญญานจิต ๑๐ เป็นปัญญาวิญญานธาตุ ๕

ปัญญาทวาราวชชนจิต ๑ สัมปฏิจฉันนจิต ๒ เป็นมโนธาตุ

กุศลจิต ๒๑ วิปากจิตที่เหลือ ๒๑ กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็นมโนวิญญานธาตุ

เจตสิก ๓๘ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน เป็นธัมมธาตุ

๔. สัจจะ ๓ คือ

โลกียกุศลจิต ๑๓ โลกียวิปากจิต ๓๒ กิริยาจิต ๒๐ รูป ๒๘ เป็นทุกขสัจจะ

นิพพาน เป็นนิโรธสัจจะ

องค์มรรค ๘ หรือ ๑ ที่ในมกฺกจิต ๔ เป็นมกฺกสัจจะ

มกฺกจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๕ ผลจิตตูปบาท ๓๗ เป็นสัจจวิมุตติ

๒๘. อาเจยคามิโน ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นเหตุให้ถึงจติและปฏิสนธิ มีอยู่ (ส่ววิขันธ์)

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ โลภียกุศลจิต ๑๗ เจตสิก ๕๒

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ ตัจจะ แล้ว ได้

๑. ขันธ์ ๔ คือ

เวทนาเจตสิก เป็นเวทนาขันธ์

สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาขันธ์

เจตสิกททเหลือ ๕๐ เป็นสังขารขันธ์

อกุศลจิต ๑๒ โลภียกุศลจิต ๑๗ เป็นวิญญาณขันธ์

๒. อายตนะ ๒ คือ

อกุศลจิต ๑๒ โลภียกุศลจิต ๑๗ เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๕๒ เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๒ คือ

อกุศลจิต ๑๒ โลภียกุศลจิต ๑๗ เป็นมโนวิญญาณชาติ

เจตสิก ๕๒ เป็นธัมมชาติ

๔. ตัจจะ ๒ คือ

อกุศลจิต ๑๒ โลภียกุศลจิต ๑๗ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลกะ) เป็นทุกขตัจจะ

โลกเจตสิก เป็นสมุทฺยตัจจะ

๒๙. อปเจยคามิโน ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นเหตุให้ถึงพระนิพพาน มีอยู่ (ส่ววิขันธ์)

องค์ธรรมได้แก่ มัคคจิต ๔ เจตสิก ๑๖

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ ตัจจะ แล้ว ได้

๑. ขันธ์ ๔ คือ

นามขันธ์ ๔

๒. อายุตนะ ๒ คือ
 มัคคจิต ๔ เป็นมนายตนะ
 เจตสิก ๓๖ เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๒ คือ
 มัคคจิต ๔ เป็นมโนวิญญาณธาตุ
 เจตสิก ๓๖ เป็นธัมมธาตุ

๔. สัจจะ ๑ คือ
 องค์มรรค ๘ หรือ ๑ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็นมัคคสัจจะ
 มัคคจิตอุปาทตเหลือ ๒๕ ผลจิตอุปาทต ๓๑ เป็นสัจจวิมุตติ

๓๐. เนวายคามินา ปจยคามินิ ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เป็น
 เหตุให้ถึงจุติ ปฏิสนธิ และพระนิพพานมีอยู่ (ส่ววิษณฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ รูป ๒๘ นิพพาน
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ชั้น ๕ คือ
 รูป ๒๘ เป็นรูปชั้น
 เวทนาเจตสิก เป็นเวทนาชั้น
 สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาชั้น
 เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็นสังขารชั้น
 วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ เป็นวิญญาณชั้น

๒. อายุตนะ ๑๒ คือ
 โอปาริกรูป ๑๒ เป็นโอพาริกายตนะ ๑๐
 วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ เป็นมนายตนะ
 เจตสิก ๓๘ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๑๘ คือ
 โอปาริกรูป ๑๒ เป็นโอพาริกธาตุ ๑๐
 ทวิปัญญวิญญาณจิต ๑๐ เป็นปัญญวิญญาณธาตุ ๕

สัมปฏิจฉันนจิต ๒ ปัญจทวารวัชชนจิต ๑ เป็นมโนธาตุ
 วิปากจิตที่เหลือ ๒๑ กิริยาจิตที่เหลือ ๑๕ เป็นมโนวิญญูณธาตุ
 เจตสิก ๓๘ เป็นธัมมธาตุ

๔. สัจจะ ๒ คือ

โลกียวิปากจิต ๓๒ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๕ (เวณวิรติ) เป็นทุกขสัจจะ
 นิพพาน เป็นนิโรธสัจจะ
 ผลจิตตูปบาท ๓๓ เป็นสัจจวิมุตติ

๓๑. เสกขา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นเสกขบุคคล ๑ หรือที่ชื่อว่า
 เสกขธรรมมีอยู่ (ส่ววิชนติ)

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๑ (เวณอรหัตตผลจิต ๑)
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น อายุตนะ ธาตุ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ชั้น ๔ คือ

เวทนาเจตสิก เป็นเวทนาชั้น
 สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาชั้น
 เจตสิกที่เหลือ ๓๔ เป็นสังขารชั้น
 โลกุตตรจิต ๑ (เวณอรหัตตผลจิต) เป็นวิญญูณชั้น

๒. อายุตนะ ๒ คือ

โลกุตตรจิต ๑ เป็นมโนอายตนะ
 เจตสิก ๓๖ เป็นธัมมอายตนะ

๓. ธาตุ ๒ คือ

โลกุตตรจิต ๑ เป็นมโนวิญญูณธาตุ
 เจตสิก ๓๖ เป็นธัมมธาตุ

๔. สัจจะ ๑ คือ

องค์มรรค ๘ หรือ ๓ ที่ในมกคจิต ๔ เป็นมกคสัจจะ
 มกคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๕ ผลจิตตูปบาท ๓๓ เป็นสัจจวิมุตติ

๓๒. อเสกขา ฌมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่^๕เป็นของอเสกขบุคคล หรือที่^๕อเสกขธรรมมีอยู่ (ส่ววิษณฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ อรหัตตผลจิต ๑ เจตสิก ๓๖

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น^๕ อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขั้น^๕ ๔ คือ

เวทนาเจตสิก เป็นเวทนาขั้น^๕

สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาขั้น^๕

เจตสิกที่เหลือ ๓๔ เป็นสังขารขั้น^๕

อรหัตตผลจิต ๑ เป็นวิญญาณขั้น^๕

๒. อายุตนะ ๒ คือ

อรหัตตผลจิต ๑ เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๓๖ เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๒ คือ

อรหัตตผล ๑ เป็นมโนวิญญาณชาติ

เจตสิก ๓๖ เป็นธัมมชาติ

๔. สัจจะ ไม่มี

ผลจิตอุปบาท ๓๗ เป็นสัจจวิมุตติ

๓๓. เนวเสกขา นาเสกขา ฌมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ใช่ของเสกข-บุคคล ๑ และอเสกขบุคคล หรือที่ไม่ชื่อว่าเสกขธรรม และอเสกขธรรม มีอยู่ (ส่ววิษณฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ โลเกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนก โดยขั้น^๕ อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขั้น^๕ ๕ คือ

รูป ๒๘ เป็นรูปขั้น^๕

เวทนาเจตสิก เป็นเวทนาขั้น^๕

สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาขั้น^๕

เจตสิกที่เหลือ ๕๐

เป็นสังขารขันธ์

โลกียจิต ๘๑

เป็นวิญญูณขันธ์

นิพพาน

เป็นขันธวิมุตติ

๒. อายตนะ ๑๒ คือ

โอฬาริกรูป ๑๒

เป็นโอฬาริกายตนะ ๑๐

โลกียจิต ๘๑

เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน เป็นธัมมายตนะ

๓. ธาตุ ๑๘ คือ

โอฬาริกรูป ๑๒

เป็นโอฬาริกธาตุ ๑๐

ทวิปัญจวิญญูณจิต ๑๐ เป็นทวิปัญจวิญญูณธาตุ ๕

ปัญจทวาราวรรณจิต ๑ สัมปฏิจฉันนจิต ๒ เป็นมโนธาตุ

โลกียวิบากที่เหลือ ๒๕ กิริยาที่เหลือ ๑๕ เป็นมโนวิญญูณธาตุ

เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป นิพพาน เป็นธัมมธาตุ

๔. สัจจะ ๓ คือ

โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลกะ) รูป ๒๘ เป็นทุกขสัจจะ

โลกเจตสิก

เป็นสมุทยสัจจะ

นิพพาน

เป็นนิโรธสัจจะ

๓๔. ปรีตดา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่มีอาณูกาพน้อยมีอยู่ (ส่ววิษณุติ)

องค์ธรรมได้แก่ กามจิต ๕๔ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขันธ์ ๕ คือ

รูป ๒๘

เป็นรูปขันธ์

เวทนาเจตสิก

เป็นเวทนาขันธ์

สัญญาเจตสิก

เป็นสัญญาขันธ์

เจตสิกที่เหลือ ๕๐

เป็นสังขารขันธ์

กามจิต ๕๔

เป็นวิญญูณขันธ์

๒. อายุตนะ ๑๒ คือ

โอฬาริกรูป ๑๒ เป็นโอฬาริกายตนะ ๑๐

กามจิต ๕๔ เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๕๔ สุขุมรูป ๑๖ เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๑๘ คือ

โอฬาริกรูป ๑๒ เป็นโอฬาริกชาติ ๑๐

ทวีปญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็นบัญญัติญาณชาติ ๕

บัญญัติทวาราวชชนจิต ๑ สัมปฏิจฉันนจิต ๒ เป็นมโนชาติ

วิปากจิตที่เหลือ ๒๑ กิริยาจิตที่เหลือ ๑๘ เป็นมโนวิญญาณชาติ

เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ เป็นธัมมชาติ

๔. ตัจจะ ๒ คือ

กามจิต ๕๔ เจตสิก ๕๑ (เวทนาโลก) รูป ๒๘ เป็นทกขตัจจะ

โลกเจตสิก เป็นสมุทตัจจะ

๓๕. มหัคคตา สมุมา สภาวธรรมทั้งหลายที่เข้าถึงความประเสริฐ หรือ
ฉานลาภบุคคลผู้ประเสริฐทั้งหลายเข้าถึงได้มัยอยู่ (สัวิขุชนิต)

องค์ธรรมได้แก่ มหัคคตจิต ๒๓ เจตสิก ๓๕

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น อายุตนะ ชาติ ตัจจะ แล้ว ได้

๑. ขั้น ๔ คือ

เวทนาเจตสิก เป็นเวทนาขั้น

สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาขั้น

เจตสิกที่เหลือ ๓๓ เป็นสังขารขั้น

มหัคคตจิต ๒๓ เป็นวิญญาณขั้น

๒. อายุตนะ ๒ คือ

มหัคคตจิต ๒๓ เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๓๕ เป็นธัมมายตนะ

๑. ธาตุ ๒ คือ

มหัคคตจิต ๒๑ เป็นมโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๓๕ เป็นธัมมายตนะ

๔. สัจจะ ๑ คือ

มหัคคตจิต ๒๑ เจตสิก ๓๕ เป็นทุกขสัจจะ

๓๖. อุปปมาณา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกเลส มีรากะ
เป็นต้น ซึ่งย่อมกระทำให้เป็นประมาณมีอยู่ (ส่ววิขันธ์)

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขันธ์ ๕ คือ

เวทนาเจตสิก เป็นเวทนาขันธ์

สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาขันธ์

เจตสิกที่เหลือ ๓๔ เป็นสังขารขันธ์

โลกุตตรจิต ๘ เป็นวิญญาณขันธ์

๒. อายตนะ ๒ คือ

โลกุตตรจิต ๘ เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๓๖ เป็นธัมมายตนะ

๓. ธาตุ ๒ คือ

โลกุตตรจิต ๘ เป็นมโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๓๖ เป็นธัมมธาตุ

๔. สัจจะ ๒ คือ

นิพพาน เป็น นิโรธสัจจะ องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคค-

สัจจะ

มัคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๕ ผลจิตตูปบาท ๓๑ เป็นสัจจวิมุตติ

๓๗. ปริตตารมมณา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่มีอารมณ์เป็นปริตตธรรม
อย่างเดียวกัน (เอกันต) หรือ สภาวธรรมทั้งหลายที่ทำให้ปริตตธรรมให้เป็นอารมณ์ (อนกัณต)
มีอยู่ (ส่ววิขพันติ)

องค์ธรรมได้แก่ ทวิปัญญาวิญญาณจิต ๑๐ มโนธาตุ ๓ สันตริณจิต ๓ มหา-
วิปากจิต ๘ หสิตุปปาทจิต ๑ (รวม ๒๕ ดวงนี้) เจตสิก ๓๓ ที่กระทำปริตตธรรมให้เป็น
อารมณ์โดยแน่นอน (เอกันต) และอกุสลจิต ๑๒ มโนทวาราวชชนจิต ๑ มหากุสลจิต ๘
มหากิริยาจิต ๘ อภิญญาจิต ๒ (รวม ๓๑) ในขณะที่กระทำปริตตธรรมให้เป็นอารมณ์
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น ๓ อย่างนี้ ธาตุ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขั้น ๔ คือ

เวทนาเจตสิก	เป็นเวทนาขั้น
สัญญาเจตสิก	เป็นสัญญาขั้น
เจตสิกที่เหลือ ๔๘	เป็นสังขารขั้น
ปริตตารมมณจิต ๕๖	เป็นวิญญาณขั้น

๒. อย่างนี้ ๒ คือ

ปริตตารมมณจิต ๕๖	เป็นมโนายตนะ
เจตสิก ๕๐	เป็นขัมมายตนะ

๓. ธาตุ ๘ คือ

ปริตตารมมณจิต ๕๖	เป็นวิญญาณธาตุ ๓
เจตสิก ๕๐	เป็นขัมมธาตุ

๔. สัจจะ ๒ คือ

ปริตตารมมณจิต ๕๖ เจตสิก ๔๕ (เว้นโลกะ) เป็นทุกขสัจจะ

โลกเจตสิก เป็นสมุทขสัจจะ

๓๘. มหคฺคตารมมณา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่มีอารมณ์เป็นมหคคต-
ธรรมอย่างเดียวกัน (เอกันต) หรือสภาวธรรมทั้งหลายที่กระทำมหคคตธรรมให้เป็นอารมณ์
(อนกณต) มีอยู่ (ส่ววิขพันติ)

องค์ธรรมได้แก่วิญญาณัญญาตนฉานจิต ๓ เนวสัญญานาสัญญาตนจิต ๓
เจตสิก ๓๐ ที่กระทำมหัคคตธรรมให้เป็นอารมณ์โดยแน่นอน และอกุศลจิต ๑๒ มโน-
ทวาราวชชนจิต ๑ มหากุศลจิต ๘ มหาภิรยจิต ๘ อภิญาจิต ๒ เจตสิก ๔๑ (วิธี
อัปมัณญา) ในขณะที่กระทำมหัคคตธรรมให้เป็นอารมณ์

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขั้น ๔ คือ

เวทนาเจตสิก	เป็นเวทนาขั้น
สัญญาเจตสิก	เป็นสัญญาขั้น
เจตสิกที่เหลือ ๔๕	เป็นสังขารขั้น
มหัคคตารัมณจิต ๓๑	เป็นวิญญาณขั้น

๒. อายุตนะ ๒ คือ

มหัคคตารัมณจิต ๓๑	เป็นมนายตนะ
เจตสิก ๔๑	เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๒ คือ

มหัคคตารัมณจิต ๓๑	เป็นมโนวิญญาณชาติ
เจตสิก ๔๑	เป็นธัมมชาติ

๔. สัจจะ ๒ คือ

มหัคคตารัมณจิต ๓๑	เจตสิก ๔๖ (เวทนาโลก) เป็นทุกขสัจจะ
โลกเจตสิก	เป็นสมุทยสัจจะ

๓๙. อุปปมาณารมณ ๓ มา สภาวธรรมทั้งหลายที่มีอารมณ์เป็นอุปปมาณ
ธรรมอย่างเดียว (เอกันต) หรือสภาวธรรมทั้งหลายที่กระทำอุปปมาณธรรมให้เป็นอารมณ์
(อเนกันต) มีอยู่ (สี่ขันธ์)

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ ที่กระทำอุปปมาณธรรมให้เป็น
อารมณ์โดยแน่นอน และมโนทวาราวชชนจิต ๑ มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๕ มหาภิรยา-

ญาณสัมปยุตตจิต ๔ อภิญญาจิต ๒ เจตสิก ๓๓ (เวณวิรตี อปัมัญญา) ขณะที่ทำ
อปปมาณธรรมให้เป็นอารมณ์

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขั้น ๔ คือ

เวทนาเจตสิก เป็นเวทนาขั้น

สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาขั้น

เจตสิกที่เหลือ ๓๔ เป็นสังขารขั้น

โลกียอปปมาณารัมมจิต ๑ โลกุตตรจิต ๘ เป็นวิญญาณขั้น

๒. อายุตนะ คือ

อปปมาณารัมมจิต ๑๘ เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๓๓ เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๒ คือ

อปปมาณารัมมจิต ๑๘ เป็นมโนวิญญาณชาติ

เจตสิก ๓๓ เป็นธัมมชาติ

๔. สัจจะ ๒ คือ

โลกียอปปมาณารัมมจิต ๑๑ เจตสิก ๓๓ เป็นทุกขสัจจะ

องค์มรรค ๘ หรือ ๑ ที่ในมกจิต ๔ เป็นมกคสัจจะ มกจิตตูปาทที่เหลือ

๒๕ ผลจิตตูปาท ๓๑ เป็นสัจจวิมุตติ

๔๐. ทัณหา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่เลวหรือที่ลามกมีอยู่ (สัวิษนฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๓

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขั้น ๔ คือ

เวทนาเจตสิก เป็นเวทนาขั้น

สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาขั้น

เจตสิกที่เหลือ ๒๕ เป็นสังขารขั้น

อกุศลจิต ๑๒ เป็นสัญญาขั้น

กัณฑ์แรก (กัณฑ์ขึ้นบิณฑบาต) ๒. อายุตนะ ๒ คือ

อกุศลจิต ๑๒

เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๒๓

เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๒ คือ

อกุศลจิต ๑๒

เป็นมโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๒๓

เป็นธัมมธาตุ

๔. สัจจะ ๒ คือ

อกุศลจิต ๑๒

เจตสิก ๒๖

(เว้นโลก)

เป็นทุกขสัจจะ

โลกเจตสิก

เป็นสมุทยสัจจะ

๔๑. มัชฌิมา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นไปในระหว่างธรรมที่ลามก และที่ประณีตมีอยู่ (ส่ววิษนติ)

องค์ธรรมได้แก่ โลกียกุศลจิต ๑๓ โลกียวิปากจิต ๓๒ กิริยาจิต ๒๐ รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขั้น ๕ คือ

รูป ๒๘

เป็นรูปขั้น

เวทนาเจตสิก

เป็นเวทนาขั้น

สัญญาเจตสิก

เป็นสัญญาขั้น

เจตสิกที่เหลือ ๓๖

เป็นสังขารขั้น

โลกียกุศลจิต ๑๓ โลกียวิปากจิต ๓๒ กิริยาจิต ๒๐ เป็นวิญญาณขั้น

๒. อายุตนะ ๑๒ คือ

โอฬาริกรูป ๑๒

เป็นโอฬาริกายตนะ ๑๐

โลกียกุศลจิต ๑๓

โลกียวิปากจิต ๓๒

กิริยาจิต ๒๐

เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๓๘

เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๑๘ คือ

โอฬาริกรูป ๒๘

เป็นโอฬาริกธาตุ ๑๐

โลกียกุศลจิต ๑๓

โลกียวิปากจิต ๓๒

กิริยาจิต ๒๐

เป็นวิญญาณธาตุ ๓

เจตสิก ๓๘

สขุขมรูป ๑๖

เป็นธัมมธาตุ

๔. สัจจะ ๑ คือจะหา กับในระบอบ
โลกียกุศลจิต ๑๓ โลเกียวิปากจิต ๓๒ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ รูป ๒๘ เป็น
ทุกขสัจจะ

๔๒. ปณิศา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่ประเสริฐหรือที่ประณีตมีอยู่
(ส่ววิขุขติ)

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขั้น ๔ คือ

เวทนาเจตสิก

เป็นเวทนาขั้น

สัญญาเจตสิก

เป็นสัญญาขั้น

เจตสิกที่เหลือ ๓๔

เป็นสังขารขั้น

โลกุตตรจิต ๘

เป็นวิญญานขั้น

๒. อายุตนะ ๒ คือ

โลกุตตรจิต ๘

เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๓๖

เป็นขมมายตนะ

๓. ชาติ ๒ คือ

โลกุตตรจิต ๘

เป็นมโนวิญญานชาติ

เจตสิก ๓๖

เป็นขมมชาติ

๔. สัจจะ ๒ คือ

นิพพาน

เป็นนิโรธสัจจะ

องค์มรรค ๘ หรือ ๓ ที่ในมกจิต ๔ เป็นมกคสัจจะ

มกจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๕ ผลจิตตูปบาท ๓๑ เป็นสัจจวิมุตติ

๔๓. มัจจุตตุนิยตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่มีสภาพเป็นความชั่ว และ
ให้ผลแน่นอนในลำดับแห่งจิตติดต่อกัน ไม่มีระหว่างกันมีอยู่ (ส่ววิขุขติ)

องค์ธรรมได้แก่ ขวณะดวงที่ ๑ ของทิวภูมิตัมปยุตตจิต ๔ ที่เกิดขึ้นด้วย
อำนาจแห่งนิยตมิจฉาทิวภูมิตัมปยุตตจิต ๒๑ และขวณะดวงที่ ๑ ของโทสมูลจิตที่เกิดขึ้น
อำนาจแห่งปัญจกัณฐกรรม คือ มาตุมาต ปิตุมาต อรหันตมาต โลหิตุปปาท สังฆเภท
เจตสิก ๒๒

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น อายุคนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขั้น ๔ คือ

เวทนาเจตสิก เป็นเวทนาขั้น

สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาขั้น

เจตสิกที่เหลือ ๒๓ เป็นสังขารขั้น

อกุศลจิต ๖ เป็นวิญญาณขั้น

๒. อายุคนะ ๒ คือ

อกุศลจิต ๖ เป็นมนายคนะ

เจตสิก ๒๕ เป็นธัมมายุคนะ

๓. ชาติ ๒ คือ

อกุศลจิต ๖ เป็นมโนวิญญาณชาติ

เจตสิก ๒๕ เป็นธัมมชาติ

๔. สัจจะ ๒ คือ

อกุศลจิต ๖ เจตสิก ๒๔ (เว้นโลก) เป็นทุกขสัจจะ

โลกเจตสิก เป็นสมุทยสัจจะ

๔๔. สมมุตตนิยตา ธมฺมา ตถาวรรณทั้งหลายที่มีสภาพเป็นความดี ให้ผล
แน่นอนในลำดับแห่งตนกัน ไม่มีระหว่างกันมีอยู่ (ส่ววิขยนิ)

องค์ธรรมได้แก่มกจิต ๔ เจตสิก ๓๖

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น อายุคนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑๑. ชั้นที่ ๕ ก่อ

เวทนาเจตสิก

เป็นเวทนาชั้น

สัญญาเจตสิก

เป็นสัญญาชั้น

เจตสิกที่เหลือ ๓๔

เป็นสังขารชั้น

มกคจิต ๔

เป็นวิญญาณชั้น

๒. อายุตนะ ๒ ก่อ

มกคจิต ๔

เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๓๖

เป็นธมมายตนะ

๓. ชาติ ๒ ก่อ

มกคจิต ๔

เป็นมโนวิญญาณชาติ

เจตสิก ๓๖

เป็นธรรมชาติ

๔. สัจจะ ๑ ก่อ

องค์มรรค ๘ หรือ ๑ ที่ในมกคจิต ๔ เป็นมกคสัจจะ

มกคจิตอุปบาทที่เหลือ ๒๕ เป็นสัจจวิมุตติ

๔๕. อนิยตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่มีสภาพไม่แน่นอน โดยอาการทั้ง ๒ อย่างนั้นมียุ (สัวิษณฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ (เว้นชวณะดวงที่ ๑ ของทวิฏฐิตสัมปยุตตจิต ๔ ที่เกิดขึ้นด้วยสามารถแห่งนิยตมิชฌาทิฏฐกรรม และชวณะดวงที่ ๑ ของโทสมูลจิต ๒ ที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจของปัญญานันตริยกรรม คือ มาตฆาต ปิตุฆาต อรหันตฆาต โลหิตุปบาทสังฆเภท) โลภียกุศลจิต ๑๓ วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ นิพพานธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ชั้นที่ ๕ ก่อ

รูป ๒๘

เป็นรูปชั้น

เวทนาเจตสิก

เป็นเวทนาชั้น

สัญญาเจตสิก

เป็นสัญญาชั้น

เจตสิกที่เหลือ ๕๑

เป็นสังขารชั้น

อกุศลจิต ๑๒ โลภียกุศลจิต ๑๓ วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ เป็นวิญญาณชั้น

๒. อายุตนะ ๑๒ คือ

โอฬาริกรูป ๑๒ เป็นโอฬาริกายตนะ ๑๐
 อุกุสลจิต ๑๒ โลกียกุสลจิต ๑๓ วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ เป็นมนายตนะ
 เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๑๘ คือ

โอฬาริกรูป ๑๒ เป็นโอฬาริกชาติ ๑๐
 อุกุสลจิต ๑๒ โลกียกุสลจิต ๒๐ วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ เป็นวิญญานชาติ ๓
 เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน เป็นธัมมชาติ

๔. สัจจะ ๓ คือ

อุกุสลจิต ๑๒ โลกียกุสลจิต ๑๓ โลกียวิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๕๑
 (เว้นโลก) รูป ๒๘ เป็นทุกขสัจจะ
 โลกเจตสิก เป็นสมุทขสัจจะ
 นิพพาน เป็นนิโรธสัจจะ
 ผลจิตตูปบาท ๓๓ เป็นสัจจวิมุตติ

๔๖. มคฺคารมมณา ธมฺมา สภาวธรรมทงหลายทมอรณํเป็นมรรคอย่าง
 เดียว หรือสภาวธรรมทงหลาย ทกกระทำมรรคให้เป็นอรณํ มีอยู่ (ส่วขันธ์)

องค์ธรรม ได้แก่ (๑) มโนทวาราวชชนจิต ๑ มหากุสลญาณสัมปยุตตจิต ๔
 กุสลอภิญญาจิต ๑ เจตสิก ๓๓ (เว้นวิริติ อปปปัญญา) ของโสตาบันนบุคคล ทกกระทำโสตา
 บัตติมรรค ให้เป็นอรณํ (๒) มโนทวาราวชชนจิต ๑ มหากุสลญาณ สัมปยุตตจิต ๔
 กุสลอภิญญาจิต ๑ เจตสิก ๓๓ (เว้นวิริติ อปปปัญญา) ของพระสกทาคามิบุคคลทกกระทำ
 โสตาบัตติมรรคและสกคามิมรรค ให้เป็นอรณํ (๓) มโนทวาราวชชนจิต ๑ มหา
 กุสลญาณสัมปยุตตจิต ๔ กุสลอภิญญาจิต ๑ เจตสิก ๓๓ (เว้นวิริติ อปปปัญญา) ของ
 พระอนาคามิบุคคล ทกกระทำโสตาบัตติมรรค สกทาคามิมรรค และ อนาคามิมรรค ให้เป็น
 อรณํ (๔) มโนทวาราวชชนจิต ๑ มหากิริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔ กิริยาอภิญญา
 จิต ๑ (เว้นวิริติ อปปปัญญา) ของอรหันตบุคคล ทกกระทำมรรคทง ๔ ให้เป็นอรณํ

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ชั้นที่ ๔ คือ

เวทนาเจตสิก

เป็นเวทนาชั้น

สัญญาเจตสิก

เป็นสัญญาชั้น

เจตสิกที่เหลือ ๓๑

เป็นสังขารชั้น

มโนทวาราวชชนจิต ๑

มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔

มหากิริยาญาณสัมป-

ยุตตจิต ๔ อภิญญาจิต ๒

เป็นวิญญาณชั้น

๒. आयตนะ ๒ คือ

มโนทวาราวชชนจิต ๑

มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔

มหากิริยาญาณสัมปยุต-

จิต ๔ อภิญญาจิต ๒

เป็นอายตนะ

เจตสิก ๓๓

เป็นธัมมอายตนะ

๓. ธาตุ ๒ คือ

มโนทวาราวชชนจิต ๑

มหากิริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔

มหากิริยาสัมปยุตตจิต ๔

อภิญญาจิต ๒

เป็นมโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๓๓

เป็นธัมมธาตุ

๔. สัจจะ ๑ คือ

มัคคารัมมณจิต ๑๑

เจตสิก ๓๓

เป็นทุกขสัจจะ

๔๗. มลลเหตุกา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่มีเหตุ คือ องค์มรรค ๘ หรือ
สภาวธรรมทั้งหลายที่มีเหตุ ซึ่งประกอบด้วยมรรค หรือสภาวธรรมทั้งหลาย ที่มีเหตุซึ่ง
ตั้งอยู่แล้วในมรรค มีอยู่ (ส่วหนึ่ง)

องค์ธรรมได้แก่

ตามนัยที่ ๑

มัคกจิต ๔

เจตสิก ๒๘

(เว้นองค์มรรค ๘)

ตามนัยที่ ๒

มัคกจิต ๔

เจตสิก ๓๔

(เว้นอโกล อโทส)

ตามนัยที่ ๓

มัลลจิต ๔ เจตสิก ๓๕ (เวณปัญญา)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขันธ์ ๕ คือ

เวทนาเจตสิก เป็นเวทนาขันธ์

สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาขันธ์

เจตสิกที่เหลือ ๓๓ เป็นสังขารขันธ์

มัลลจิต ๔ เป็นวิญญานขันธ์

๒. อายตนะ ๒ คือ

มัลลจิต ๔ เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๓๕ เป็นธัมมายตนะ

๓. ธาตุ ๒ คือ

มัลลจิต ๔ เป็นมโนวิญญานธาตุ

เจตสิก ๓๕ เป็นธัมมธาตุ

๔. สัจจะ ๑ คือ

องค์มรรค ๘ หรือ ๑ ในมัลลจิต ๔ เป็นมัลลจิตสัจจะ

มัลลจิตอุปาทาทที่เหลือ ๒๕ เป็นสัจจวิมุตติ

๔๔. มลลชาติปติโน ธมฺมา สภาวธรรมทงหลายทมบัจจยเป็นอารัมมณชาติปติ
คือ มรรค หรือสภาวธรรมทงหลายทมบัจจยเป็นสหชาตารบติ คือ มรรค หรือสภาวธรรม
ทงหลายทเป็นสหชาตาริบัติบัจจย คือ มรรค นั้นเอง มอฺย (ลัทธิขันธ์)

องค์ธรรมได้แก่

๑. มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๓๓ (เวณวิรัต อปปปัญญา) ของ
พระโสตาบุคคทที่กระทำโสตาปัตติมรรคให้เป็นอารมณ โดยความเป็นอธิปัตติ

๒. มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๓๓ (เวณวิรัต อปปปัญญา) ของ
พระสกทาคามีบุคคล ที่กระทำสกทาคามีมรรคให้เป็นอารมณ โดยความเป็นอธิปัตติ

๓. มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๓๓ (เวณวิรตี อปัปฺปญฺญา) ของ
พระอนาคามบุคคล ที่กระทำอนาคามิรรคให้เป็นอารมณ์ โดยความเป็นอธิบดี

๔. มหาภิรียาญาณสัมปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๓๓ (เวณวิรตี อปัปฺปญฺญา) ของ
พระอรหันตบุคคล ที่กระทำอหัตตมรรคให้เป็นอารมณ์ โดยความเป็นอธิบดี (ตามนัยที่ ๑)
หรือ มัคคจิต ๔ เจตสิก ๓๕ (เวณวิริยะ ในขณะที่วิริยะเป็นอธิบดี หรือเวณปัญญา ใน
ขณะที่ปัญญาเป็นอธิบดี) ตามนัยที่ ๒ หรือ วิริยะเจตสิก และปัญญาเจตสิก ในขณะที่เป็น
อธิบดี ตามนัยที่ ๓

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนก โดยชั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ชั้น ๔ คือ

เวทนาเจตสิก เป็นเวทนาชั้น

สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาชั้น

เจตสิกที่เหลือ ๓๑ เป็นสังขารชั้น

โลกียมัคคาธิปัตติจิต ๘ เป็นวิญญาณชั้น

๒. อายุตนะ ๒ คือ

โลกียมัคคาธิปัตติจิต ๘ เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๓๓ เป็นธมมายตนะ

๓. ชาติ ๒ คือ

โลกียมัคคาธิปัตติจิต ๘ เป็นมโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๓๓ เป็นธมมธาตุ

๔. สัจจ ๒ คือ

โลกียมัคคาธิปัตติจิต ๘ เจตสิก ๓๓ เป็นทุกขสัจจะ

องค์มรรค ๘ หรือ ๑ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็นมัคคสัจจะ

มัคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๘ เป็นสัจจวิมุตติ

๕๙. (รูป) อุปปันนา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่กำลังถึงซึ่งขณะทั้ง ๓ มีอยู่ (สัวิษัณฺติ) คือเมื่อเป็นระลอกไป ไม่ระลอกไปให้ใครเห็นใครนอกที่จะระลอกๆ ตลอดเป็นระลอกๆ

๖๐. (รูป) องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ ที่กำลังเกิดขึ้นปรากฏอยู่ (สัวิษัณฺติ) คือเมื่อเป็นระลอกไป ไม่ระลอกไปให้ใครเห็นใครนอกที่จะระลอกๆ ตลอดเป็นระลอกๆ

๖๑. (รูป) ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย จันท์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๖๒. (รูป) ๑. จันท์ ๕ ก้อน

รูป ๒๘	เป็นรูปจันท์
เวทนาเจตสิก	เป็นเวทนาจันท์
สัญญาเจตสิก	เป็นสัญญาจันท์
เจตสิกที่เหลือ ๕๐	เป็นสังขารจันท์
จิต ๘๘	เป็นวิญญาณจันท์

๒. อายตนะ ๑๒ ก้อน

โอฬาริกรูป ๑๒	เป็นโอฬาริกายตนะ ๑๐
จิต ๘๘	เป็นมโนายตนะ
เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖	เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๑๘ ก้อน

โอฬาริกรูป ๑๒	เป็นโอฬาริกชาติ ๑๐
จิต ๘๘	เป็นวิญญาณชาติ ๑
เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖	เป็นธัมมชาติ

๔. สัจจะ ๓ ก้อน

โลกียจิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ (เวทนาโลก) รูป ๒๘ เป็นทุกขสัจจะ

โลกเจตสิก เป็นสมุทฺถสัจจะ

องค์มรรค ๘ หรือ ๑ ที่ในมัคคจิต ๕ เป็นมัคคสัจจะ

มัคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๘ ผลจิตตูปบาท ๓๑ เป็นสัจจวิมุตติ

๕๐. อนุปปันนา สมุมา สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่ใช่ดังแล้ว และกำลังถึง
ช่วงขณะทั้ง ๓ มีอยู่ (สัวิขันธ์)

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ กุศลจิต ๒๑ กิริยาจิต เจตสิก ๕๒ จิตตชรูป ๑๗
อุตฺตชรูป ๑๕ อาหารชรูป ๑๕ ก็จะเกิด

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น ๕ อย่างตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ชั้น ๕ คือ

รูป ๒๘

เป็นรูปชั้น

เวทนาเจตสิก

เป็นเวทนาชั้น

สัญญาเจตสิก

เป็นสัญญาชั้น

เจตสิกที่เหลือ ๕๐

เป็นสังขารชั้น

จิต ๘๘

เป็นวิญญาณชั้น

๒. อย่างตนะ ๑๒ คือ

โอฬาริกรูป ๑๒

เป็นโอฬาริกายตนะ ๑๐

จิต ๘๘

เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๑๘ คือ

โอฬาริกรูป ๑๒

เป็นโอฬาริกชาติ ๑๐

จิต ๘๘

เป็นวิญญาณชาติ ๗

เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ เป็นธัมมชาติ

๔. สัจจะ ๓ คือ

โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลกะ) เป็นทุกขสัจจะ

โลกเจตสิก

เป็นสมุทตยสัจจะ

องค์มรรค ๘ หรือ ๑ ที่ในมกคจิต ๔ เป็นมกคสัจจะ มกคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๘

ผลจิตตูปบาท ๓๗

เป็นสัจจวิมุตติ

๕๑. อุปาทินิ ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่จะเกิดโดยแน่นอน เพราะมีเหตุ
ที่สำเร็จแล้ว มีอยู่ (ส่ววิษณฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ วิปากจิต ๓๖ เจตสิก ๓๘ กัมมชรูป ๒๐ ที่จะเกิด
ธรรมเมื่อจำแนก โดยขั้นนี้ อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

๑. ขั้น ๕ คือ

กัมมชรูป ๒๐	เป็นรูปขั้น
เวทนาเจตสิก	เป็นเวทนาขั้น
สัญญาเจตสิก	เป็นสัญญาขั้น
เจตสิกที่เหลือ ๓๖	เป็นสังขารขั้น
วิปากจิต ๓๖	เป็นวิญญาณขั้น

๒. อายุตนะ ๑๑ คือ

โอฬาริกรูป ๑๑ (เว้นสัททารมณ) เป็นโอฬากายตนะ ๑๐
วิปากจิต ๓๖ เป็นมนายตนะ
เจตสิก ๓๘ กัมมชรูป ๕-๑๑ เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๑๓ คือ

โอฬาริกรูป ๑๑ (เว้นสัททารมณ) เป็นโอฬิกชาติ ๕
วิปากจิต ๓๖ เป็นวิญญาณชาติ ๓
เจตสิก ๓๘ กัมมชรูป ๕-๑๐ เป็นธัมมชาติ

๔. สัจจะ ๑ คือ

โลเกียวิปากจิต ๓๒ เจตสิก ๓๕ กัมมชรูป ๒๐ เป็นทุกขสัจจะ
ผลจิตตูปบาท ๓๓ เป็นสัจจวิมุตติ

๕๒. อตีตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอดีตมีอยู่ (ส่ววิษณฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๕ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

๑. ขัน ๕ กือ

รูป ๒๘ เป็นรูปขัน
 เวทนาเจตสิก เป็นเวทนาขัน
 สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาขัน
 เจตสิกที่เหลือ ๕๐ เป็นสังขารขัน
 จิต ๘๕ เป็นวิญญาณขัน

๒. อายตนะ ๑๒ กือ

โอฬาริกรูป ๑๒ เป็นโอฬาริกายตนะ ๑๐
 จิต ๘๕ เป็นมนายตนะ
 เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ เป็นธัมมายตนะ

๓. ธาตุ ๑๘ กือ

โอฬาริกรูป ๑๒ เป็นโอฬาริกธาตุ ๑๐
 จิต ๘๕ เป็นวิญญาณธาตุ ๓
 เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ เป็นธัมมธาตุ

๔. สัจจะ ๑ กือ

โลกียวิปากจิต ๓๒ เจตสิก ๓๕ กัมมขรูป ๒๐ เป็นทุกขสัจจะ
 ผลจิตตูปบาท ๓๓ เป็นสัจจวิมุติ

๕๓. อนาคตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นอนาคต มีอยู่ (ส่ววิษนฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๕ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขัน อายตนะธาตุ สัจจะ แล้วได้

๑. ขัน ๕ กือ

รูป ๒๘ เป็นรูปขัน
 เวทนาเจตสิก เป็นเวทนาขัน
 สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาขัน
 เจตสิกที่เหลือ ๕๐ เป็นสังขารขัน
 จิต ๘๕ เป็นวิญญาณขัน

๒. อายตนะ ๑๒ กิ๋

โอฬาริกรูป ๑๒ เป็นโอฬาริกายตนะ ๑๐
จิต ๘๕ เป็นมนายตนะ
เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๑๘ กิ๋

โอฬาริกรูป ๑๒ เป็นโอฬาริกชาติ ๑๐
จิต ๘๕ เป็นวิญญาณชาติ ๓
เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ เป็นธัมมชาติ

๔. สัจจะ ๓ กิ๋

โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เวไนโลก) รูป ๒๘ เป็นทุกขสัจจะ
โลกเจตสิก เป็นสมุทสัจจะ
องค์มรรค ๘ หรือ ๓ ที่ในมคคจิต ๔ เป็นมคคสัจจะ
มคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๕ ผลจิตตูปบาท ๓๓ เป็นสัจจวิมติ

๕๔. ปจจุปปนนา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นปัจจุบันมีอยู่ (สัพพชฺชนฺติ)
องค์ธรรมได้แก่จิต ๘๕ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ ที่เป็นปัจจุบันมีอยู่ (สัพพชฺชนฺติ)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะธาตุ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขันธ์ ๕ กิ๋

รูป ๒๘ เป็นรูปขันธ์
เวทนาเจตสิก เป็นเวทนาขันธ์
สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาขันธ์
เจตสิกที่เหลือ ๕๐ เป็นสังขารขันธ์
จิต ๘๕ เป็นวิญญาณขันธ์

๒. อายตนะ ๑๒ กิ๋

โอฬาริกรูป ๑๒ เป็นโอฬาริกายตนะ ๑๐
จิต ๘๕ เป็นมนายตนะ
เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๑๘ คือ

โอฬาริกรูป ๑๒ เป็นโอฬาริกชาติ ๑๐
จิต ๘๕ เป็นวิญญานชาติ ๗
เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ เป็นธัมมชาติ

๔. สัจจะ ๓ คือ

โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เวไนโลก) รูป ๒๘ เป็นทุกขสัจจะ
โลกเจตสิก เป็นสมุทตยสัจจะ
องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมคคจิต ๔ เป็นมคคสัจจะ
มคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๕ ผลจิตตูปบาท ๓๗ เป็นสัจจวิมุตติ

๕๕. อติตารมมณา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่มีอารมณ์ เป็นอติตธรรม
อย่างเดียว หรือสภาวธรรมทั้งหลาย ที่กระทำอติตธรรมให้เป็นอารมณ์ มีอยู่ (สวัชฺชนิต)
องค์ธรรมได้แก่ วิญญานัญญาตนจิต ๓ เนวสัญญานาสัญญาตนจิต ๓ เจตสิก
๓๐ ที่กระทำอติตธรรมให้เป็นอารมณ์ โดยเนื่อน และมโนทวาราวชชนจิต ๑ กาม
ขวนะ ๒๕ ตทาลัมมณจิต ๑๑ อภิญาญจิต ๒ เจตสิก ๔๗ (เวไนวิรตี อัปปมัญญา)
ขณะทำการทำอติตธรรมได้เป็นอารมณ์

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

๑. ขันธ์ ๕ คือ

เวทนาเจตสิก เป็นเวทนาขันธ์
สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาขันธ์
เจตสิกที่เหลือ ๔๕ เป็นสังขารขันธ์
อติตารัมมณจิต ๔๘ เป็นวิญญานขันธ์

๒. อายตนะ ๒ คือ

อติตารัมมณจิต ๔๘ เป็นมนายตนะ
เจตสิก ๔๗ เป็นธมมายตนะ

๓. ชาติ ๒ คือ

อติตารัมมณจิต ๔๘ เป็นมโนวิญญานชาติ
เจตสิก ๔๗ เป็นธัมมชาติ

๔. สัจจะ ๒ ก่อ

อนาคารัมมจิต ๔๘ เจตสิก ๔๖ (เว้นโลก) เป็นทุกขสัจจะ
โลกเจตสิก เป็นสมุทยสัจจะ

๕๖. อนาคตารมมณา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่กระทำอนาคตธรรมมีอยู่
(ส่ววิษนคติ)

องค์ธรรมได้แก่ มโนท้าวชชนจิต ๑ กามชวณะ ๒๘ ตทาลัมมจิต ๑๑
อภิญญาจิต ๒ เจตสิก ๕๐ (เว้นอัปมัญญา) ขณะทีกระทำอนาคตธรรมให้เป็นอารมณ์
ธรรมเหล่านี เมอจำแนกโดย ขันธิ์ อายตนะธาตุ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขันธิ์ ๔ ก่อ

เวทนาเจตสิก เป็นเวทนาขันธิ์

สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาขันธิ์

เจตสิกทีเหลือ ๔๘ เป็นสังขารขันธิ์

อนาคารัมมจิต ๔๑ เป็นวิญญาณขันธิ์

๒. อายตนะ ๒ ก่อ

อนาคารัมมจิต ๔๑ เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๕๐ เป็นธัมมายตนะ

๓. ธาตุ ๒ ก่อ

อนาคารัมมจิต ๔๑ เป็นมโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๕๐ เป็นธัมมธาตุ

๔. สัจจะ ๒ ก่อ

อนาคารัมมจิต ๔๑ เจตสิก ๔๘ (เว้นโลก) เป็นทุกขสัจจะ

โลกเจตสิก เป็นสมุทยสัจจะ

๕๗. ปจจุปปนารมมณา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายทมอารมณ์เป็นปัจจุบัน
อย่างเดียวก หรือสภาวธรรมทั้งหลายทีกระทำปัจจุบันธรรมเป็นอารมณ์มีอยู่ (ส่ววิษนคติ)

องค์ธรรมได้แก่ ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ มโนธาตุ ๓ อัญญสมานาเจตสิก ๑๐ (เว้นวิริยะ ปิตี ฉันทะ) ที่กระทำบังจุปบันนธรรมให้เป็นอารมณ์โดยแน่นอน และ มโนทวาราวชชนจิต ๑ กามขวนะจิต ๒๕ ตทาลัมมจิต ๑๑ อภิญญาจิต ๒ เจตสิก ๕๐ (เว้นอัปปมัญญา) ขณะที่ทำบังจุปบันนธรรมให้เป็นอารมณ์

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขันธ์ ๔ คือ

เวทนาเจตสิก	เป็นเวทนาขันธ์
สัญญาเจตสิก	เป็นสัญญาขันธ์
เจตสิกที่เหลือ ๔๘	เป็นสังขารขันธ์
บังจุปบันนารัมมจิต ๕๖	เป็นวิญญาณขันธ์

๒. อายตนะ ๒ คือ

บังจุปบันนารัมมจิต ๕๖	เป็นมนายตนะ
เจตสิก ๕๐	เป็นรมมายตนะ

๓. ธาตุ ๒ คือ

บังจุปบันนารัมมจิต ๕๖	เป็นมโนวิญญาณธาตุ
เจตสิก ๕๐	เป็นธัมมธาตุ

๔. สัจจะ ๒ คือ

บังจุปบันนารัมมจิต ๕๖	เจตสิก ๔๘ (เว้นโลก)	เป็นทุกขสัจจะ
โลกเจตสิก		เป็นสมุทยสัจจะ

๕๔. อชฺฌตฺตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นภายในสันดานแห่งตน มีอยู่ (ส่ววิชนติ)

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ ที่เป็นภายในสันดานแห่งตน ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขันธ์ ๕ คือ

รูป ๒๘	เป็นรูปขันธ์
เวทนาเจตสิก	เป็นเวทนาขันธ์

๑๑ กลียุคตัญญาเจตสิก ๓ ความเป็นตัญญาจันท์
 ๑๒ กลียุคตัญญาเจตสิก ๓ ความเป็นตัญญาจันท์
 ๑๓ กลียุคตัญญาเจตสิก ๓ ความเป็นตัญญาจันท์
 ๑๔ กลียุคตัญญาเจตสิก ๓ ความเป็นตัญญาจันท์
 ๑๕ กลียุคตัญญาเจตสิก ๓ ความเป็นตัญญาจันท์

ตัญญาเจตสิก

เป็นตัญญาจันท์

เจตสิกที่เหลือ ๕๐

เป็นสังขารจันท์

จิต ๘๕

เป็นวิญญาณจันท์

๒. อายตนะ ๑๒ คือ

โอฬาริกรูป ๑๒

เป็นโอฬาริกายตนะ ๑๐

จิต ๘๕

เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๕๒

เป็นธัมมยตนะ

๓. ชาติ ๑๘ คือ

โอฬาริกรูป ๑๒

เป็นโอฬาริกชาติ ๑๐

จิต ๘๕

เป็นวิญญาณชาติ ๗

เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖

เป็นธัมมชาติ ๗

๔. สัจจะ ๓ คือ

โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เวไนโลก) เป็นทุกขสัจจะ

โลกเจตสิก

เป็นสมุทยสัจจะ

องค์มรรค ๘ หรือ ๑๑ ที่ในมกจิต ๔ เป็นมกสัจจะ

มกจิตอุปบาทที่เหลือ ๒๕ ผลจิตอุปบาท ๓๑ เป็นสัจจวิมุตติ

๕๙. พหิตุตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นภายนอกสันดานแห่งตนมีอยู่ (ส่วขันธ์)

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๕ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย จันท์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. จันท์ ๕ คือ

รูป ๒๘

เป็นรูปจันท์

เวทนาเจตสิก

เป็นเวทนาจันท์

ตัญญาเจตสิก

เป็นตัญญาจันท์

เจตสิกที่เหลือ ๕๐

เป็นสังขารจันท์

จิต ๘๕

เป็นวิญญาณจันท์

๒. आयตนะ ๑๒ ก่อ

โอฬาริกรูป ๑๒ เป็นโอฬาริกายตนะ ๑๐
จิต ๘๕ เป็นมนายตนะ
เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๑๘ ก่อ

โอฬาริกรูป ๑๒ เป็นโอฬาริกชาติ ๑๐
จิต ๘๕ เป็นวิญญาณชาติ ๓
เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน เป็นธัมมชาติ

๔. สัจจะ ๔ ก่อ

โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลก) รูป ๒๘ เป็นทุกขสัจจะ
โลกเจตสิก เป็นสมุทยสัจจะ
นิพพาน เป็นนิโรธสัจจะ
องค์มรรค ๘ หรือ ๓ ที่ในมกจิต ๔ เป็นมกสัจจะ
มกจิตอุปบาทที่เหลือ ๒๕ ผลจิตอุปบาท ๓๓ เป็นสัจจวิมุติ

๖๐. อชฺฌตฺตพหิตฺตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นภายในและภายนอก
สัณฺดานแห่งตน มีอยู่ (ส่ววิษนฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๕ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ ที่เป็นภายในและภายนอกสัณฺดาน
แห่งตน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ आयตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขันธ์ ๕ ก่อ

รูป ๒๘ เป็นรูปขันธ์
เวทนาเจตสิก เป็นเวทนาขันธ์
สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาขันธ์
เจตสิกที่เหลือ ๕๐ เป็นสังขารขันธ์
จิต ๘๕ เป็นวิญญาณขันธ์

๒. อายุตนะ ๑๒ คือ

โอฬาริกรูป ๑๒ เป็นโอฬาริกยตนะ ๑๐
จิต ๘๕ เป็นมนายตนะ ๓
เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ เป็นธัมมยตนะ

๓. ชาติ ๑๘ คือ

โอฬาริกรูป ๑๒ เป็นโอฬาริกชาติ ๑๐
จิต ๘๕ เป็นวิญญาณชาติ ๓
เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ เป็นธัมมชาติ

๔. สัจจะ ๓ คือ

โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เวไนโลก) รูป ๒๘ เป็นทุกขสัจจะ
โลกเจตสิก เป็นสมุทยสัจจะ
องค์มรรค ๘ หรือ ๓ ที่ใหม่คจิต ๔ เป็นมคคสัจจะ
มคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๕ ผลจิตตูปบาท ๓๓ เป็นสัจจวิมุติ

๖๑. อชัณตตารมมณา สมมา สภาวธรรมทั้งหลายที่มีอารมณ์เป็นอชัณตต-
ธรรมอย่างเดียวกัน หรือสภาวธรรมทั้งหลายที่กระทำอชัณตตธรรมให้เป็นอารมณ์ มีอยู่
(ส่ววิษนติ)

องค์ธรรมได้แก่ วิญญาณัญญาตนะจิต ๓ เนวสัญญานาสัญญาตนะจิต ๓ เจตสิก
๓๐ และกามจิต ๕๔ อภิญญาจิต ๒ เจตสิก ๔๕ (เวไนอิสสา อัปปมัญญา) ที่กระทำ
อชัณตตธรรมให้เป็นอารมณ์

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ชั้น ๔ คือ

เวทนาเจตสิก เป็นเวทนาชั้น
สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาชั้น
เจตสิกที่เหลือ ๕๐ เป็นสังขารชั้น
กามจิต ๕๒ อภิญญาจิต ๒ เป็นวิญญาณชั้น

๒. อายุตนะ ๒ คือ

อัมมัตตารัมมณจิต ๖๒ เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๔๘

เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๘ คือ

อัมมัตตารัมมณจิต ๖๒ เป็นวิญญานชาติ

เจตสิก ๔๘ (เว้นโลก) เป็นธัมมชาติ

๔. สัจจะ ๒ คือ

อัมมัตตารัมมณจิต ๖๒ เจตสิก ๔๘ (เว้นโลก) เป็นทุกขสัจจะ

โลกเจตสิก

เป็นสมุททสัจจะ

๖๒. พหิทถารมมณา ธมฺมา สภาวธรรมทงหลายทมอารมณเปนพหิทถารมม
 อย่างเดียวหรือสภาวธรรมทงหลายทกกระทำพหิทถารมมให้เป็นอารมณ มีอยู่ (ส่ววิษนุติ)

องค์ธรรมได้แก่ รูปาวจรจิต ๑๕ (เว้นอกวิญญาจิต ๒) อากาสนัญญาตนจิต ๓
 โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๘ ทกกระทำพหิทถารมมให้เป็นอารมณโดยแน่อน และกามจิต
 ๕๔ อภิญญาจิต ๒ เจตสิก ๕๒ ขณะทกกระทำพหิทถารมมให้เป็นอารมณ

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

๑. ขันธ ๔ คือ

เวทนาเจตสิก

เป็นเวทนาขันธ

สัญญาเจตสิก

เป็นสัญญาขันธ

เจตสิกที่เหลือ ๕๐

เป็นสังขารขันธ

โลกียพหิทถารมมณจิต ๗๒ เป็นวิญญานขันธ

๒. อายุตนะ ๒ คือ

โลกียพหิทถารมมณจิต ๗๒ เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๕๒

เป็นธัมมายตนะ

๓. ชาติ ๘ คือ

โลกียพหิทถารมมณจิต ๗๒ เป็นวิญญานชาติ

เจตสิก ๕๒

เป็นธัมมชาติ

๔. สัจจะ ๓ ก่อ

โลกียพหิทธารัมมจิต ๑๒ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลก) เป็นทุกขสัจจะ
 โลกเจตสิก เป็นสมุทยสัจจะ
 องค์มรรค ๘ หรือ ๑ ที่ในมกจิต ๔ เป็นมกคสัจจะ
 มกจิตอุปบาทที่เหลือ ๒๕ ผลจิตอุปบาท ๓๓ เป็นสัจจวิมุตติ

๖๓. อภิมุขตมพหิทธารัมมณา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่มีอารมณ์เป็น
 อัมมัตตพหิทธารัมมอย่างเดียวกัน หรือสภาวธรรมทั้งหลาย ที่กระทำอัมมัตตพหิทธารัมมให้
 เป็นอารมณ์ มีอยู่ (ส่ววิษนต)

องค์ธรรมได้แก่ กามจิต ๕๔ อภิญญาจิต ๒ เจตสิก ๔๕ (เว้นวิสสา อป-
 มัญญา)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ ๕ อายุตนะธาตุ สัจจะ แล้วได้

๑. ขันธ์ ๕ ก่อ

เวทนาเจตสิก เป็นเวทนาขันธ์
 สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาขันธ์
 เจตสิกที่เหลือ ๔๑ เป็นสังขารขันธ์
 อัมมัตตพหิทธารัมมจิต ๕๖ เป็นวิญญูณขันธ์

๒. อายุตนะ ๒ ก่อ

อัมมัตตพหิทธารัมมจิต ๕๖ เป็นมนายตนะ
 เจตสิก ๔๕ เป็นธัมมายตนะ

๓. ธาตุ ๘ ก่อ

อัมมัตตพหิทธารัมมจิต ๕๖ เป็นวิญญูณธาตุ
 เจตสิก ๔๕ เป็นธัมมธาตุ

๔. สัจจะ ๒ ก่อ

อัมมัตตพหิทธารัมมจิต ๕๖ เจตสิก ๔๕ (เว้นโลก) เป็นทุกขสัจจะ
 โลกเจตสิก เป็นสมุทยสัจจะ

๖๔. อนิหสฺสนสปปฎิมา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่มีสภาพเป็นไปพร้อม
ด้วยเห็นได้ และกระทบได้ มีอยู่ (ส่ววิขฺขันติ)

องค์ธรรมได้แก่ รูปารมณั
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

รูปารมณั ๑. ขันธ์ ๑ คือ
เป็นรูปขันธ์

รูปารมณั ๒. อายตนะ ๑ คือ
เป็นรูปายตนะ

รูปารมณั ๓. ชาติ ๑ คือ
เป็นรูปชาติ

รูปารมณั ๔. สัจจะ ๑ คือ
เป็นทุกขสัจจะ

๖๕. อนิหสฺสนสปปฎิมา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่มีสภาพเห็นไม่ได้ แต่
มีสภาพเป็นไปด้วยกระทบได้ มีอยู่ (ส่ววิขฺขันติ)

องค์ธรรมได้ โอฬาริกรูป ๑๑ (เวณรูปารมณั)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

โอฬาริกรูป ๑๑ (เวณรูปารมณั) ๑. ขันธ์ ๑ คือ
เป็นรูปขันธ์

โอฬาริกรูป ๑๑ ๒. อายตนะ ๕ คือ
เป็นโอฬาริกายตนะ ๕

โอฬาริกรูป ๑๑ ๓. ชาติ ๕ คือ
เป็นโอฬาริกชาติ ๕

โอฬาริกรูป ๑๑ ๔. สัจจะ ๑ คือ
เป็นทุกขสัจจะ

๖๖. อนิหสฺสนาปปฎิมา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่มีสภาพเห็นไม่ได้
และกระทบไม่ได้ มีอยู่ (ส่ววิขฺขันติ)

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุ^๕ ตระ^๕ จะ^๕ แล้วได้

๑. ชั้น^๕ ๔ คือ

สุขุมรูป ๑๖	เป็นรูปชั้น ^๕
เวทนาเจตสิก	เป็นเวทนาชั้น ^๕
สัญญาเจตสิก	เป็นสัญญาชั้น ^๕
เจตสิกที่เหลือ ๕๐	เป็นสังขารชั้น ^๕
จิต ๘๘	เป็นวิญญาณชั้น ^๕

๒. อายุ^๕ ๒ คือ

จิต ๘๘	เป็นมนายตะ
เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน	เป็นธัมมายุตะ

๓. ชาติ^๕ ๘ คือ

๑. จักขุวิญญาณจิต ๒	เป็นจักขุวิญญาณธาตุ
๒. โสตวิญญาณจิต ๒	เป็นโสตวิญญาณธาตุ
๓. ฆานวิญญาณจิต ๒	เป็นฆานวิญญาณธาตุ
๔. ชิวหาวิญญาณจิต ๒	เป็นชิวหาวิญญาณธาตุ
๕. กายวิญญาณจิต ๒	เป็นกายวิญญาณธาตุ
๖. ปัญจทวาราวชชนจิต ๑ สัมปฏิจฉนจิต ๒ รวม ๓ ดวง	เป็นมโนธาตุ
๗. จิตที่เหลือ ๗๖	
๘. เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน	เป็นธัมมธาตุ

จบบันทึจุดกแห่งติกมาติกา แต่เพียงเท่านี้

อภิธานมทุกมาติกา

๑. เหตุ ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ทชอเหตุ^๕ หรือทเป็นเหตุ^{๕ ๕ ๕ ๕ ๕ ๕} มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ เหตุ ๖ คือ โลกะ โทสะ โมหะ อโลกะ อโทสะ อโมหะ
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย^๕ ขันธ์^๕ อายตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้
 ขันธ์ ๑ คือสังขารขันธ์
 ธรรมายตนะ ๑ คือธัมมายตนะ
 ชาติ ๑ คือธัมมชาติ
 สัจจะ ๓ คือเหตุ ๕ (เว้นโลกะ) ที่ในโลกียสเหตุกจิต ๖๓ เป็นทุกขสัจจะ
 โลกะ เป็นสมุทตยสัจจะ
 สัมมาทิฏฐิอมรรค คืออโมหเจตสิกที่ในมคคจิต ๔ เป็นมคคสัจจะ
 อโลกะ อโทสะ ที่ในมคคจิต ๔ และอโลกะ อโทสะ อโมหะ ที่ในผลจิต
 เป็นสัจจะวิมุตติ

๒. น เหตุ ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าเหตุ^๕ หรือที่ไม่เป็นเหตุ^๕
 มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๔๖ (เว้นเหตุ ๖) รูป ๒๘ นิพพาน
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย^๕ ขันธ์^๕ อายตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้
 ขันธ์ ๕ ทั้งหมด
 อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด
 ชาติ ๑๘ ทั้งหมด
 สัจจะ ๓ คือโลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๔๖ รูป ๒๘ เป็นทุกขสัจจะ
 นิพพาน เป็นนิโรธสัจจะ
 องค์มรรค ๓ (เว้นสัมมาทิฏฐิ) หรือมรรค ๖ (เว้นสัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปป)
 ที่ในมรรคจิต ๔ เป็นมคคสัจจะ
 มคคจิตอุปบาทที่เหลือ ๒๗ ผลจิตอุปบาท ๓๔ เป็นสัจจวิมุตติ

๓. สเหตุกา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่มีเหตุประกอบ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ สเหตุกจิต ๓๑ เจตสิก ๕๒ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ ตั้จะ แล้วได้

ขันธ์ ๔ คือนามขันธ์ ๔

อายตนะ ๒ คือมนายตนะ ธรรมายตนะ

ชาติ ๒ คือมโนวิญญาณชาติ ธรรมชาติ

ตั้จะ ๓ คือโลกียสเหตุกจิต ๖๓ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลกะ) เป็นทุกขตั้จะ
โลกะ เป็นสมุทขตั้จะ

องค์มรรค ๘ หรือ ๑๑ ที่ในมกฺกจิต ๔ เป็นมกฺกตั้จะ

มกฺกจิตอุปบาทที่เหลือ ๒๕ ผลจิตอุปบาท ๓๓ เป็นตั้จวิมุติ

๔. อเหตุกา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่มีเหตุประกอบ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อเหตุกจิต ๑๘ อัญญสมานาเจตสิก ๑๒ (เว้นฉันทะ) โมห-
เจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ ตั้จะ แล้วได้

ขันธ์ ๕ ทั้งหมด

อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ ๑๘ ทั้งหมด

ตั้จะ ๒ คืออเหตุกจิต ๑๘ อัญญสมานาเจตสิก ๑๒ โมหเจตสิกที่ใน

โมหเจตสิก ๒

รูป ๒๘ เป็นทุกขตั้จะ

นิพพาน เป็นนิโรธตั้จะ

๕. เหตุสมปยุตฺตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยเหตุ มีอยู่

(๖) เหตุวิปยุตฺตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยเหตุ มีอยู่

ทั้ง ๒ บทนี้ เมื่อว่าโดยองค์ธรรม และการจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ

ตั้จะแล้ว เหมือนกันกับสเหตุกทุก ทุกประการ ๑๘ อภิมุขมโนโสภณจิต

๗. เหตุ เจว ธมฺมา สเหตุกา จ สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าเหตุ และ
ที่มีเหตุประกอบ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ เหตุ ๖ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น ๓ อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ชั้น ๑ คือสังขารชั้น ๑

อายุตนะ ๑ คือธัมมายุตนะ

ชาติ ๑ คือธัมมชาติ

สัจจะ ๓ คือทุกขสัจจะ สมุทยสัจจะ มัคคสัจจะ

อโลกะ อโทสะ อโมหะ ที่ในผลจิต ๔ เป็นสัจจวิมุตติ

๘. สเหตุกา เจว ธมฺมา น จ เหตุ สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่มีเหตุประกอบ
แต่ไม่ชื่อว่าเหตุ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ สเหตุกจิต ๓๑ เจตสิก ๔๖ (เว้นเหตุ ๖)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น ๓ อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ชั้น ๔ คือนามชั้น ๔

อายุตนะ ๒ คือมนายตนะ ธัมมายุตนะ

ชาติ ๒ คือมโนวิญญาณธาตุ ธัมมชาติ

สัจจะ ๒ คือโลกียสเหตุกจิต ๖๓

เจตสิก ๔๖ เป็นทุกขสัจจะ

องค์มรรค ๓ (เว้นสัมมาทิฐิ) หรือองค์มรรค ๖ (เว้นสัมมาทิฐิ สัมมา-
สังกัป) ที่ในมัคคจิต ๔ เป็นมัคคสัจจะ

มัคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๑ ผลจิตตูปบาท ๓๔ เป็นสัจจวิมุตติ

๙. เหตุ เจว ธมฺมา เหตุสมปยุตฺตา จ สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าเหตุ
เหตุ แต่ไม่มีเหตุประกอบ มีอยู่

๑๐. เหตุสมปยุตฺตา เจว ธมฺมา น จ เหตุ สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่
ประกอบด้วยเหตุ แต่ไม่ชื่อว่าเหตุ มีอยู่

ทั้ง ๒ บทนี้ เมื่อว่าโดยองค์ธรรม และการจำแนกโดยชั้น ๓ อายุตนะ ชาติ
สัจจะแล้ว เหมือนกับเหตุสเหตุกทุกทุกประการ

๑๑. น เหตุ โข ปน ธมฺมา สเหตุกาปี สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่า
เหตุ แต่มีเหตุประกอบ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ สเหตุกจิต ๓๑ เจตสิก ๔๖ (เว้นเหตุ ๖)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๔ ก้อนามขันธ์ ๔

อายตนะ ๒ ก้อมนายตนะ ธัมมายตนะ

ชาติ ๒ ก้อมโนวิญญาณชาติ ธัมมชาติ

สัจจะ ๒ กอทุกขสัจจะ มัคคสัจจะ

๑๒. น เหตุ โข ปน ธมฺมา อเหตุกาปี สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่า
เหตุ และไม่มีเหตุประกอบ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อเหตุกจิต ๑๘ อัญญสมานาเจตสิก ๑๒ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๕ ทั้งหมด

อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๒ กอทุกขสัจจะ นิโรธสัจจะ

จบ เหตุโคจรทุก

๑๓. สปปัจจยา ธมฺมา สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่มีปัจจัย ๔ (คือกรรม จิต
อุตุ อาหาร) ประดุจนี้ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๕ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๕ ทั้งหมด

อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๓ กอทุกขสัจจะ สมุทฺทสัจจะ มัคคสัจจะ

๑๔. อุปปัจจุยา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่มีปัจจัย ๔ (คือกรรม จิต
อตุ อาหาร) ประสงค์ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ ตั้จะ^๕ แล้วได้

ชั้นวิมุตติ

อายุตนะ ๑ คือธัมมายุตนะ

ชาติ ๑ คือธัมมชาติ

ตั้จะ ๑ คือนิโรธตั้จะ

๑๕. สงฺขตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ถูกปรุงแต่งโดยปัจจัย ๔ (คือ
กรรม จิต อตุ อาหาร) มีอยู่

๑๖. อสงฺขตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ถูกปรุงแต่งโดยปัจจัย ๔ (คือ
กรรม จิต อตุ อาหาร) มีอยู่

ทั้ง ๒ บท^๕ เมื่อว่าโดยองค์ธรรม และการจำแนกโดยชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕
ตั้จะแล้ว เหมือนกันกับสปัจจัยทุกทุกประการ

๑๗. สนิทฺสสนา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่มีสภาพเป็นไปพร้อมด้วยการ
กระทบได้ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ รูปารมณ

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ ตั้จะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๑ คือรูปชั้น

อายุตนะ ๑ คือรูปายุตนะ

ชาติ ๑ คือรูปชาติ

ตั้จะ ๑ คือทุกขตั้จะ

๑๘. อนิทฺสสนา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่มีสภาพเป็นไปพร้อมด้วย
การกระทบได้ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๑ (เว้นรูปารมณ) นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ ตั้จะ^๕ แล้วได้

ชั้น ๕ ทั้งหมด
 อายุตนะ ๑๑ (เป็นรูปายตนะ)
 ชาติ ๑๓ (เป็นรูปชาติ)
 สัจจะ ๔ ทั้งหมด

๑๙. สปปฎิมา ธมฺมา สภาวะธรรมทั้งหลายที่มีสภาพเป็นไปพร้อมด้วยการกระทำได้ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โอปาริกรูป ๑๒
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้
 ชั้น ๑ กอรูปชั้น
 อายุตนะ ๑๐ กอโอพาริกายตนะ ๑๐
 ชาติ ๑๐ กอโอพาริกชาติ ๑๐
 สัจจะ ๑ กอทุกขสัจจะ

๒๐. อปฎิมา ธมฺมา สภาวะธรรมทั้งหลายที่ไม่มีสภาพเป็นไปพร้อมด้วยการกระทำได้ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้
 ชั้น ๕ ทั้งหมด
 อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด
 ชาติ ๑๘ ทั้งหมด
 สัจจะ ๔ ทั้งหมด

๒๑. รูปีนุ ธมฺมา สภาวะธรรมทั้งหลายที่มีรูปปนลักษณะ คือมีความสลาย
 มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ รูป ๑๘
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้
 ชั้น ๑ กอรูปชั้น

อายตนะ ๑๑ คือโอฬาริกายตนะ ๑๐ รั้มมายตนะ ๑

ธาตุ ๑๑ คือโอฬาริกธาตุ ๑๐ รั้มธาตุ ๑

สัจจะ ๑ คือทกขสัจจะ ๑

๒๒. อรูปี โน ธมฺมา สภาวะธรรมทั้งหลายที่ไม่มีรูปปลักษณะ คือความสลายไป
มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๕ คือนามขันธ์ ๔

นิพพาน ๑ เป็นขันธวิมุตติ

อายตนะ ๒ คือมนายตนะ ๑ รั้มมายตนะ ๑

ธาตุ ๘ คือวิญญานธาตุ ๓ รั้มธาตุ ๕

สัจจะ ๔ ทั้งหมด

มีคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๘ ผลจิตตูปบาท ๒๗ เป็นสัจจวิมุตติ

๒๓. โลเกีย ธมฺมา สภาวะธรรมทั้งหลายที่สงเคราะห์เข้าในสังขารโลก อัน
เป็นวัฏฏทุกข์ ซึ่งมีสภาพเกิดดับ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลเกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๕ ทั้งหมด

อายตนะ ๑๑ ทั้งหมด

ธาตุ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๒ คือทกขสัจจะ ๑ สมุทยสัจจะ ๑

๒๔. โลกุตตรา ธมฺมา สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่พ้นจากสังขารโลก อันเป็น
วัฏฏทุกข์ ซึ่งมีสภาพเกิดดับ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้

ขัน^๔ ๔ ก้อนามขัน^๔ ๔
 อายุตนะ ๒ ก้อนนายตนะ ๑ รัมมายตนะ ๑
 ชาติ ๒ ก้อนโนวิญญาณชาติ ๑ รัมมชาติ ๑
 สัจจะ ๒ ก้อนัคคสัจจะ ๑ นิโรธสัจจะ ๑

๒๕. เกณจิ วิญญูญายา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่พึงรู้ได้โดยจิตบางอย่าง มีจักขุวิญญาณจิต เป็นต้น มีอยู่

๒๖. น เกณจิ วิญญูญายา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่พึงรู้โดยจิต บางอย่าง มีจักขุวิญญาณจิต เป็นต้น มีอยู่

ทั้ง ๒ บทนี้ องค์ธรรมของปฐมบทได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ นิพพาน ที่พึงรู้ได้โดยจิตบางอย่าง มีจักขุวิญญาณจิต เป็นต้น

องค์ธรรมของทุติยบท ก็เหมือนกัน เปลี่ยนแต่เพียงว่า ที่ไม่รู้ได้โดยจิตบางอย่าง มีจักขุวิญญาณจิต เป็นต้น มีอยู่

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขัน^๔ อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขัน^๔ ๕ ทั้งหมด

อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๔ ทั้งหมด

จบ เกณจิ วิญญูญายก

๒๗. อาสวา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่ชื่อว่า อาสวะ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อาสวะองค์ธรรม ๓ คือ โลก ทิณฺณิ โมหะ

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขัน^๔ อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขัน^๔ ๑ ก้อนังขารขัน^๔

อายุตนะ ๑ ก้อนรัมมายตนะ ๑

ชาติ ๑ ก้อนรัมมชาติ ๑

สัจจะ ๒ ก้อนทิณฺณิ โมหะ เป็นทุกขสัจจะ ๑

โลกะ เป็นสมุทฺยสัจจะ ๑

๒๘. โน อาสวา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่^๕หลาย^{๕๕๕}ที่^๕อาสวะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๔๘ (เว้นอาสวะองค์ธรรม ๓) รูป ๒๘

นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย^๕ขันธ^๕ อายตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ขันธ ๕ ทั้งหมด

อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๓ (เว้นสมุทยสัจจะ)

๒๙. สาสวา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็น^๕อารมณ์^๕ของอาสวะ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลเกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย^๕ขันธ^๕ อายตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ขันธ ๕ ทั้งหมด

อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๒ คือทุกขสัจจะ สมุทยสัจจะ

๓๐. อนาสวา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่^๕ไม่เป็น^๕อารมณ์^๕ของอาสวะ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย^๕ขันธ^๕ อายตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ขันธ ๔ กอนามขันธ ๔ กับขันธวิมุตติ

อายตนะ ๒ กอมนายตนะ ธรรมายตนะ

ชาติ ๒ กอมนวัญญาณชาติ ธรรมชาติ

สัจจะ ๒ กอัมคกสัจจะ นิโรธสัจจะ

๓๑. อาสว สมฺปยุตฺตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่^๕ประกอบด้วยอาสวะ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๓ (เว้นโมหเจตสิก ที่ในโมหมูล
จิต ๒ โทสมูลจิต ๒)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๔ คือนามชั้น^๕ ๔

อายุตนะ ๒ คือมนายตนะ รัมมายตนะ

ชาติ ๒ คือมโนวิญญาณชาติ รัมมชาติ

สัจจ ๒ คือทุกขสัจจะ สมุทขสัจจะ

๓๒. อาสว วิปยุตฺตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยอาสวะ

มอย^๕

องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ และ

โมหเจตสิก ที่ในโทสมูลจิต ๒ โมหมูลจิต ๒ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๕ ทั้งหมด

อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๓ (เป็นสมุทขสัจจะ)

๓๓. อาสวา เจว ธมฺมา สาสวาท สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่า อาสวะ และเป็นอารมณ์ของอาสวะ มอย^๕

องค์ธรรมได้แก่ อาสวะองค์ธรรม ๓ คือ โลภะ ทิณฺณิ โมหะ

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๑ คือสังขารชั้น^๕

อายุตนะ ๑ คือรัมมายตนะ

ชาติ ๑ คือรัมมชาติ

สัจจะ ๒ คือทุกขสัจจะ สมุทขสัจจะ

๓๔. อาสวา เจว ธมฺมา โนจ อาสวา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของอาสวะ แต่ไม่ชื่อว่าอาสวะ

องค์ธรรมได้แก่ โลภียจิต ๘๑ เจตสิก ๔๘ (เป็นอาสวะองค์ธรรม ๓) รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๕ ทั้งหมด

อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ^๕ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๑ คือทุกขสัจจะ

๓๕. อาสวา เจว ธมฺมา อาสวสมุปฺปตฺตา จ สภาวธรรมทั้งหลายที่ชื่อว่า
อาสวะ และประกอบด้วยอาสวะ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อาสวองค์ธรรม ๓ คือ โลกะ ทิฏฐิ โมหะ

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๑ คือสังขารชั้น

อายุตนะ ๑ คือธัมมายุตนะ

ชาติ^๕ ๑ คือธัมมชาติ

สัจจะ ๒ คือทุกขสัจจะ สมุทฺทสัจจะ

๓๖. อาสวสมุปฺปตฺตา เจว ธมฺมา โน จ อาสวา สภาวธรรมทั้งหลาย
ที่ประกอบด้วยอาสวะ แต่ไม่ชื่อว่าอาสวะ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อุกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๔ (เว้นอาสวะองค์ธรรม ๓)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๔ กอนามชั้น^๕ ๔

อายุตนะ ๒ คือมนายตนะ ธัมมายุตนะ

ชาติ^๕ ๒ คือมโนวิญญาณธาตุ ธัมมธาตุ

สัจจะ ๑ คือทุกขสัจจะ

๓๗. อาสววิปฺปตฺตา โข ปน ธมฺมา สาสวามี สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่
ประกอบด้วยอาสวะ แต่เป็นอารมณ์ของอาสวะ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลภียุกุศลจิต ๑๓ โลภียวิปากจิต ๓๒ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก
๓๘ และโมหเจตสิก ที่ในโทสมูลจิต ๒ โมหมูลจิต รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้	เมื่อจำแนกโดย	ขั้น	อายตนะ	ธาตุ	สังขะ	แล้วได้
ขั้น ๕		ทั้งหมด				
อายตนะ ๑๒		ทั้งหมด				
ธาตุ ๑๘		ทั้งหมด				
สังขะ ๑		คือทุกขสังขะ				

๓๘. อาสววิปยุตตะกั โข ปน ธมฺมา อนาสวปปี สภาวธรรมทั้งหลายที่
ไม่ประกอบด้วยอาสวะ และไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๑๖ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้	เมื่อจำแนกโดย	ขั้น	อายตนะ	ธาตุ	สังขะ	แล้วได้
ขั้น ๔		คือนามขั้น ๔				
อายตนะ ๒		คือมนายตนะ ธรรมายตนะ				
ธาตุ ๒		คือมนโวิญญาณธาตุ ธรรมธาตุ				
สังขะ ๒		คือนิโรธสังขะ มัคคสังขะ				

จบ อาสวโคจฉกทุก

๓๙. สญฺโฆชนา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่ชื่อว่า สญฺโฆชนํ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ สญฺโฆชนํ องค์ธรรม ๘ โมจตุกเจตสิก ๔ โลกิกเจตสิก ๓
โทสะ ถีนะ วิจิกิจฉา

ธรรมเหล่านี้	เมื่อจำแนกโดย	ขั้น	อายตนะ	ธาตุ	สังขะ	แล้วได้
ขั้น ๑		คือสังขารขั้น				
อายตนะ ๑		คือธรรมายตนะ				
ธาตุ ๑		คือธรรมธาตุ				
สังขะ ๒		คือทุกขสังขะ สมุทฺยสังขะ				

๔๐. โน สญฺโฆชนา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่ชื่อว่าสญฺโฆชนํ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่จิต ๘๘ เจตสิก ๔๔ (เว้นสญฺโฆชนํองค์ธรรม ๘) รูป ๒๘

นิพพาน

กรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๕ ทั้งหมด

อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๓ เว้นสมุทยสัจจะ

๔๑. สลยโณปนิยา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นอารมณ์ของสัญญา^๕ โณชน^๕
มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘

กรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๕ ทั้งหมด

อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๒ คือทุกขสัจจะ สมุทยสัจจะ

๔๒. อสลยโณปนิยา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่เป็นอารมณ์ของสัญญา^๕ โณชน^๕
มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

กรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนก โดยชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๔ คือนามชั้น^๕ ๔

อายุตนะ ๒ คือ มนายตนะ ัมมายตนะ

ชาติ ๒ คือ มโนวิญญาณธาตุ ัมมธาตุ

สัจจะ ๒ คือ นิโรธสัจจะ มัคคสัจจะ

๔๓. สลยโณปนิยสมปยุตตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วย
สัญญา^๕ โณชน^๕ มีอยู่

(๒) องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๑ (เว้นโมหเจตสิก ที่ในอุทฺธจ-
สัมปยุตตจิต ๑)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนก โดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๔ คือนามธขันธ์ ๔

อายตนะ ๒ คือมนายตนะ ธรรมายตนะ

ชาติ ๒ คือมโนวิญญาณชาติ ธรรมชาติ

สัจจะ ๒ คือทุกขสัจจะ สมุทยสัจจะ

๔๔. สลฺยโณชนวิปฺปยุตฺตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วย
สัณฺญาณํ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ และ
โมหเจตสิกที่อยู่ในอุทฺธัจจสัมปยุตฺตจิต ๑ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๕ ทั้งหมด

อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๓ (เว้นสมุทยสัจจะ)

๔๕. สลฺยโณชนา เจว ธมฺมา สลฺยโณชนิยา จ สภาวธรรมทั้งหลายที่ชื่อว่า
สัณฺญาณํ และเป็นอารมณ์ของสัณฺญาณํ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ สัณฺญาณํองค์ ๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๑ คือสังขารขันธ์

อายตนะ ๑ คือธมฺมายตนะ

ชาติ ๑ คือธมฺมชาติ

สัจจะ ๒ คือทุกขสัจจะ สมุทยสัจจะ

๔๖. สลฺยโณชนิยา เจว ธมฺมา โน จ สลฺยโณชนา จ สภาวธรรมทั้งหลาย
ที่เป็นอารมณ์ของสัณฺญาณํ แต่ไม่ชื่อว่าสัณฺญาณํ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลภียจิต ๘๑ เจตสิก ๔๔ (เว้นสัณฺญาณํองค์ธรรม ๘)

รูป ๒๘

(๑ คติคณฺฐโนนํ)

กรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้
 ชั้น ๕ ทั้งหมด
 อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด
 ชาติ ๑๘ ทั้งหมด
 สัจจะ ๑ คือทุกขสัจจะ

๔๗. สญฺโณชนา เจว ธมฺมา สญฺโณชนสมฺปยุตฺตา จ สภาวธรรมทั้งหลาย
 ที่ชื่อว่าสญฺโณชน และประกอบด้วยสญฺโณชน มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ สญฺโณชนองค์ธรรม ๘ (เว้นโมหเจตสิกที่ในอุทฺทจจสัมปยุต-
 จิต ๑)

กรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้
 ชั้น ๑ คือสังขารชั้น
 อายุตนะ ๑ คือธัมมายตนะ
 ชาติ ๑ คือธัมมชาติ
 สัจจะ ๒ คือทุกขสัจจะ สมุทฺยสัจจะ

๔๘. สญฺโณชนสมฺปยุตฺตา เจว ธมฺมา โน จ สญฺโณชนา สภาวธรรม
 ที่ประกอบด้วยสญฺโณชน แต่ไม่ชื่อว่าสญฺโณชน มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๑๘ (เว้นสญฺโณชนองค์ธรรม ๘)

กรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้
 ชั้น ๔ คือนามชั้น ๔
 อายุตนะ ๒ คือมนายตนะ ธัมมายตนะ
 ชาติ ๒ คือมโนวิญญูณชาติ ธัมมชาติ
 สัจจะ ๑ คือทุกขสัจจะ

๔๙. สญฺโณชนวิปฺปยุตฺตา โข ปน ธมฺมา สญฺโณชนิยาปี สภาวธรรม
 ที่ไม่ประกอบด้วยสญฺโณชน แต่เป็นอารมณ์ของสญฺโณชน มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลเกียกุศล ๑๑ โลเกียวิปากจิต ๓๒ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘
 และโมหเจตสิกที่ในอุทฺทจจสัมปยุตจิต ๑ รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้
 ชั้น^๕ ๕ ทั้งหมด
 อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด
 ชาติ ๑๘ ทั้งหมด
 สัจจะ ๑ คือทุกขสัจจะ

๕๐. สญฺโญชนวิปฺปยุตฺตา โป ปน ธมฺมา อสญฺโญชนิยา จ สภาวธรรม
 ทั้งหมด ที่ไม่ประกอบด้วยสญฺโญชน^๕ และไม่เป็นอารมณ์ของสญฺโญชน^๕ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนก โดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้ (๑) ศิ
 ชั้น^๕ ๔ ก่อนนามชั้น^๕ ๔
 อายุตนะ ๒ คือมนายตนะ ธรรมายตนะ
 ชาติ ๒ คือมโนวิญญาณธาตุ ธรรมธาตุ
 สัจจะ ๒ คือนิโรธสัจจะ มัคคสัจจะ

จบ สญฺโญชนโคจฉกทุก

๕๑. คนฺดา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่า คันถะ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ คันถะ องค์ธรรม ๓ คือ โลกะ โทสะ ทิฏฐิ

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๑ คือสังขารชั้น^๕
 อายุตนะ คือธรรมายตนะ
 ชาติ ๑ คือธรรมธาตุ
 สัจจะ ๒ คือโทสะ ทิฏฐิ เป็นทุกขสัจจะ
 โลกะ เป็นสมุทฺยสัจจะ

๕๒. โน คนฺดา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่า คันถะ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๔๘ (เว้นคันถะองค์ธรรม ๓) รูป ๒๘
 นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ^๕ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๕ ทั้งหมด

อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๓ (เว้นสมุทตยสัจจะ)

๕๓. คนุณิยา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของคันถะ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลเกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ^๕ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๕ ทั้งหมด

อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๒ คือโลเกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลกะ) รูป ๒๘ เป็นทุกขสัจจะ

โลกะ เป็นสมุทตยสัจจะ

๕๔. อคนุณิยา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เป็นอารมณ์ของคันถะ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ^๕ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๔ ก่อนามชั้น^๕ ๕

อายุตนะ ๒ คอมนายตนะ ธรรมายตนะ

ชาติ ๒ คอมโนวิญญูณชาติ ธรรมชาต

สัจจะ ๒ คือนิโรธสัจจะ มัคคสัจจะ

๕๕. คนุสสมปยุตฺตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยคันถะ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกมุตจิต ๘ โทสมุตจิต ๒ เจตสิก ๒๕ (เว้นโทสะ วิกิจจนา และโลกเจตสิก ที่ในทิฏฐวิปยุตตจิต ๔)

๒๘ รูป ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ^๕ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้
 ชั้น^๕ ๕ ทั้งหมด^๕
 อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด^๕
 ชาติ^๕ ๑๘ ทั้งหมด^๕
 สัจจะ ๑ กอทุกขสัจจะ^๕

๕๙. คนฺดา เจว ธมฺมา คนฺดสมฺปยุตฺตา จ สภาวธรรมทั้งหลาย ทชฺว่า^{๕๔}
 กัณฺเถ และประกอบด้วยกัณเถ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกะ ทิณฺณิ ที่ในทิณฺณิสัมปยุตตจิต ๔

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๑ กอสังสารชั้น^๕

อายุตนะ ๑ กอธัมมายตนะ^๕

ชาติ^๕ ๑ กอธัมมชาติ^๕

สัจจะ ๒ กอทิณฺณิ เป็นทุกขสัจจะ^๕

โลกะ เป็นสมุทฺยสัจจะ^๕

๖๐. คนฺดสมฺปยุตฺตา เจว ธมฺมา โน จ คนฺดา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่
 ประกอบด้วยกัณเถ แต่ไม่ชื่อว่า กัณเถ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกมุฏจิต ๘ โทสมุฏจิต ๒ เจตสิก ๒๓ (เว้นกัณเถ
 องค์ธรรม ๓ และวิกิจจา)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนก โดยชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๔ กอนามชั้น^๕ ๔

อายุตนะ ๒ กอมนายตนะ ธัมมายตนะ^๕

ชาติ^๕ ๒ กอมนโนวัญญาณชาติ ธัมมชาติ^๕

สัจจะ ๑ กอทุกขสัจจะ^๕

๖๑. คนฺดวิปยุตฺตา โข ปน ธมฺมา คนฺดนิยาปี สภาวธรรมทั้งหลาย ที่
 ไม่ประกอบด้วยกัณเถ แต่เป็นอารมณ์ของกัณเถ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โมหมูลจิต ๒ โลกียกุศลจิต ๑๑ โลกียวิปากจิต ๓๒ กิริยา-
จิต ๒๐ เจตสิก ๔๓ และโลกเจตสิกที่อยู่ในทวิฏฐิตวิปยุตตจิต ๕ โทสเจตสิกที่อยู่ในโทสมูลจิต
รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ ๕ อายุตนะ ๑๒ ชาติ ๑๘ ตัณหา ๒ แล้วได้
ขันธ์ ๕ ทั้งหมด
อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด
ชาติ ๑๘ ทั้งหมด
ตัณหา ๒ คือทุกขตัณหา สมุทตัณหา

๖๒. คนุถวิปยุตตา โข ปน ธมฺมา อคนฺถนิยาปี สภาวธรรมทั้งหลาย ที่
ไม่ประกอบกับคันถะ และไม่เป็นอารมณ์ของคันถะ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ ๕ อายุตนะ ๑๒ ชาติ ๑๘ ตัณหา ๒ แล้วได้
ขันธ์ ๕ คือนามขันธ์ ๕
อายุตนะ ๒ คือมโนอายตนะ ธรรมายตนะ
ชาติ ๒ คือมโนวิญญาณธาตุ ธรรมธาตุ
ตัณหา ๒ คือวิโรธตัณหา มัคคตัณหา

จบ คันถโคจรทุก

๖๓. โอฆา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่า โอฆ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โอฆ องค์ธรรม ๓ คือโลภะ ทิฏฐิ โมหะ
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ ๕ อายุตนะ ๑๒ ชาติ ๑๘ ตัณหา ๒ แล้วได้
ขันธ์ ๑ คือสังขารขันธ์
อายุตนะ ๑ คือธรรมายตนะ
ชาติ ๑ คือธรรมธาตุ
ตัณหา ๒ คือทิฏฐิ โมหะ เป็นทุกขตัณหา
โลภะ เป็นสมุทตัณหา

๖๔. โน โธมา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ว่าว่า โธม มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๔๘ (เว้นโอฆองค์ธรรม ๓) รูป ๒๘ นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ ๕ อายตนะ ๖ ชาติ ๓ จักจะ แล้วได้
ขันธ์ ๕ ทั้งหมด
อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด
ชาติ ๑๘ ทั้งหมด
จักจะ ๓ (เว้นสมุทตยจักจะ)

๖๕. โธมนิยา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของโอฆ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลเกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ ๕ อายตนะ ๖ ชาติ ๓ จักจะ แล้วได้
ขันธ์ ๕ ทั้งหมด
อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด
ชาติ ๑๘ ทั้งหมด
จักจะ ๒ คือทุกขจักจะ สมุทตยจักจะ

๖๖. อโนมนิยา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เป็นอารมณ์ของโอฆะ
มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ ๕ อายตนะ ๖ ชาติ ๓ จักจะ แล้วได้
ขันธ์ ๔ คือนามขันธ์ ๔
อายตนะ ๒ คือมโนอายตนะ ธรรมายตนะ
ชาติ ๒ คือมโนวิญญาณธาตุ ธรรมธาตุ
จักจะ ๒ คือนิโรธจักจะ มัคคจักจะ

๖๗. โอฆสมปยุตฺตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยโอฆ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๓ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต
๒ โมหมูลจิต ๒)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้
 ชั้น^๕ ๔ ก่อนนามชั้น^๕ ๔
 อายุตนะ ๒ ก่อนนายตนะ ๑ รั้มายตนะ
 ชาติ ๒ ก่อนโนวิญญาณชาติ รั้มมชาติ
 สัจจะ ๑ ก่อนทุกขสัจจะ

๖๘. โอมวิปยุตฺตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยโอห มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๑๖ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ และ
 โมหเจตสิก ที่ในโทสมูลจิต ๒ โมหมูลจิต ๒ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้
 ชั้น^๕ ๕ ทั้งหมด
 อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด
 ชาติ ๑๘ ทั้งหมด
 สัจจะ ๓ (เว้นสมุทยสัจจะ)

๖๙. โ Omaha เจว ธมฺมา โ Omaha จ สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าโอห
 และเป็นอารมณ์ของโอห มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โอหองค์ธรรม ๓ คือ โลกะ ทิณฺณิ โมหะ

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้
 ชั้น^๕ ๑ คือสังขารชั้น^๕
 อายุตนะ ๑ คือรั้มายตนะ
 ชาติ ๑ คือรั้มมชาติ
 สัจจะ ๒ คือทุกขสัจจะ สมุทยสัจจะ

๗๐. โ Omaha เจว ธมฺมา โ Omaha จ สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็น
 อารมณ์ของโอห แต่ไม่ชื่อว่าโอห มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๘ เจตสิก ๕๕ (เว้นโอหองค์ธรรม ๓)
 รูป ๒๘

กรรมเหล่านี้	เมื่อจำแนกโดย	ชั้น	อายตนะ	สังขะ	แล้วได้
ชั้น ๕		ทั้งหมด			
อายตนะ ๑๒		ทั้งหมด			
ธาตุ ๑๘		ทั้งหมด			
สังขะ ๑		คือทุกขสังขะ			

๗๑. โอบา เจว ธมฺมา โอบสมปยุตฺตา จ สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่า โอบ และประกอบด้วยโอบ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่	โลกะ	ทัญญู	โมหะ	ที่ในโลกมูลจิต ๘		
กรรมเหล่านี้	เมื่อจำแนกโดย	ชั้น	อายตนะ	ธาตุ	สังขะ	แล้วได้
ชั้น ๑	คือสังขารชั้น					
อายตนะ ๑	คือธัมมอายตนะ					
ธาตุ ๑	ธัมมธาตุ					
สังขะ ๒	คือทุกขสังขะ	สมุทฺยสังขะ				

๗๒. โอบสมปยุตฺตา เจว ธมฺมา โน จ โอบา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยโอบ แต่ไม่ชื่อว่า โอบะ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่	อกุศลจิต ๑๒	เจตสิก ๒๔	(เว้นโอบองค์ธรรม ๓)			
กรรมเหล่านี้	เมื่อจำแนกโดย	ชั้น	อายตนะ	ธาตุ	สังขะ	แล้วได้
ชั้น ๔	ก่อนามชั้น ๔					
อายตนะ ๒	คือมอายตนะ	ธัมมอายตนะ				
ธาตุ ๒	คือมนโณวัญญูธาตุ	ธัมมธาตุ				
สังขะ ๑	คือทุกขสังขะ					

๗๓. โอบวิปยุตฺตา โบ ปน ธมฺมา โอบนียาปี สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยโอบ แต่เป็นอารมณ์ของโอบมีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลเกียกุศลจิต ๑๑ โลเกียวิปากจิต ๓๒ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ และโมหเจตสิก ที่ในโทสมูลจิต ๒ โมหมูลจิต ๒ รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้
 ชั้น^๕ ๕ ทั้งหมด
 อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด
 ชาติ ๑๘ ทั้งหมด
 สัจจะ ๑ คือทุกขสัจจะ

๗๔. โอมวิปุลยุตฺตา โบ ปณ ธมฺมา อโนมนิยาบี สภาวธรรมทั้งหลาย
 ที่ไม่ประกอบด้วยโอหะ และไม่ใช่อารมณ์ของโอหะ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๑๖ นิพพาน
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้
 ชั้น^๕ ๔ ก่อนามชั้น^๕ ๔
 อายุตนะ ๒ คือมนายตนะ รัมมายตนะ
 ชาติ ๒ คือมโนวิญญาณธาตุ รัมมธาตุ
 สัจจะ ๒ คือนิโรธสัจจะ มัคคสัจจะ

จบ โอมโคจฉกทุก

๗๕. โนคา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่า โยค มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ โยคองค์ธรรม ๑ คือ โลกะ ทิณฺณิ โมหะ

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้
 ชั้น^๕ ๑ คือสังขารชั้น^๕
 อายุตนะ ๑ คือรัมมายตนะ
 ชาติ ๑ คือรัมมธาตุ
 สัจจะ ๒ คือทุกขสัจจะ สมุทฺยสัจจะ

๗๖. โน โยคา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่ ไม่ชื่อว่า โยค มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๔๘ (เว้นโยคะองค์ธรรม ๑) รูป ๒๘ นิพพาน
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ขันธ ๕ ๕
 ทั้งหมด
 อายุตนะ ๑๒ ๕
 ทั้งหมด
 ชาติ ๑๘ ๕
 ทั้งหมด
 สัจจะ ๓ (เว้นสมุทตัจจะ)

๗๗. โยคินิยา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของโยค มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ ๕ ๕

อายุตนะ ๑๒ ๕

ชาติ ๑๘ ๕

สัจจะ ๒ คือทุกขสัจจะ สมุทตัจจะ

๗๘. อโยคินิยา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เป็นอารมณ์ของโยค มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ ๔ คือนามขันธ ๔

อายุตนะ ๒ มนายตนะ ฐัมมายตนะ

ชาติ ๒ คือมโนวิญญาณธาตุ ฐัมมธาตุ

สัจจะ ๒ คือนิโรธสัจจะ มัคคสัจจะ

๗๙. โยคสมปยุตฺตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยโยค มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อกุศล ๑๒ เจตสิก ๒๗ (เว้นโมหเจตสิก ที่ในโทสมูลจิต ๒

โมหมูลจิต ๒)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ ๔ คือนามขันธ ๔

อายุตนะ ๒ คือมนายตนะ ฐัมมายตนะ

ชาติ ๒ คือมโนวิญญาณธาตุ ฐัมมธาตุ

สัจจะ ๒ คือทุกขสัจจะ สมุทตัจจะ

มีอยู่
๘๐. โยทวีปยุตตะ ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยโยก

องค์ธรรม ได้แก่ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ และ
โมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒ โมหมูลจิต ๒ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้
ขันธ์ ๕ ทั้งหมด
อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด
ชาติ ๑๘ ทั้งหมด
สัจจะ ๓ (เว้นสมุทตยสัจจะ)

๘๑. โยคา เจว ธมฺมา โยคินิชา จ สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่า โยคะ
และเป็นอารมณ์ของโยก มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โยคองค์ธรรม ๓
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้
ขันธ์ ๑ คือสังขารขันธ์
อายตนะ ๑ คือธัมมอายตนะ
ชาติ ๑ คือธัมมชาติ
สัจจะ ๒ คือทุกขสัจจะ สมุทตยสัจจะ

๘๒. โยคินิชา เจว ธมฺมา โน จ โยคา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็น
อารมณ์ของโยก แต่ไม่ชื่อว่า โยก มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลเกียจิต ๘๑ เจตสิก ๔๕ (เว้นโยคองค์ธรรม ๓) รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้
ขันธ์ ๕ ทั้งหมด
อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด
ชาติ ๑๘ ทั้งหมด
สัจจะ ๑ คือทุกขสัจจะ

๘๓. โยคา เจว ธมฺมา โยคสมฺปยุตฺตา จ สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่า โยค และประกอบด้วยโยค มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โยคองค์ธรรม ๓ ที่ในโลกมูลจิต ๘
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้
 ขันธ์ ๑ คือสังขารขันธ์
 อายตนะ ๑ คือธัมมอายตนะ
 ชาติ ๑ คือธัมมชาติ
 สัจจะ ๒ คือทุกขสัจจะ สมุทัยสัจจะ

๘๔. โยคสมฺปยุตฺตา เจว ธมฺมา โน เอย โยคา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยโยค แต่ไม่ชื่อว่า โยค มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อภิสลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๔ (เว้นโยคองค์ธรรม ๓)
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ สัจจะ แล้วได้
 ขันธ์ ๔ คือนามขันธ์ ๔
 อายตนะ ๒ คือมโนอายตนะ ธัมมอายตนะ
 ชาติ ๒ คือมโนวิญญาณชาติ ธัมมชาติ
 สัจจะ ๑ คือทุกขสัจจะ

๘๕. โยควิปฺปยุตฺตา โย ปน ธมฺมา โยคินิยาบี สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยโยค แต่เป็นอารมณ์ของโยคะ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลภียกุศลจิต ๑๓ โลภียวิปากจิต ๓๒ กิริยาจิต ๒๐ และ
 โมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒ โมหมูลจิต ๒ รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้
 ขันธ์ ๕ ทั้งหมด
 อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด
 ชาติ ๑๘ ทั้งหมด
 สัจจะ ๑ คือทุกขสัจจะ

๘๖. โยควิปยุตฺตา โป ปน ธมฺมา อโยคินิยาปี สภาวธรรมทั้งหลาย
ที่ไม่ประกอบด้วยโยค และไม่เป็นอารมณ์ของโยค มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๘๖ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๔ คือนามขันธ์ ๔

อายตนะ ๒ คือมนายตนะ ธรรมายตนะ

ชาติ ๒ คือมโนวิญญาณชาติ ธรรมชาติ

สัจจะ ๒ คือนิโรธสัจจะ มัคคสัจจะ

จบ โยคโคจรทุก

๘๗. นีรวรณา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ทชวํ นีรวรณํ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ นีรวรณองค์ธรรม ๘ โลกะ โทสะ ถีนะ มัทธะ อุทธัจจะ

กุกกัจจ วิจิกจณา โมหะ

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๑ คือสังขารขันธ์

อายตนะ ๑ คือธรรมายตนะ

ชาติ ๑ คือธรรมชาติ

สัจจะ ๒ คือทุกขสัจจะ สมุทฺยสัจจะ

๘๘. โน นีรวรณา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ทชวํ นีรวรณํ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๕ เจตสิก ๔๔ (เว้นนีรวรณองค์ธรรม ๘) รูป ๒๘

นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๕ ทั้งหมด

อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๓ (เว้นสมุทฺยสัจจะ)

๘๙. นีรวณียา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของนิรวณ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๕ ทั้งหมด

อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๒ ทุกขสัจจะ สมุทยสัจจะ

๙๐. อนีรวณียา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เป็นอารมณ์ของนิรวณ
มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๔ กือนามขันธ์ ๔

อายตนะ ๒ กอมนายตนะ ธรรมายตนะ

ชาติ ๒ กอมโนวิญญาณชาติ ธรรมชาติ

สัจจะ ๒ กอนิโรธสัจจะ มัคคสัจจะ

๙๑. นีรวณสมปยุตฺตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยนิรวณ
มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๓

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๔ กือนามขันธ์ ๔

อายตนะ ๒ กอมนายตนะ ธรรมายตนะ

ชาติ ๒ กอมโนวิญญาณชาติ ธรรมชาติ

สัจจะ ๒ กอทุกขสัจจะ สมุทยสัจจะ

๙๒. นีรวณวิปยุตฺตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยนิรวณ
มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้
 ขันธ์ ๕ ทั้งหมด
 อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด
 ธาตุ ๑๘ ทั้งหมด
 สัจจะ ๓ (เป็นสมุทยสัจจะ)

๙๓. นีรวรณา เจว ธมฺมา นีรวณียา จ สภาวธรรมทั้งหลาย ทชฺชวํ นีรวรณํ และเป็นอารมณ์ของนัรวรณํ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ นัรวรณํองค์ธรรม ๘
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้
 ขันธ์ ๑ คือสังขารขันธ์
 อายตนะ ๑ คือธัมมอายตนะ
 ธาตุ ๑ คือธัมมธาตุ
 สัจจะ ๒ คือทุกขสัจจะ สมุทยสัจจะ

๙๔. นีรวณียา เจว ธมฺมา โน จ นีรวรณา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ เป็น อารมณ์ของนัรวรณํ แต่ไม่ช้ชื่อว่า นัรวรณํ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลเกียจิต ๘๑ เจตสิก ๔๔ (เว้นนัรวรณํองค์ธรรม ๘) รูป ๒๘
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้
 ขันธ์ ๕ ทั้งหมด
 อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด
 ธาตุ ๑๘ ทั้งหมด
 สัจจะ ๑ คือทุกขสัจจะ

๙๕. นีรวรณา เจว ธมฺมา นีรวรณสมฺปยุตฺตา จ สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ ช้ชื่อว่า นัรวรณํ และประกอบด้วยนัรวรณํ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ นีวรณ์องค์ธรรม ๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๑ คือสังขารขันธ์

อายตนะ ๑ คือธัมมอายตนะ

ชาติ ๑ คือธัมมชาติ

สัจจะ ๒ คือทุกขสัจจะ สมุทยสัจจะ

๙๖. นีวรณ์สมุပ္ปัตตา เจว ธมฺมา โน จ นีวรณา สภาวธรรมทั้งหลาย
ที่ไม่ประกอบด้วยนิวรณ์ แต่ไม่ชื่อว่า นีวรณ์ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๑๕ (เว้นนิวรณ์องค์ธรรม ๘)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๔ คือนามขันธ์ ๔

อายตนะ ๒ คือมโนอายตนะ ธัมมอายตนะ

ชาติ ๒ คือมโนวิญญาณชาติ ธัมมชาติ

สัจจะ ๑ คือทุกขสัจจะ

๙๗. นีวรณ์วิปยุตฺตา โข ปน ธมฺมา นีวรณียาปี สภาวธรรมทั้งหลาย
ที่ไม่ประกอบด้วยนิวรณ์ และเป็นอารมณ์ของนิวรณ์ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลภกุศลจิต ๑๓ โทสายุปาทกจิต ๑๒ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก

๓๘ รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๕ ทั้งหมด

อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๑ คือทุกขสัจจะ

๙๘. นีวรณ์วิปยุตฺตา โข ปน ธมฺมา อนีวรณียาปี อนีวรณียาปี
สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยนิวรณ์ และไม่ใช่อารมณ์ของนิวรณ์ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้
 ขันธ์ ๔ ก้อนามขันธ์ ๔
 อายตนะ ๒ ก้อนามายตนะ ๒
 ธาตุ ๒ ก้อนามธาตุ ๒
 สัจจะ ๒ นิโรธสัจจะ มัคคสัจจะ

จบ นีรวณโคจลกทุก

๙๙. ปรามาสา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าปรามาส หรือทยดลอปผิด
 จากความเป็นจริง มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ ปรามาสองค์ธรรม คือทวิภูติ
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้
 ขันธ์ ๑ กอสังขารขันธ์ ๑
 อายตนะ ๑ กอธัมมายตนะ
 ธาตุ ๑ กอธัมมธาตุ
 สัจจะ ๑ กอทุกขสัจจะ

๑๐๐. โน ปรามาสา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าปรามาส มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่จิต ๘๕ เจตสิก ๕๑ (เว้นทวิภูติ) รูป ๒๘ นิพพาน
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้
 ขันธ์ ๕ ทั้งหมด
 อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด
 ธาตุ ๑๘ ทั้งหมด
 สัจจะ ๔ ทั้งหมด

๑๐๑. ปราภฏฐา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของปรามาส มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้

ชั้น ๕	ทั้งหมด
อายตนะ ๑๒	ทั้งหมด
ธาตุ ๑๘	ทั้งหมด
สัจจะ ๑	คือทุกขสัจจะ

๑๐๒. อปรามัญจา ธมฺมา สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เป็นอารมณ์ของปรามาส
มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้
ชั้น ๔ คือนามชั้น ๔
อายตนะ ๒ คือมนายตนะ ธรรมายตนะ
ธาตุ ๒ คือมโนวิญญาณธาตุ ธรรมธาตุ
สัจจะ ๒ คือนิโรธสัจจะ มัคคสัจจะ

๑๐๓. ปรามาสสมุပ္ปัตตา ธมฺมา สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยปรามาส
มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ ทิณฺณจิตตสมุပ္ปัตตจิต ๔ เจตสิก ๒๐ (เว้นทิณฺณ มานะ
โทศก ๔ วิกิจจนา)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้
ชั้น ๔ คือนามชั้น ๔
อายตนะ ๒ คือมนายตนะ ธรรมายตนะ
ธาตุ ๒ คือมโนวิญญาณธาตุ ธรรมธาตุ
สัจจะ ๒ คือทุกขสัจจะ สมุทฺยสัจจะ

๑๐๔. ปรามาสวิปยุตฺตา ธมฺมา สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วย
ปรามาส มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๕ (เว้นทิณฺณจิตตสมุပ္ปัตตจิต ๔ เจตสิก ๕๐ (เว้นทิณฺณ)
รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๕ ทั้งหมด

อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ^๕ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ^๕ ๔ ทั้งหมด

๑๐๕. ปรามาสา เจว ธมฺมา ปราภุจฺจา จ สภาวธรรมทั้งหลาย^๕ ทชฺว่า^๕
ปรามาส และเป็นอารมณ์ของปรามาส มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ ปรามาสองค์ธรรม ๑ คือทัญญิ

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๑ คือสังขารชั้น^๕

อายุตนะ ๑ คือธัมมายตนะ

ชาติ^๕ ๑ คือธัมมชาติ

สัจจะ^๕ ๑ คือทุกขสัจจะ

๑๐๖. ปราภุจฺจา เจว ธมฺมา โน จ ปรามาสา สภาวธรรมทั้งหลาย^๕
ที่เป็นอารมณ์ของปราสาท แต่ไม่ชื่อว่าปราสาท มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลเกยจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เว้นทัญญิ) รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๕ ทั้งหมด

อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ^๕ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ^๕ ๒ คือทุกขสัจจะ สมุทฺทสัจจะ

๑๐๗. ปรามาสวิปฺปยุตฺตา โข ปน ธมฺมา ปราภุจฺจาปี สภาวธรรมทั้งหลาย^๕
ที่ไม่ประกอบด้วยปราสาท และเป็นอารมณ์ของปราสาท มีอยู่

(ปัญจกัมม) องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๕ (เว้นทัญญิกตัมปยุตตจิต ๕) เจตสิก ๕๑ (เว้นทัญญิ)

รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้
 ชั้น^๕ ๕ ทั้งหมด^๕
 อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด^๕
 ชาติ ๑๘ ทั้งหมด^๕
 สัจจะ ๑ คือทุกขสัจจะ

๑๐๘. ปราสวิปยุตตะ โข ปน ธมฺมา อปรามญฺหิปี สภาวธรรมทั้งหลาย
 ที่ไม่ประกอบด้วยปรามาส และไม่เป็นอารมณ์ของปรามาส มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้
 ชั้น^๕ ๔ กือนามชั้น^๕ ๔
 อายุตนะ ๒ กือนายตนะ ๑ ธัมมายตนะ ๑
 ชาติ ๒ กือนโนวิญญาณชาติ ๑ ธัมมชาติ
 สัจจะ ๒ กอนโรธสัจจะ ๑ มัคคสัจจะ ๑

จบ ปราสาสโคจฉกทุก

๑๐๙. สารมมณา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เข้าไปพร้อมด้วยการรู้
 อารมณ์ มีอยู่ (สววิชฺชนติ)

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๕ เจตสิก ๕๒
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้
 ชั้น^๕ ๔ อายุตนะ ๒ ชาติ ๒ สัจจะ ๓

ชั้น^๕ ๔ คือ

เวทนาเจตสิก เป็นเวทนาชั้น^๕
 สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาชั้น^๕
 เจตสิกที่เหลือ ๕๐ เป็นสังขารชั้น^๕
 จิต ๘๕ เป็นวิญญาณชั้น^๕

อายตนะ ๒ คือ

จิต ๘๘ เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๕๒ เป็นธัมมายตนะ

ธาตุ ๘ คือ

จิต ๘๘ เป็นวิญญาณธาตุ ๓

เจตสิก ๕๒ ธัมมาธาตุ

สัจจะ ๓ คือ

โลกียจิต ๘๘ เจตสิก ๕๐ (เว้นโลกะ) เป็นทุกขสัจจะ

โลกะ เป็นสมุทยสัจจะ

องค์มรรค ๘ ที่ในปฐมฌานมรรค และองค์มรรค ๑ (เว้นสัมมาสังกัปป) ที่
ในทุติยฌานมรรคขึ้นไป เป็นมกคสัจจะ

๑๑๐. อนารมมณา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เป็นไปพร้อมด้วยการรู้
อารมณ์ มีอยู่ (ส่ววิขันธ์)

องค์ธรรมได้แก่ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้ว ได้

ขันธ์ ๑ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๑ คือ

รูป ๒๘ เป็นรูปขันธ์

อายตนะ ๑๑ คือ

โอฟาริกรุป ๑๒ เป็นโอฟาริกายตนะ ๑๐

สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน เป็นธัมมายตนะ

ธาตุ ๑๑ คือ

โอฟาริกรุป ๑๒ เป็นโอฟาริกธาตุ ๑๐

สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน เป็นธัมมายตนะ

สัจจะ ๒ คือ

รูป ๒๘ เป็นทุกขสัจจะ
นิพพาน เป็นนิโรธสัจจะ

๑๑๑. จิตฺตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่า จิต มีอยู่ (ส่ววิษณฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้ว ได้

ขันธ์ ๑ คือจิต ๘๘ เป็นวิญญานขันธ์

อายตนะ ๑ คือจิต ๘๘ เป็นมนายตนะ

ชาติ ๑ คือจิต ๘๘ เป็นวิญญานชาติ ๑

สัจจะ ๑ คือโลกียจิต ๘๑ เป็นทุกขสัจจะ

โลกุตตรจิต ๗ เป็นสัจจวิมุตติ

๑๑๒. โน จิตฺตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่า จิต มีอยู่ (ส่ววิษณฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๔ คือรูป ๒๘ เป็นรูปขันธ์

เวทนาเจตสิก เป็นเวทนาขันธ์

สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาขันธ์

เจตสิกที่เหลือ ๕๐ เป็นสังขารขันธ์

อายตนะ ๑๑ คือโอฬาริกรูป ๑๒ เป็นโอฬาริกายตนะ ๑๐

สุขมรูป ๑๖ เจตสิก ๕๒ นิพพาน เป็นธัมมายตนะ

ชาติ ๑๑ คือโอฬาริกรูป ๑๒ เป็นโอฬาริกชาติ ๑๐

เจตสิก ๕๒ สุขมรูป ๑๖ นิพพาน เป็นธัมมายตนะ

สัจจะ ๔ คือเจตสิก ๕๑ (เว้นโลกะ) ที่ในโลกียจิต ๘๑ รูป ๒๘

เป็นทุกขสัจจะ

โลกะ เป็นสมุทฺยสัจจะ

นิพพาน เป็นนิโรธสัจจะ

องค์มรรค ๘ หรือ ๑ ที่ในมกคจิต ๔ เป็นมกคสัจจะ

เจตสิกที่เหลือ ๒๘ (เว้นองค์มรรค ๘) ที่ในมกคจิต ๔ และเจตสิก ๓๖ ที่ใน
ผลจิต ๔ เป็นสัจจวิมุตติ

๑๑๓. เจตสิกภา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่า เจตสิก มีอยู่ (ส่ววิษณฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๒

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๓ คือเวทนาเจตสิก เป็นเวทนาขันธ์

สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาขันธ์

เจตสิกที่เหลือ ๕๐ เป็นสังขารขันธ์

อายตนะ ๑ คือเจตสิก ๕๒ เป็นธัมมายตนะ

ชาติ ๑ คือเจตสิก ๕๒ เป็นธัมมชาติ

สัจจะ ๓ คือเจตสิก ๕๑ (เว้นโลกะ) ที่ในโลกียจิต ๘๑ เป็นทุกขสัจจะ

โลกะ เป็นสมุทฺยสัจจะ

องค์มรรค ๘ หรือ ๑ ที่ในมกคจิต ๔ เป็นมกคสัจจะ

เจตสิกที่เหลือ ๒๘ (เว้นองค์มรรค ๘) ที่ในมกคจิต ๔ และเจตสิก ๓๖ ที่ใน
ผลจิต ๔ เป็นสัจจวิมุตติ

๑๑๔. อเจตสิกภา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่า เจตสิก มีอยู่
(ส่ววิษณฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๕ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๒ คือรูป ๒๘ เป็นรูปขันธ์

จิต ๘๕ เป็นวิญญาณขันธ์

นิพพาน เป็นขันธวิมุตติ

อายตนะ ๑๒ คือโอฬาริกรูป ๑๒ เป็นโอฬาริกายตนะ ๑๑

จิต ๘๕ เป็นมโนายตนะ

สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน ธรรมายตนะ

ธาตุ ๑๘ คือโอฬาริกรูป ๑๒ เป็นโอฬาริกธาตุ ๑๐

จิต ๘๕ เป็นวิญญานธาตุ ๗

สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน เป็นธรรมธาตุ

โลกุตตรจิต ๘ เป็นสัจจวิมุตติ

๑๑๕. จิตตสมปยุตฺตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยจิต มีอยู่ (ส่ววิษณฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๒

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๓ คือเจตสิกขันธ์ ๓

อายตนะ ๑ คือธรรมายตนะ

ธาตุ ๑ คือธรรมธาตุ

สัจจะ ๓ คือเจตสิก ๕๑ (เว้นโลกะ) ที่โลกียจิต ๘๑ เป็นทุกขสัจจะ

โลกเจตสิก เป็นสมุทฺยสัจจะ

องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ในมคฺคจิต ๔ เป็นมคฺคสัจจะ

๑๑๖. จิตฺตวิปยุตฺตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยจิต มีอยู่ (ส่ววิษณฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๑ คือรูปขันธ์กับขันธ์วิมุตติ

อายตนะ ๑๑ คือโอฬาริกายตนะ ๑๐ ธรรมายตนะ ๑

ธาตุ ๑๑ คือโอฬาริกธาตุ ๑๐ ธรรมธาตุ ๑

สัจจะ ๒ คือทุกขสัจจะ ๑ นิโรธสัจจะ ๑

๑๑๗. จิตฺตสํสฺสญฺฐา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เจือด้วยจิตมีอยู่ (ส่ววิษณฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๒

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้

ขันธ ๓	คือเจตสิกขันธ ๓
อายตนะ ๑	คือธัมมายตนะ ๑
ธาตุ ๑	คือธัมมธาตุ ๑
สัจจะ ๓	คือทุกขสัจจะ สมุทขสัจจะ มัคคสัจจะ

๑๑๘. จิตตวิสัณฐา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เจ็ดด้วยจิต มีอยู่
(ส่ววิษณฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้

ขันธ ๑	คือรูปขันธ นิพพานเป็นขันธวิมุติ
อายตนะ ๑๑	คือโอฬาริกายตนะ ๑๐ ธัมมายตนะ ๑
ธาตุ ๑๑	คือโอฬาริกธาตุ ๑๐ ธัมมธาตุ ๑
สัจจะ ๒	คือทุกขสัจจะ ๑ นิโรธสัจจะ ๑

๑๑๙. จิตตสมุฏฐานา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน มีอยู่
(ส่ววิษณฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๒ จิตตขรูป ๑๓

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้

ขันธ ๔	คือจิตตขรูป ๑๓ เป็นรูปขันธ
เจตสิก ๕๒	เป็นเจตสิกขันธ ๓
อายตนะ ๖	คือในจิตตขรูป ๑๓ นั้น รูปารมณฺ์ เป็นรูปายตนะ
	สัททารมณฺ์ เป็นสัททายตนะ
	คันธารมณฺ์ เป็นคันธายตนะ
	รสารมณฺ์ เป็นรสายตนะ
	โผฏฐัพพารมณฺ์ คือปฐวี เตโช วาโย เป็นโผฏฐัพพายตนะ
	สุขุมรูป ๑๐-๑๒ เป็นธัมมายตนะ
ธาตุ ๖	คือรูปธาตุ สัทธาธาตุ คันธธาตุ รสธาตุ โผฏฐัพพธาตุ
	ธัมมธาตุ

สัจจะ ๓ (เว้นนิโรธสัจจะ)

๑๒๐. โน จิตตสมุฏฐานา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่มีจิตเป็น
สมุฏฐาน (ส่วิขณฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ กัมมชรูป ๒๐ อุตฺตชรูป ๑๕ อาหารชรูป ๑๔ นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ ตั้จะ แล้วได้

ขันธ์ ๒ คือกัมมชรูป ๒๐ อุตฺตชรูป ๑๕ อาหารชรูป ๑๔ เป็นรูปขันธ์

นิพพาน เป็นขันธ์วิมุตติ

จิต ๘๘ เป็นวิญญานขันธ์

อายตนะ ๑๒ คือโฬฬาริกายตนะ ๑๐ มนายตนะ ๑ ฐัมมายตนะ ๑

ชาติ ๑๒ คือโฬฬาริกชาติ ๑๐ วิญญานชาติ ๑ ฐัมมชาติ ๑

ตั้จะ ๒ คือโลกียจิต ๘๑ ติชรูป เป็นทุกขตั้จะ

นิพพาน เป็นนิโรธตั้จะ

โลกุตตรจิต ๘ เป็นตั้จะวิมุตติ

๑๒๑. จิตตสทฺทโน ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดพร้อมจิต มีอยู่ (ส่วิ
วิขณฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๒ วิญญูติรูป ๒

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ ตั้จะ แล้วได้

ขันธ์ ๔ (เว้นวิญญานขันธ์)

อายตนะ ๑ คือฐัมมายตนะ

ชาติ ๑ คือฐัมมชาติ

ตั้จะ ๒ คือเจตสิก ๕๑ (เว้นโลกะ) ที่ในโลกียจิต ๘๑ วิญญูติรูป ๒

เป็นทุกขตั้จะ

โลกะเจตสิก เป็นสมุทฺยตั้จะ

องค์มรรค ๘ หรือ ๑ ที่ในมกฺกจิต ๔ เป็นมกฺกตั้จะ

เจตสิกที่เหลือ ๒๘ (เว้นองค์มรรค ๘) ที่ในมกฺกจิต ๔ และเจตสิก ๓๖ ใน
ผลจิต ๔ เป็นตั้จะวิมุตติ

๑๒๒. โน จิตตสทกโน ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เกิดพร้อมด้วย
จิต มีอยู่ (ส่ววิษนฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๕ รูป ๒๖ (เว้นวิญญูติรูป ๒) นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้
ขันธ์ ๒ คือรูปขันธ์ ๑ วิญญาณขันธ์ ๑ นิพพาน เป็นขันธ์วิมุติ
อายตนะ ๑๒ คือโอฬาริกายตนะ ๑๐ มนายตนะ ๑ ธรรมายตนะ ๑
ธาตุ ๑๘ คือโอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๗ ธรรมธาตุ ๑
สัจจะ ๒ คือโลกียจิต ๘๘ รูป ๒๖ เป็นทุกขสัจจะ
นิพพาน เป็นนิโรธสัจจะ
โลกุตตรจิต ๘ เป็นสัจจวิมุติ

๑๒๓. จิตตานุปริวตฺติโน ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นไปตามกระแส
จิต มีอยู่ (ส่ววิษนฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๒ วิญญูติรูป ๒
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้
ขันธ์ ๔ เป็นวิญญาณขันธ์
อายตนะ ๑ คือธรรมายตนะ
ธาตุ ๑ คือธรรมธาตุ
สัจจะ ๓ คือทุกขสัจจะ ๑ สมุททยสัจจะ ๑ มัคคสัจจะ ๑

๑๒๔. โน จิตตานุปริวตฺติโน ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เป็นไปตาม
กระแสจิต มีอยู่ (ส่ววิษนฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๕ รูป ๒๖ (เว้นวิญญูติรูป ๒) นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้
ขันธ์ ๒ คือรูปขันธ์ ๑ วิญญาณขันธ์ ๑
อายตนะ ๑๒ คือโอฬาริกายตนะ ๑๐ มนายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑
ธาตุ ๑๘ คือโอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๗ ธรรมธาตุ ๑
สัจจะ ๒ คือทุกขสัจจะ นิโรธสัจจะ โลกุตตรจิต ๘ เป็นสัจจวิมุติ

๑๒๕. จิตตสัณฺฐานสมุทฺธานา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เจ็ดด้วยจิต และ
ที่จิตเป็นสมุทฺธาน มียุ (สัวิษณฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๒

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๓ คือเจตสิกขันธ์ ๓

อายตนะ ๑ คือธัมมายตนะ ๑

ชาติ ๑ คือธัมมชาติ

สัจจะ ๓ คือเจตสิก ๕๑ (เวไนฺโลก) ที่ในโลกียจิต ๔๑ เป็นทุกขสัจจะ

โลกเจตสิก เป็นสมุทฺทยสัจจะ

องค์มรรค ๘ หรือ ๑ ที่ในมคฺคจิต ๔ เป็นมคฺคสัจจะ

เจตสิกที่เหลือ ๒๑ (เวไนฺองค์มรรค ๘) ที่ในมคฺคจิต ๔ เจตสิก ๑๖ ที่ในผล
จิต ๔ เป็นสัจจวิมุตติ

๑๒๖. โน จิตตสัณฺฐานสมุทฺธานา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เจือ
ด้วยจิต และที่ไม่จิตเป็นสมุทฺธาน มียุ (สัวิษณฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ กัมมชรูป ๒๐ อุตฺตชรูป ๑๕ อาหารชรูป ๑๔ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๑ คือรูปขันธ์ ๑ กับขันธ์วิมุตติ

อายตนะ ๑๑ คือโอฬาริกายตนะ ๑๐ ธัมมายตนะ

ชาติ ๑๑ คือโอฬาริกชาติ ๑๐ ธัมมชาติ ๑

สัจจะ ๒ ทุกขสัจจะ ๑ นิโรธสัจจะ ๑

๑๒๗. จิตตสัณฺฐานสมุทฺธานสทฺทโน ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เจ็ดด้วยจิต
ที่เกิดจากจิต และที่เป็นไปพร้อมด้วยจิต มียุ (สัวิษณฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๒

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

^๕ขันธุ์ ๓ ^๕คือเจตสิกขันธุ์ ๓
 อายุตนะ ๑ ^๕คือธัมมายุตนะ
 ชาติ ๑ ^๕คือธัมมชาติ
 สัจจะ ๓ ^๕คือเจตสิก ๕๑ (เว้นโลก) ที่ในโลเกียจิต ๘๑ เป็นทุกขสัจจะ ๑
 โลกเจตสิก เป็นสมุทยสัจจะ
 องค์มรรค ๘ หรือ ๑ ที่ในมกคจิต ๔ เป็นมกคสัจจะ
 เจตสิก ๒๘ (เว้นองค์มรรค ๘) ที่ในมรรคจิต ๔ เจตสิก ๓๖ ที่ในผลจิต ๔
 เป็นสัจจวิมุตติ

๑๒๔. โน จิตตสัสมุฏฐานสหุโน ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ไม่
 เจือด้วยจิต ไม่ใช่เกิดจากจิต และไม่เข้าไปพร้อมด้วยจิต มีอยู่ (ส่ววิษนฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ กัมมชรูป ๒๐ อุตฺตชรูป ๑๕ อาหารชรูป ๑๔ นิพพาน
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธุ์ อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้
^๕ขันธุ์ ๑ ^๕คือรูปขันธุ์ กับขันธุ์วิมุตติ
 อายุตนะ ๑๑ (เว้นมนายุตนะ)
 ชาติ ๑๑ (เว้นวิญญานชาติ ๑)
 สัจจะ ๒ ^๕คือทุกขสัจจะ นิโรธสัจจะ

๑๒๕. จิตตสัสมุฏฐานานุปริวตฺติโน ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เจือ
 ด้วยจิต ที่เกิดจากจิต และเป็นไปตามกระแสจิต มีอยู่ (ส่ววิษนฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๒
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธุ์ อายุตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้
^๕ขันธุ์ ๓ ^๕คือเจตสิกขันธุ์ ๓
 อายุตนะ ๑ ^๕คือธัมมายุตนะ
 ชาติ ๑ ^๕คือธัมมชาติ
 สัจจะ ๓ ^๕คือทุกขสัจจะ สมุทยสัจจะ มกคสัจจะ

๑๓๐. โน จิตตสัมภูตสมุฏฐานานุปรินิพัตติโน ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย
ที่ไม่เจือด้วยจิต ที่ไม่เกิดจากจิต และที่ไม่เป็นไปตามกระแสจิต มีอยู่ (ส่ววิษุณฺณิ)

องค์ธรรมได้แก่ กัมมชรูป ๑๐ อุตฺตชรูป ๑๕ อาหารชรูป ๑๔ นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้
ขันธ์ ๑ คือรูปขันธ์กับขันธ์วิมุติ

อายตนะ ๑๑ (เว้นมนายตนะ)

ธาตุ ๑๑ (เว้นวิญญานธาตุ ๗)

สัจจะ ๒ คือทุกขสัจจะ ๑ นิโรธสัจจะ ๑

๑๓๑. อษฏมุติกา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นภายใน มีอยู่ (ส่ววิษุณฺณิ)

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ ปสาทรูป ๕

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้
ขันธ์ ๒ คือรูปขันธ์ ๑ วิญญานขันธ์ ๑

อายตนะ ๖ คือปสาทอายตนะ ๕ มนายตนะ ๑

ธาตุ ๑๒ คือปสาทธาตุ ๕ วิญญานธาตุ ๗

สัจจะ ๑ คือโลกียจิต ๘๘ ปสาทรูป ๕ เป็นทุกขสัจจะ

โลกุตตรจิต ๘ เป็นสัจจวิมุติ

๑๓๒. พาฬิรา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นภายนอก มีอยู่ (ส่ววิษุณฺณิ)

องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๓ (เว้นปสาทรูป ๕) นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๓ คือรูป ๒๓ เป็นรูปขันธ์

เจตสิกขันธ์ ๓ นิพพาน เป็นขันธ์วิมุติ

อายตนะ ๓ (เว้นปสาทอายตนะ ๕)

ธาตุ ๖ (เว้นปสาทธาตุ ๕ วิญญานธาตุ ๑)

สัจจะ ๔ คือทุกขสัจจะ ๑ สมุทฺยสัจจะ ๑ นิโรธสัจจะ ๑ มัคคสัจจะ ๑

๑๓๓. อุปาทา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่อาศัยมหาภูตรูปเกิดขึ้นฝ่ายเดียว มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อุปาทายรูป ๒๔

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๑ คือรูปขันธ์

อายตนะ ๑๐ (เวทนาอายตนะ ๑ มนสาอายตนะ ๑)

ชาติ ๑๐ (เวทนาอายตนะ ๑ วิญญาณชาติ ๑)

สัจจะ ๑ คือทุกขสัจจะ ๑

๑๓๔. โน อุปาทา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ใช้มหาภูตรูปเกิดขึ้นฝ่ายเดียว มีอยู่ (ส่ววิขยนิค)

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ มหาภูตรูป ๔ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๕ ทั้งหมด

อายตนะ ๓ คืออายตนะ ๑ มนสาอายตนะ ๑ รัสมายตนะ ๑

ชาติ ๕ คืออายตนะ ๑ วิญญาณชาติ ๑ รัสมชาติ ๑

สัจจะ ๔ ทั้งหมด

๑๓๕. อุปาทินนา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย (อันตัณหาและทิฏฐิเข้าไปติดโดยอาการกระทำได้เป็นอารมณ์นั้น) ยึดไว้โดยความเป็นผล มีอยู่ (ส่ววิขยนิค)

องค์ธรรมได้แก่ โลภวิปากจิต ๓๒ เจตสิก ๓๕ กัมมชรูป ๒๐

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๕ ทั้งหมด

อายตนะ ๑๑ (เวทนาอายตนะ)

ชาติ ๑๑ (เวทนาอายตนะ)

สัจจะ ๑ คือทุกขสัจจะ

๑๓๖. อนุปาธินา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่กรรม (อันคัมภีระและทิฏฐิ
เข้าไปติดโดยอาการกระทำให้เป็นอารมณ์นั้น) ไม่ได้ยึดโดยความเป็นผล มีอยู่ (ส่ววิษนติ)

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ กุศลจิต ๒๑ กิริยาจิต ๒๐ ผลจิต ๔ เจตสิก
๕๒ จิตตชรูป ๑๓ อุตฺตชรูป ๑๕ อาหารชรูป ๑๔ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๕ ทั้งหมด

อายตนะ ๓ (เว้นปสาทรูป ๕)

ธาตุ ๘ กौरูปธาตุ ๑ สัทธาธาตุ ๑ กัมมธาตุ ๑ รสธาตุ ๑ โผฏ-
ฐัพพะธาตุ ๑ มโนธาตุ ๑ มโนวิญญานธาตุ ๑ ธรรมธาตุ ๑

สัจจะ ๔ ทั้งหมด

จบ มหันตรทุก

๑๓๗. อุปาทานา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชออุปาทาน หรือทมิสภาพ
ยึดมั่นในอารมณ์ มีอยู่ (ส่ววิษนติ)

องค์ธรรมได้แก่ อุปาทานองค์ธรรม ๒ คือโลกะ ทิฏฐิ

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๑ กौरสังขารขันธ์

อายตนะ ๑ กौरธัมมายตนะ

ธาตุ ๑ กौरธัมมธาตุ

สัจจะ ๒ กौरทิฏฐิ เป็นทุกขสัจจะ

โลกะ เป็นสมุทฺยสัจจะ

๑๓๘. โน อุปาทานา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่า อุปาทาน
หรือที่ไม่ยึดมั่นในอารมณ์ มีอยู่ (ส่ววิษนติ)

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๕๐ (เว้นอุปาทานองค์ธรรม ๒) รูป ๒๘
นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น ^๕ ๕	ทั้งหมด
อายุตนะ ๑๒	ทั้งหมด
ชาติ ๑๘	ทั้งหมด
สัจจะ ๔	ทั้งหมด

๑๓๙. อุปาทานียา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน มีอยู่ (ส่วิขุขนฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น ^๕ ๕	ทั้งหมด
อายุตนะ ๑๒	ทั้งหมด
ชาติ ๑๘	ทั้งหมด
สัจจะ ๓	(เว้นนิโรธสัจจะ)

๑๔๐. อนุปาทานียา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน มีอยู่ (ส่วิขุขนฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น ^๕ ๔	ก่อนามชั้น ^๕ ๕
อายุตนะ ๒	ก่อนายตนะ ธรรมายตนะ
ชาติ ๒	ก่อนโนวัญญาณชาติ ธรรมชาติ
สัจจะ ๒	ก่อนนิโรธสัจจะ มัคคสัจจะ

๑๔๑. อุปาทานสมุปยุตฺตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วย อุปาทาน มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกมุตจิต ๘ เจตสิก ๒๒ (เว้นโลกเจตสิกที่ในทวิภูตคติ-สัมยุตตจิต ๔)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๔ ก้อนามชั้น^๕ ๔

อายุตนะ ๒ กอมนายตนะ ๑ รัมมายตนะ ๑

ชาติ ๒ กอมนโนวิญญาณุชาติ ๑ รัมมชาติ ๑

สัจจะ ๒ ทุกขสัจจะ ๑ สมุทยสัจจะ ๑

๑๔๒. อุปาทานวิปยุตตะตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วย
อุปาทาน มีอยู่ (ส่ววิขันธ์)

องค์ธรรมได้แก่ โทสมูลจิต ๒ โมหมูลจิต ๒ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖
กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๔๘ (โลติกเจตสิก ๓) และโลกเจตสิกที่ในทวิภูต วิปยุตตจิต ๔
รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๕ ทั้งหมด

อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๔ ทั้งหมด

๑๔๓. อุปาทานา เจว ธมฺมา อุปาทานิยา จ สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อ
อุปาทาน และเป็นอารมณ์ของอุปาทาน มีอยู่ (ส่ววิขันธ์)

องค์ธรรมได้แก่ โลกะ ทิณฺณิ

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๑ กอสังขารชั้น^๕

อายุตนะ ๑ กอรัมมายตนะ

ชาติ ๑ กอรัมมชาติ

สัจจะ ๒ กอทิณฺณิ เป็นทุกขสัจจะ

โลกะ เป็นสมุทยสัจจะ

๑๔๔. อุปาทานียา เจว ธมฺมา โน จ อุปาทานา สภาวธรรมทั้งหลาย
ที่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน แต่ไม่ใช่ชื่อว่าอุปาทาน มีอยู่ (ส่ววิษนติ)

องค์ธรรมได้แก่ โลเกยจิต ๘๑ เจตสิก ๕๐ (เว้นอุปาทานองค์ธรรม ๒) รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๕ ทั้งหมด

อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๑ คือโลกียจิต ๘๐ เจตสิก ๕๐ (เว้นอุปาทานองค์ธรรม ๒)

รูป ๒๘ เป็นทุกขสัจจะ

๑๔๕. อุปาทานา เจว ธมฺมา อุปาทานสมปยุตฺตา จ สภาวธรรมทั้งหลาย
ที่ชื่อว่าอุปาทาน และประกอบด้วยอุปาทาน มีอยู่ (ส่ววิษนติ)

องค์ธรรมได้แก่ อุปาทานองค์ธรรม ๒ คือโลกะ ทิณฺณิ ที่ในทิณฺณิกต สมปยุต-
จิต ๔

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๑ คือสังขารขันธ์

อายตนะ ๑ คือธัมมอายตนะ

ชาติ ๑ คือธัมมชาติ

สัจจะ ๒ คือทุกขสัจจะ ๑ สมุทฺยสัจจะ ๑

๑๔๖. อุปาทาน สมปยุตฺตา เจว ธมฺมา โน จ อุปาทานา มีอยู่
(ส่ววิษนติ)

องค์ธรรมได้แก่ โลกมุตจิต ๘ เจตสิก ๒๐ (เว้นอุปาทาน ๒)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๔ กอนามขันธ์ ๔

อายตนะ ๒ กอมนายตนะ ๑ ธัมมอายตนะ ๑

ชาติ ๒ กอมนโนวัญญูณชาติ ๑ ธัมมชาติ ๑

สัจจะ ๑ คือทุกขสัจจะ

๑๔๗. อุปาทาน วิปยุตตะตา โข ปน ธมฺมา อุปาทานียาปี สภาวธรรม
ทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยอุปาทาน แต่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน มีอยู่ (สัวิขุชนคติ)

องค์ธรรมได้แก่ โทสมูลจิต ๒ โมหมูลจิต ๒ โลภียกุศลจิต ๑๗ โลภียวิปาก-
จิต ๑๒ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๔๘ (เว้นโลกิกเจตสิก ๓) และโลกเจตสิกที่ในทณฺฏิกต
สัปปยุตตจิต ๔ รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยขั้น^๕ อายตนะ ๓ ชาติ ๓ สัจจะ แล้วได้

ขั้น^๕ ๕ ทั้งหมด

อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๒ กอทุกขสัจจะ ๑ สมุทฺยสัจจะ ๑

๑๔๘. อุปาทาน วิปยุตตะตา โข ปน ธมฺมา อนุปาทานียาปี สภาวธรรม
ทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยอุปาทาน และไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน มีอยู่ (สัวิขุชนคติ)

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขั้น^๕ อายตนะ ๓ ชาติ ๓ สัจจะ แล้วได้

ขั้น^๕ ๔ คือเวทนาเจตสิก เป็นเวทนาขั้น^๕

สัญญาเจตสิก เป็นสัญญาขั้น^๕

เจตสิกที่เหลือ ๓๔ เป็นสังขารขั้น^๕

โลกุตตรจิต ๘ เป็นวิญญาณขั้น^๕

อายตนะ ๒ คือโลกุตตรจิต ๘ เป็นมนายตนะ

เจตสิก ๓๖ เป็นขัมมายตนะ

ชาติ ๒ คือโลกุตตรจิต ๘ เป็นมโนวิญญาณชาติ

เจตสิก ๓๖ นิพพาน เป็นขัมมชาติ

สัจจะ ๒ คือนิพพาน เป็นนิโรธสัจจะ

องค์มรรค ๘ หรือ ๓ ที่ในมกคจิต ๔ เป็นมกคสัจจะ

มกคจิตที่เหลือ ๒๘ ผลจิตอุปบาท ๓๓ เป็นสัจจะวิมุตติ

จบ อุปาทานโคจร

๑๔๙. กิเลส ๓๓ สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่า กิเลส มีอยู่ (ส่ววิษนติ)
องค์ธรรมได้แก่ กิเลส ๑๐ คือ โลติกะเจตสิก ๑ โมจตุกเจตสิก ๔ โทสะ
ต้นะ วิกิจจนา

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ ๕ อายุตนะ ๑๒ ชาติ ๑๘ สัจจะ แล้วได้
ขันธ์ ๑ คือสังขารขันธ์
อายุตนะ ๑ คือธัมมายุตนะ
ชาติ ๑ คือธัมมชาติ
สัจจะ ๒ คือกิเลส ๕ (เว้นโลกะ) เป็นทุกขสัจจะ โลกะเป็นสมุทย

สัจจะ

๑๕๐. โน กิเลส ๓๓ สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่า กิเลส มีอยู่
(ส่ววิษนติ)

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๕ เจตสิก ๕๒ (เว้นกิเลสองค์ธรรม ๑๐) รูป ๒๘
นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ ๕ อายุตนะ ๑๒ ชาติ ๑๘ สัจจะ แล้วได้
ขันธ์ ๕ ทั้งหมด
อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด
ชาติ ๑๘ ทั้งหมด
สัจจะ ๓ คือทุกขสัจจะ ๑ นิโรธสัจจะ ๑ มัคคสัจจะ ๑

๑๕๑. สกิลเสกกา ๓๓ สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของกิเลส มีอยู่
(ส่ววิษนติ)

องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ ๕ อายุตนะ ๑๒ ชาติ ๑๘ สัจจะ แล้ว ได้
ขันธ์ ๕ ทั้งหมด
อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด
ชาติ ๑๘ ทั้งหมด
สัจจะ ๒ คือทุกขสัจจะ ๑ สมุทยสัจจะ ๑

๑๕๒. อสังกิลิฐา ธมฺมา สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เป็นอารมณ์ของกิเลสได้
มีอยู่ (ส่ววิขยติ)

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ ๕ อายุตนะ ๒ ชาติ ๒ สัจจะ ๒ แล้วได้

ขันธ์ ๕ กือนามขันธ์ ๕

อายุตนะ ๒ กือนายตนะ ๑ ฐัมมายตนะ ๑

ชาติ ๒ กือนโนวิญญานชาติ ๑ ฐัมมชาติ ๑

สัจจะ ๒ กือนโรธสัจจะ ๑ มกคสัจจะ ๑

๑๕๓. อสังกิลิฐา ธมฺมา สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมอง
เร่าร้อน มีอยู่ (ส่ววิขยติ)

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๓

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ ๕ อายุตนะ ๒ ชาติ ๒ สัจจะ ๒ แล้วได้

ขันธ์ ๕ กือนามขันธ์ ๕

อายุตนะ ๒ กือนายตนะ ๑ ฐัมมายตนะ ๑

ชาติ ๒ กือนโนวิญญานชาติ ๑ ฐัมมชาติ ๑

สัจจะ ๒ กือทุกขสัจจะ ๑ สมุทสัจจะ ๑

๑๕๔. อสังกิลิฐา ธมฺมา สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมอง
เร่าร้อน มีอยู่ (ส่ววิขยติ)

องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๑๖ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ รูป

๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ ๕ อายุตนะ ๒ ชาติ ๒ สัจจะ ๒ แล้วได้

ขันธ์ ๕ ทั้งหมด

อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๓ (เว้นสมุทสัจจะ)

๑๕๕. กิเลสสมปยุตตา ธมฺมา สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยกิเลส มีอยู่ (ส่ววิขันธ์)

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๓

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๔ กอนามขันธ์ ๔

อายตนะ ๒ กอมนายตนะ ๑ รัมมายตนะ ๑

ชาติ ๒ กอมนวัญญาณชาติ ๑ รัมมชาติ ๑

สัจจะ ๒ กอทุกขสัจจะ ๑ สมุทยสัจจะ ๑

๑๕๖. กิเลสวิปยุตตา ธมฺมา สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยกิเลส มีอยู่ (ส่ววิขันธ์)

องค์ธรรมได้แก่ โสภณจิต ๕ หรือ ๘ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๕ ทั้งหมด

อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๓ (เว้นสมุทยสัจจะ)

๑๕๗. กิเลสา เจว ธมฺมา สกิลเลสิกา จ สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่ากิเลส และเป็นอารมณ์ของกิเลส มีอยู่ (ส่ววิขันธ์)

องค์ธรรมได้ กิเลส ๑๐ ทั้งหมด

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๑ กอสังขารขันธ์

อายตนะ ๑ กอรัมมายตนะ ๑

ชาติ ๑ กอรัมมชาติ ๑

สัจจะ ๒ กอทุกขสัจจะ ๑ สมุทยสัจจะ ๑

๑๕๘. สกิลเลสิกา เจว ธมฺมา โน จ กิเลสา สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เป็น อารมณ์ของกิเลส แต่ไม่ชื่อว่ากิเลส มีอยู่ (ส่ววิขันธ์)

องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๔๒ (เว้นกิเลสองค์ธรรม ๑๐) รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๕ ๕ ทั้งหมด

อายตนะ ๑๒ ๕ ทั้งหมด

ธาตุ ๑๘ ๕ ทั้งหมด

สัจจะ ๑ ๕ กอทุกขสัจจะ ๑

๑๕๙. กิเลสา เจว ธมฺมา สกิลิฏฺฐา จ สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่ากิเลส และที่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมอง เราร้อน มียู่ (สัวิษณฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ กิเลสองค์ธรรม ๑๐

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๑ ๕ กอสังขารขันธ์

อายตนะ ๑ ๕ กอธัมมายตนะ

ธาตุ ๑ ๕ กอธัมมธาตุ

สัจจะ ๒ ๕ กอทุกขสัจจะ ๑ สมุทฺทสัจจะ ๑

๑๖๐. สกิลิฏฺฐา เจว ธมฺมา โน จ กิเลสา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ถูก กิเลสทำให้เศร้าหมอง เราร้อน แต่ไม่ชื่อว่ากิเลส มียู่

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๑๑ (เว้นกิเลส ๑๐)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๔ ๕ กอนามขันธ์ ๔

อายตนะ ๒ ๕ กอมนายตนะ ๒ ธัมมายตนะ ๑

ธาตุ ๒ ๕ กอมนวินิยุญญธาตุ ๑ ธัมมธาตุ ๑

สัจจะ ๑ ๕ กอทุกขสัจจะ

๑๖๑. กิเลสา เจว ธมฺมา กิเลสสมุปฺปยุตฺตา จ สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่ากิเลส และประกอบด้วยกิเลส มียู่

๑๖๒. กิเลสสมุปฺปยุตฺตา เจว ธมฺมา โน จ กิเลสา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยกิเลส แต่ไม่ชื่อกิเลส มียู่

ทั้ง ๒ บทนี้ องค์กรรมและการจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕
เหมือนกับกิเลสสังกิลิฐทุก ๆ การ

๑๖๓. กิเลสวิปยุตตะ โข ปน ธมฺมา สกิลิเกกาปี สภาวธรรมทั้งหลาย
ที่ไม่ประกอบด้วยกิเลส แต่เป็นอารมณ์ของกิเลสมีอยู่ (ส่ววิชนติ)

องค์กรรมได้แก่ โลกียกุศลจิต ๑๑ โลกียวิปากจิต ๓๒ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก

๓๘ รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๕ ทั้งหมด

อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๑ ก่อทุกขสัจจะ

๑๖๔. กิเลสวิปยุตตะ โข ปน ธมฺมา อสกิลิเกกาปี สภาวธรรมทั้งหลาย
ที่ไม่ประกอบด้วยกิเลส และไม่ใช่อารมณ์ของกิเลส มีอยู่ (ส่ววิชนติ)

องค์กรรมได้แก่ โภกัตตวจิตตูปบาท นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๔ ก้อนามชั้น^๕ ๔

อายุตนะ ๒ ก้อนามายตนะ ๑ ฐัมมายตนะ ๑

ชาติ ๒ ก้อนมโนวิญญานชาติ ๑ ฐัมมชาติ ๑

สัจจะ ๒ กอนิโรธสัจจะ ๑ มัคคสัจจะ ๑

จบ กิเลสโคจลกะ

๑๖๕. ทสฺสเนน ปหาตพฺพา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่พึงประหารโดย
โสดาปัตติมรรค มีอยู่

องค์กรรมได้แก่ ทิฏฐีกตสัมปยุตตจิต ๔ วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต ๑ เจตสิก ๒๒
อันโสดาปัตติมรรค พึงละได้โดยเด็ดขาด (สมุจเฉตปหาน) ทิฏฐีกตวิปยุตตจิต ๔

โทสมุลจิต ๒ เจตสิก ๒๕ ที่นำไปสู่อบาย (อปายกมนิย) อันโสดาปัตติมรรค ฟังจะได้ โดยสามารถทำให้เบาบางลง (ตนุกรปหาน)

กรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๔ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๖ แล้วได้

ชั้น ^๔ ๔	ก่อนามชั้น ^๔ ๔
อายุตนะ ๒	มนายตนะ ๕ รัมมายตนะ ๕
ชาติ ๒	ก้อมโนวิญญูญาณชาติ ๕ รัมมชาติ ๕
สัจจะ ๒	ก้อทุกขสัจจะ ๕ สมุทสัจจะ ๕

๑๖๖. น ทสฺสเนน ปหาคพฺพา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่พึงประ-
หามโดยโสดาปัตติมรรค มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๒ (เว้นทิฏฐิกตวิปปยุตตจิต ๔ โทสมุลจิต ๒ ที่นอกจาก
พึงประหามโดยโสดาปัตติมรรค คืออปายกมนิย) เจตสิก ๕๐ (เว้นทิฏฐิ วิจิกิจฉา) รูป
๒๘ นิพพาน

กรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๖ สัจจะ^๗ แล้วได้

ชั้น ^๕ ๕	ทั้งหมด
อายุตนะ ๑๒	ทั้งหมด
ชาติ ๑๘	ทั้งหมด
สัจจะ ๔	ทั้งหมด

๑๖๗. ภาวนาย ปหาคพฺพา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่พึงประมาณโดย
อริยมรรคเบองบน ๓ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่

ก. ทิฏฐิกตวิปปยุตตจิต ๔ โทสมุลจิต ๒ เจตสิก ๒๕ ที่เป็นอย่างหยาบ
(โอฬาริก) อันสกทาคามิมรรคฟังจะได้ โดยสามารถทำให้เบาบางลง (ตนุกรปหาน)

ข. ทิฏฐิกตวิปปยุตตจิต ๔ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกามราคะ โทสมุลจิต ๒ เจตสิก ๒๕
อันอนาคามิมรรคฟังจะได้โดยเด็ดขาด (สมุจเฉทปหาน)

ก. ทัศนวิสัยวิปยุตตจิต ๔ ซึ่งเกี่ยวข้องกับรูปราคะ อรูปราคะ อุทธัจจสัมปยุตตจิต ๑ เจตสิก ๒๑ อันธรรคตมรรคพึงละได้โดยเด็ดขาด (สมุจเฉทปหาน)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ ๕ อายุตนะ ๒ ชาติ ๒ สัจจะ ๒ แล้วได้

ขันธ์ ๔ กือนามขันธ์ ๔

อายุตนะ ๒ กือนายตนะ ๒ ฐัมมายตนะ ๒

ชาติ ๒ กือนโนวิญญานชาติ ๒ ฐัมมชาติ ๒

สัจจะ ๒ กือทุกขสัจจะ ๒ สมุทสัจจะ ๒

๑๖๘. น ภาวนาย ปหาตพพา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่พึงละได้ โดยอริยมรรคเบองบน ๓ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ ทัศนวิสัยวิปยุตตจิต ๔ โทสมูลจิต ๒ ที่นอกจากพึงประหารณ โดยอริยมรรคเบองบน ๓ คืออปายกมนีย ทัศนวิสัยวิปยุตตจิต ๔ วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต ๑ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ ๕ อายุตนะ ๒ ชาติ ๒ สัจจะ ๒ แล้วได้

ขันธ์ ๕ ทั้งหมด

อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๔ ทั้งหมด

๑๖๙. ทสฺสเนน ปหาตพพเหตุกา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่มีเหตุอัน พึงประหารณได้โดยโสดาปัตติมรรค มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ ทัศนวิสัยวิปยุตตจิต ๔ วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต ๑ เจตสิก ๒๒ (เว้นโมหเจตสิกที่ในวิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต ๑) อันโสดาปัตติมรรคพึงละได้โดยเด็ดขาด (สมุจเฉทปหาน) ทัศนวิสัยวิปยุตตจิต ๔ โทสมูลจิต ๒ เจตสิก ๒๕ ที่นำไปสู่อบาย (อปายกมนีย) อันโสดาปัตติมรรคพึงละได้โดยสามารถทำให้เบาบางลง (ตณฺหฺรปหาน)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ ๕ อายุตนะ ๒ ชาติ ๒ สัจจะ ๒ แล้วได้

ขันธ์ ๔ กือนามขันธ์ ๔

อายตนะ ๒ กอมนายตนะ ฐัมมายตนะ

ธาตุ ๒ กอมนวินญาณธาตุ ฐัมมธาตุ

สัจจะ ๒ กอทุกขสัจจะ สมุทยสัจจะ

๑๗๐. น หสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่มี เหตุอันพึงปหานได้โดยโสดาปัตติมรรค มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐีกตวิปยุตตจิต ๔ โทสมุลจิต ๒ ที่นอกจากพึงปหานได้โดยโสดาปัตติมรรค ก็อุปายคมนีย อุทฺธจสัมปยุตตจิต ๑ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๕๐ (เว้นทิฏฐิ วิจิกิจนา) และโมหเจตสิกที่ในวิจิกิจนาสัมปยุตตจิต ๑ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๕	ทั้งหมด
อายตนะ ๑๒	ทั้งหมด
ธาตุ ๑๘	ทั้งหมด
สัจจะ ๔	ทั้งหมด

๑๗๑. ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่มีเหตุอัน พึงปหานได้โดยโสดาปัตติมรรค มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่

ก. ทิฏฐีกตวิปยุตตจิต ๔ โทสมุลจิต ๒ เจตสิก ๒๕ ที่เป็นอย่างหยาบ (โอฬาริก) อันสทกาคามีมรรคพึงละได้ โดยสามารถทำให้เบาบางลง (ตณฺหปรหณ)

ข. ทิฏฐีกตวิปยุตตจิต ๔ ที่เกี่ยวกับกามราคะ โทสมุลจิต ๒ เจตสิก ๒๕ อันอนาคามีมรรคพึงละได้โดยเด็ดขาด (สมุจเฉทปรหณ)

ค. ทิฏฐีกตวิปยุตตจิต ๔ ที่เกี่ยวกับรูปราคะ อรูปราคะ อุทฺธจสัมปยุตตจิต ๑ เจตสิก ๒๑ (เว้นโมหเจตสิกที่ในอุทฺธจสัมปยุตตจิต ๑) อันอรหัตตมรรคพึงละได้โดยเด็ดขาด (สมุจเฉทปรหณ) (อภิสสโนมิตฺตา)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ^๕ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๔ ชื่อนามชั้น^๕ ๔

อายุตนะ^๕ ๒ กิโณนายตนะ^๕ ธรรมายตนะ^๕

ชาติ^๕ ๒ กิโณโนวิญญูณชาติ^๕ ธรรมชาติ^๕

สัจจะ^๕ ๒ กิโณทุกขสัจจะ^๕ สมุททสัจจะ^๕

๑๗๒. น ภาวนาย ปหาตพพเหตุกา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่มี
เหตุ อันพึงประหาณได้โดยอริยมรรคเบองบน ๓ มียู

องค์ธรรมได้แก่

ก. ทิฏฐีกตวิปยุตตจิต ๔ โทสมุตจิต ๒ ที่นอกจากพึงประหาณโดยอริยมรรค
เบองบน ๓ คืออปายคมนีย

ข. ทิฏฐีกตวิปยุตตจิต ๔ วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต ๒๑ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖
กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๕๒ และโมหเจตสิกที่ในอุทราชสัมปยุตตจิต ๑ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ^๕ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๕ ทั้งหมด

อายุตนะ^๕ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ^๕ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ^๕ ๔ ทั้งหมด

๑๗๓. สวิตกกา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดพร้อมด้วยวิตก หรือทม
วิตก มียู

องค์ธรรมได้แก่ สวิตกกจิต ๕๕ คือกามจิต ๔๔ (เว้นทวิปัญจวิญญูณจิต ๑๐)
ปฐมฌานจิต ๑๑ เจตสิก ๕๑ (เว้นวิตก)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ^๕ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๔ นามชั้น^๕ ๔

อายุตนะ^๕ ๒ กิโณนายตนะ^๕ ธรรมายตนะ^๕

ชาติ^๕ ๓ กิโณโนชาติ^๕ มโนวิญญูณชาติ^๕ ธรรมชาติ^๕

สัจจะ^๕ ๓ (เว้นนิโรธสัจจะ^๕)

๑๗๔. อวิตกกา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เกิดพร้อมด้วยวิตก หรือ
ที่ไม่มีวิตก มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อวิตกกจิต ๖๖ กิเฬวปัญญาวินญาณจิต ๑๐ ทุตติยญาณจิต ๑๑
ตุตติยญาณจิต ๑๑ จตฺตถกฺกญาณจิต ๑๑ ปัญฺจกฺกญาณจิต ๒๓ เจตสิก ๓๓ และวิตกเจตสิก ๕๕
ที่ในสวิตกกจิต ๕๕ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๕ ทั้งหมด

อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ธาตุ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๔ ทั้งหมด

๑๗๕. สวิจจกา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดพร้อมด้วยวิจจ หรือที่มี
วิจจ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ สวิจจจิต ๖๖ กิเฬวญาณจิต ๕๕ (เว้นทวิปัญญาวินญาณจิต ๑๐)
ปฐมญาณจิต ๑๑ ทุตติยญาณจิต ๑๑ เจตสิก ๕๑ (เว้นวิจจ)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๕ กิเฬวขันธ์ ๕

อายตนะ ๒ กิเฬวอายตนะ ๒ ธรรมายตนะ

ธาตุ ๓ กิเฬวธาตุ ๓ มโนวิญญานธาตุ ๑ ธรรมธาตุ

สัจจะ ๓ (เว้นนิโรธสัจจะ)

๑๗๖. อวิจจกา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เกิดพร้อมด้วยวิจจ หรือ
ที่ไม่มีวิจจ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อวิจจจิต ๕๕ กิเฬวปัญญาวินญาณจิต ๑๐ ตุตติยญาณจิต ๑๑
จตฺตถกฺกญาณจิต ๑๑ ปัญฺจกฺกญาณจิต ๒๓ เจตสิก ๓๖ และวิจจเจตสิก ๖๖ ที่ในสวิจจจิต
๖๖ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๕ ทั้งหมด

อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๔ ทั้งหมด

๑๗๗. สปัฏฐิกา ธมฺมา สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เกิดพร้อมด้วยปฏี หรือทัม
ปฏี มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ สปัฏฐิกจิต ๕๑ กิอทามโสมนัสสทกคจิต ๑๘ ปฐมฉานจิต ๑๑
ทุติยฉานจิต ๑๑ ตติยฉานจิต ๑๑ เจตสิก ๔๖ (เว้นปฏี)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๔ คือนามชั้น^๕ ๔

อายุตนะ ๒ คือนายตนะ รมมายตนะ

ชาติ ๒ คือนวัญญาณธาตุ รมธาตุ

สัจจะ ๓ (เว้นนิโรธสัจจะ)

๑๗๘. อปัฏฐิกา ธมฺมา สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เกิดพร้อมด้วยปฏี หรือ
ทัมปฏี มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อปัฏฐิกจิต ๓๐ กิอโทสมูลจิต ๒ กายวิญญานจิต ๒ จตตฉ-
ฉานจิต ๑๑ อูปেকขาสทกคจิต ๕๕ เจตสิก ๕๑ (เว้นปฏี) และปฏีเจตสิก ๕๑ ที่ใน
ปฏีสทกคจิต รูป ๒๘ นิพพาน (อภิสกขะวินัย)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น^๕ ๕ ทั้งหมด

อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๔ ทั้งหมด

๑๓๙. บิตสหคตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดพร้อมด้วยบิต มีอยู่

๑๔๐. น บิตสหคตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เกิดพร้อมด้วยบิต มีอยู่

ทั้ง ๒ บทนี้ องค์ธรรมและการจำแนกชั้นนี้ อยาตนะ ชาติ สัจจะ เหมือนกันกับสัปปีติทุก ทุกประการ

๑๔๑. สุธสหคตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดพร้อมด้วยสุขเวทนา มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ สุขสหคตจิต ๖๓ เจตสิก ๔๖ (เวทนา)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น อยาตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ชั้น ๔ คือนามชั้น ๔

อยาตนะ ๒ คือมนายตนะ รัมมายตนะ

ชาติ ๓ คือกายวิญญาณชาติ มโนวิญญาณชาติ รัมมชาติ

สัจจะ ๓ (เวทนาโรธสัจจะ)

๑๔๒. น สุธสหคตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เกิดพร้อมด้วยสุขเวทนา มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ ทุกขสหคตจิต ๕๕ เจตสิก ๕๑ (เวทนา) และสุขเวทนา-เจตสิก ๖๓ ที่ในสุขสหคตจิต ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น อยาตนะ ชาติ สัจจะ แล้วได้

ชั้น ๕ ทั้งหมด

อยาตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๔ ทั้งหมด

๑๔๓. อูเปกขาสหคตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดพร้อมด้วยอูเปกขา-เวทนา มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อูเปกขาสหคตจิต ๕๕ เจตสิก ๔๖ (เวทนา)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๔ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๖ แล้วได้

ชั้น^๔ ๔ คือ นามชั้น^๔ ๔

อายุตนะ ๒ คือ มนายตนะ ธรรมายตนะ

ชาติ^๕ ๗ คือ จักขุวิญญาณธาตุ โสตวิญญาณธาตุ ฆานวิญญาณธาตุ
ชีวหาวิญญาณธาตุ มโนธาตุ มโนวิญญาณธาตุ ธรรมธาตุ

สัจจะ^๖ ๓ (เว้นนิโรธสัจจะ)

๑๔๔. น อุเปกขาสหคตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เกิดพร้อมด้วย
อุเปกขา มีอยู่ (กัมมจก) ๔๖ กถิตา ๓๘ จตติยสทก ๓๖ กัมมจกในระตติ

องค์ธรรมได้แก่ สุขสทกจิต ๖๓ ทุกขสทกจิต ๓ เจตสิก ๕๑ (เว้นวิกิจจนา)
และอุเปกขาเวทนาเจตสิก ๕๕ ที่ในอุเปกขาสหคตจิต รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๔ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๖ แล้วได้

ชั้น^๔ ๕ ทั้งหมด

อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด (ระตติสทกในระตติ) ๓ ระตติ

ชาติ^๕ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ^๖ ๔ ทั้งหมด

๑๔๕. กามาวจรา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่า กามาวจระ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กามาวจระจิต ๕๔ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๔ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๖ แล้วได้

ชั้น^๔ ๕ ทั้งหมด

อายุตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ^๕ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ^๖ ๒ คือ ทุกขสัจจะ สมุทฺยสัจจะ

๑๔๖. น กามาวจรา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่า กามาวจระ
มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ มหัคคตจิต ๒๘ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ ตั้จะ แล้วได้

ขันธ์ ๔ คือนามขันธ์ ๔

อายตนะ ๒ คือมนายตนะ รั้มมายตนะ

ชาติ ๒ คือมโนวิญญูณชาติ รั้มมชาติ

ตั้จะ ๒ คือนิโรธตั้จะ มัคคตั้จะ

๑๒๗. รูปาวจร ๓๓ สภาวะธรรมทั้งหลายที่ ทชอว่า รูปาวจร มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ รูปาวจรจิต ๑๕ เจตสิก ๓๕

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ ตั้จะ แล้วได้

ขันธ์ ๔ คือนามขันธ์ ๔

อายตนะ ๒ คือมนายตนะ รั้มมายตนะ

ชาติ ๒ คือมโนวิญญูณชาติ รั้มมชาติ

ตั้จะ ๑ คือทุกขตั้จะ

๑๒๘. น รูปาวจร ๓๓ สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่า รูปาวจร มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กามาวจรจิต ๕๔ อรูปาวจรจิต ๑๒ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๕๒

รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ ตั้จะ แล้วได้

ขันธ์ ๕ ทั้งหมด

อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ชาติ ๑๘ ทั้งหมด

ตั้จะ ๔ ทั้งหมด

๑๒๙. อรูปาวจร ๓๓ สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่า อรูปาวจร มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อรูปาวจรจิต ๑๒ เจตสิก ๓๐

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ชาติ ตั้จะ แล้วได้

ขันธ์ ๔ คือนามขันธ์ ๔

อายตนะ ๒ กอมนายตนะ ฌัมมายตนะ

ธาตุ ๒ กอมโนวิญญานธาตุ ฌัมมธาตุ

สัจจะ ๑ กอทุกขสัจจะ

๑๙๐. น อรูปาวจร ฌมมา สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ใช่ชื่อว่า อรูปาวจร

มอยู่

องค์ธรรมได้แก่ กามาวจรจิต ๕๔ รูปาวจรจิต ๑๕ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๕๒

รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๕ ทั้งหมด

อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ธาตุ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๔ ทั้งหมด

๑๙๑. ปริยาปนนา ฌมมา สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่นับเนื่องเข้าในสังสารวัฏ

มอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๕ ทั้งหมด

อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ธาตุ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๓ กอทุกขสัจจะ สมุทฺยสัจจะ มัคคสัจจะ

๑๙๒. อปริยาปนนา ฌมมา สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่นับเนื่องเข้าในสังสาร

วัฏ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๔ กอนามขันธ์ ๔

อายตนะ ๒ ค้อมนายตนะ รัมมายตนะ

ธาตุ ๒ ค้อมโนวิญญูณธาตุ รัมมธาตุ

สัจจะ ๒ ค้อมโรธสัจจะ มัคคสัจจะ

๑๙๓. นิยุยานิกา ธมฺมา สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่^๕เป็นเหตุให้ออกจากสังสาร-
วัฏฏ์ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ มัคคจิต ๔ เจตสิก ๓๖

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๕ ค้อมนามขันธ์ ๕

อายตนะ ๒ ค้อมนายตนะ รัมมายตนะ

ธาตุ ๒ ค้อมโนวิญญูณธาตุ รัมมธาตุ

สัจจะ ๑ ค้อมมัคคสัจจะ

๑๙๔. อนิยุยานิกา ธมฺมา สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่^๕ไม่เป็นเหตุให้ออกจาก
สังสารวัฏฏ์ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลเกียจิต ๘๑ ผลจิต ๔ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้ว ได้

ขันธ์ ๕ ทั้งหมด

อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ธาตุ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๓ (เว้นมัคคสัจจะ)

๑๙๕. นิยตา ธมฺมา สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ให้ผลแน่นอนในลำดับ แห่งจิต
หรือในลำดับแห่งตน มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่

ก. ขวณะจิต ดวงที่ ๑ ของทวิญญิตตัมปยุตตจิต ๔ ที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจ
แห่งนิยตมิจฉาทิญญิกรรม เจตสิกที่ประกอบ ๒๑ ดวง

ข. ขวณะจิต ดวงที่ ๑ ของโทสมูลจิต ๒ ที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจแห่งปัญจา-
นันตริยกรรม เจตสิกที่ประกอบ ๒๑ ดวง

และ ก. มัคคจิต ๕ เจตสิกที่ประกอบ ๓๖ ดวง

กรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น ^๕ ๔	ก่อนามชั้น ^๕ ๔
อายุตนะ ๒	ก่อนายตนะ ๕ รมายตนะ
ชาติ ๒	ก่อนโนวัญญาณชาติ ๕ รมชาติ
สัจจะ ๓	ก่อนทุกขสัจจะ ๕ สมุทสัจจะ ๕ มัคคสัจจะ

๑๙๖. อนินยตา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่แน่นอนโดยอาการทั้งสอง
ดังกล่าวมาแล้วนั้น มียุ

องค์ธรรมได้แก่ อภิสลจิต ๑๒ (เว้นชวนจิตดวงที่ ๓ ของทวิฏฐิตสัมปยุตตจิต ๔
ที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจแห่งนิยตมิจนาทวิฏฐิตกรรม และชวนะจิตดวงที่ ๓ ของโทสมุจจิต ๒
ที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจแห่งปัญจานันตริยกรรม) โลกียกุสลจิต ๑๗ วิปากจิต ๑๖ กิริยาจิต ๒๐
เจตสิก ๕๒ รูป ๒๔ นิพพาน

กรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น ^๕ ๕	ทั้งหมด
อายุตนะ ๑๒	ทั้งหมด
ชาติ ๑๘	ทั้งหมด
สัจจะ ๓	(เว้นมัคคสัจจะ)

๑๙๗. สอตุตฺตรา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ยังมีสภาวธรรมที่ยังกว่าตน
มียุ

องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๔

กรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ชั้น^๕ อายุตนะ ชาติ^๕ สัจจะ^๕ แล้วได้

ชั้น ^๕ ๕	ทั้งหมด
อายุตนะ ๑๒	ทั้งหมด
ชาติ ๑๘	ทั้งหมด
สัจจะ ๓	ก่อนทุกขสัจจะ ๕ สมุทสัจจะ ๕ มัคคสัจจะ

๑๙๘. อนุตฺตฺตรา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่มีสภาวธรรมที่ยังกว่าตน
มียุ

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๑๖ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๕ คือนามขันธ์ ๕

อายตนะ ๒ คือนายตนะ ๕ รัมมายตนะ

ธาตุ ๒ คือมนโณวิญญาณธาตุ ๕ รัมมธาตุ

สัจจะ ๒ คือนิโรธสัจจะ มัคคสัจจะ

๑๙๙. สรรณ ๕ ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดพร้อมด้วยกิเลส มีรากะ
เป็นต้น ๕ เป็นเหตุให้สัตว์ทั้งหลายร้องไห้ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๕ คือนามขันธ์ ๕

อายตนะ ๒ คือนายตนะ ๑ รัมมายตนะ

ธาตุ ๒ คือมนโณวิญญาณ ๕ รัมมธาตุ

สัจจะ ๒ คือทุกขสัจจะ สมุทฺยสัจจะ

๒๐๐. อรณ ๕ ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เกิดพร้อมด้วยกิเลส มีรากะ
เป็นต้น มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๑๖ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ รูป

๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้วได้

ขันธ์ ๕ ทั้งหมด

อายตนะ ๑๒ ทั้งหมด

ธาตุ ๑๘ ทั้งหมด

สัจจะ ๔ ทั้งหมด

จบ ปิฎฐิติทุก

และจบ อภิธัมมทุกมัตติกา

พิมพ์ที่โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม ๔๗ ถนนเฟื่องนคร หลังกระทรวงมหาดไทย กรุงเทพมหานคร

นางสาววัฒนา รุ่งเรืองธรรม ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๓๖ โทร. ๒๒๒๐๗๔๐

ณ วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

รายนาม	เล่มที่	หน้า
๑. หลักสูตรพหุสาขาวิชรรวมกวี ปริจเฉทที่ ๑, ๒, ๖		๖๐
๒. ปัญหาและเฉลย ,, ,, ,,		๓๐
๓. คู่มือการศึกษาพหุสาขาวิชรรวมกวี ,, ,, ,,		๔๐
๔. หลักสูตรพหุสาขาวิชรรวมกวี ปริจเฉทที่ ๓, ๗		๒๐
๕. ปัญหาและเฉลย ,, ,, ,, ,,		๒๕
๖. หลักสูตรพหุสาขาวิชรรวมเอก (มาติกาโชติ)		๔๐
๗. ปัญหาและเฉลย ,, ,, ,,		๓๐
๘. นามวิดิและรูปวิดิ ปริจเฉทที่ ๔		๔๐
๙. นาม-รูปวิดิวินิจัย		๕๐
๑๐. ภูมิณฑก เล่มที่ ๑ ปริจเฉทที่ ๕		๒๕
๑๑. ,, ,, ๒ ,, ๕		๒๕
๑๒. ภูมิณฑก เล่มที่ ๑ ปริจเฉทที่ ๕		๓๕
๑๓. ,, ,, ๒ ,,		๒๕
๑๔. ปฏิสนธิณฑก ปริจเฉทที่ ๕		๒๕
๑๕. มรดกปักษีณฑก ปริจเฉทที่ ๕		๓๕
๑๖. ปัญหาและเฉลย ,, ,, ,,		๒๕
๑๗. ปฏิจตมปักษีณฑก ปริจเฉทที่ ๕		๔๐
๑๘. ปัญหาและเฉลย ,, ,, ๕		๕๐
๑๙. สมถกรรมฐานที่ปณิ ปริจเฉทที่ ๕		๔๐
๒๐. ปัญหาและเฉลย ,, ,, ๕		๒๕
๒๑. วิปัสสนากรรมฐานที่ปณิ ปริจเฉทที่ ๕		๓๐
๒๒. ปัญหาและเฉลย ปริจเฉทที่ ๕		๒๕
๒๓. ธาตุกถาปกรณ์		๔๕
๒๔. ปัญหาและเฉลยของธาตุกถาปกรณ์ ๒ เล่ม ๆ ละ		๒๕
๒๕. ยมกปกรณ์ เล่มที่ ๑		๔๐
๒๖. ,, ,, ,, ๒		๕๐
๒๗. ยมกปกรณ์ เล่ม ๓		๔๕
๒๘. คัมภีร์มหาปัฏฐาน		๘๕
๒๙. ปัญหาและเฉลยยมก เล่ม ๑-๒		๓๐
๓๐. ปัญหาและเฉลยในคัมภีร์มหาปัฏฐาน		๒๕
๓๑. อภิธรรมสำหรับประชาชน ๔ ปริจเฉท เล่มเดียวจบ		๑๕๐
๓๒. คู่มือสรวังทานการกุศล		๒๕
๓๓. หลักสูตรอภิธรรมมกติกวี (อาจารย์ศรี) เล่มที่ ๑		๓๐
๓๔. ,, ,, ,, เล่มที่ ๒		๒๕
๓๕. ,, ,, ,, เล่มที่ ๓		๒๕

๓๖. ภาพสัมปโยคนัยและสังคหณัย	ราคาแผ่นละ ๑๐ บาท
๓๗. ภาพแสดงเนื้อความพระอภิธรรม ๕ อย่าง	„ ๑๐ บาท
๓๘. ภาพแสดงภูมิ ๓๑ (เต็ม-ซีก)	„ ๑๐ บาท
๓๙. แผนผังพุทธศาสนา	„ ๑๐ บาท
๔๐. ภาพแสดงภวจักร	„ ๑๐ บาท
๔๑. หลักสูตรอภิธรรมกถิก โท เล่ม ๑	ราคา เล่มละ ๒๕ บาท
๔๒. „ „ „ ๒	„ ๓๐ บาท
๔๓. หลักสูตรอภิธรรมกถิก เอก เล่ม ๑	„ ๓๐ บาท
๔๔. „ „ „ ๒	„ ๓๐ บาท
๔๕. หลักสูตรอภิธรรมมาจริย ทวี เล่ม ๑	„ ๒๕ บาท
๔๖. „ „ „ ๒	„ ๒๕ บาท
๔๗. „ „ „ ๓	„ ๓๐ บาท
๔๘. หลักสูตรอภิธรรมมาจริย โท เล่ม ๑	„ ๓๐ บาท
๔๙. „ „ „ ๒	„ ๓๐ บาท
๕๐. หลักสูตรอภิธรรมมาจริย เอก เล่ม ๑	„ ๒๕ บาท
๕๑. „ „ „ ๒	„ ๓๐ บาท
๕๒. คู่มือทำบุญต่าง ๆ	„ ๑๕ บาท
๕๓. ยอดพระกัณฑ์	„ ๑๐ บาท
๕๔. สวคมนต์ เล่ม ๑	„ ๓๐ บาท
๕๕. „ „ ๒	„ ๓๐ บาท
๕๖. ลักษณะกิจทุก	„ ๓๐ บาท
๕๗. คู่มือวิปัสสนาใหม่	„ ๑๕ บาท
๕๘. คู่มือเบื้องต้นแห่งการศึกษาสงฆ์	„ ๒๐ บาท
๕๙. ธรรมเพื่อความสันติของโลก	„ ๒๐ บาท
๖๐. สิ่งที่เป็นไฉยในโลก	„ ๑๕ บาท
๖๑. คู่มือบำเพ็ญศุลบารมี	„ ๓๐ บาท

ผู้สนใจเชยดูคิคือได้ที่สำนักงานอธิธรรมมหาวิทยาลัย คณะ ๗ วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร
ได้ทกวัน กรงเทพนคร กทม. ๑๐๗๐๐ โทร. ๔๑๑๔๔๖